

Ratüpurî Hoafi Sowandümo Homo-rundeimbi-yomondi Ratüpurî

Sisasîndî hoafi sowandümo homo-rundeimbi ai Ahandî hoafi Serusarem ngoafihü bokamarîhoemo

¹⁻² Tiofirus, Sisas ai piyu haya ratüpurîyu asu nindou yamundera humbo God ai ahambo sünambe serümündî mahafu ranahamboyo weangurühî bukambe sürü papîmarîhandî. Sünambe hafokoate-yuambe, Sisas ai ahandî hoafi semîndî horambo kafoare hîniŋgîmareapurî ahamumbo-so tüküfi Yifiafi Aboedîndî ŋgîniŋdînambo ratüpurî ai süngunambo refembo ra hoafîmayupurî. Refehayamboyowane, asu süngunambo God ai serümündü mahafu.

³ Ai yifîyu mbura ahandî hoafi sowandümo homo-rundeimbi-so tüküfi Ai yifîhündî botîmefîyu ra nafuimbohünda afîndî moatükunî ramareandî. Ranîyo 40 si ranambe Sisasîndî hoafi sowandümo homo-rundeimbi ai hoeimarüwurî. Ranîyo ai God ŋgîniŋdî hîfandarandî ranahambo wataporîmbo-marapurî.

⁴ Ranîyo ai ahandî hoafi sowandümo homo-rundeimbi-babîdîmbo sowasümondühî nîmarîmombo ahamumboya, “Se yowanî

Serusarem hîningîfepoanî. Nga Ape ai saimbo hoafîmayua asu ro hoafîmayahî ranahambo se hîmbondîmondühî nîngomo.

⁵ Son ai nindoumbo hoenambo hundürandürî marandî, nga asu yahunümbî si süngunambo Yifiafî Aboedînambo hundürîndeimboyei,” mehu.

Sisas ai sünambe mahafu

⁶ Sisasîndî hoafî sowandümo homo-rundeimbî ai gugurîyafu nîmarîmombo düdürürühî yahomoya, “Adükarî hapondanî ndanî-simboanî se Israerîmbo ngînîndî dabupura ahamundîhoarî hîfandî-mandundîyo, wanîmandîyo?” mehomondamboyu.

⁷ Asu Ai simborî hoafîyupurühî yahuya, “Ranana se fifîrifembo moatükunîyopoanî. Nga Ape yangîr-ani nînî-simboanîyo ranî-moatükunî refembo ra fifîreamboayu.

⁸ Nga süngunambo Yifiafî Aboedî ai sihamumbo sowana akoso ana, se ngînîndî ndowandümoemo. Asu rananîmbo wandî hoafî Serusarem, Sudia, Samaria asu munğu hîfî ra wataporîmbo-ndümoemo,” mehu.

⁹ Sisas ai ranî hoafî ra wataporîmbora mbura ahandî hoafî sowandümo homo-rundeimbî ai nîngomo hîmboapo-yomondane, nîmoamo mahafu. Ranîyo mburîngainambo gabuderühî asu ahambo hoeifikoate-memo.

¹⁰ Sisas ai hafuwane, ahandî hoafî sowandümo homo-rundeimbî ai sünambe hîmboapo-yomondühî nîngomondane, nîmehünou nindou yimbu ranai kifohî hoearî güdîne hena ahamundî fikîmî manîmbafanî.

11 Nindou yimbu ranai safaniya, “Garirihündî nindou, nîmboe se nîngomombo hîmboapoayomoa? Sisas se hoeirüwuri marundi ranana God ai sünambe serümündü mahafu. Se hoeirüwura mahafu yahurai anîmbo asükai hîhîrîndüfi kudümbui,” masafani.

Sudasîndî ratüpurî fondi semîndîmbo kamafoarüwuri

12 Raniyo asu Sisasîndî hoafi sowandümo homo-rundeimbi ranai Orif Wafu ra hîniŋgîru hou Serusaremînambo mahomo. Orif Wafu ranana Serusarem ŋgoafi hündî angunî hamîndîyopoani, ŋga mamî kiromita-ane.

13 Ai adükari ŋgoafi ranîhü tüküyafu mburu worî nîmoamo yibadî ahamundî nîngomomundeimbi ranambo mahafomo. Ranana Pita, Son, Sems, Andru, Firip, Tomas, Bartoromyu, Matyu, Sems Arfiusîndî nîmorî, Saimon Serot-yomondî hohoanîmo süngure randeimbi asu Sudas Semsîndî nîmorî ranîyomo.*

14 Nindou ranai muŋgu mamühi gugureafu nîmarîmombo Godîmbo didîbafî-memo. Bidîfirî nîmorehi asu Maria Sisasîndî hondîyo ahandî akohoandî-yomo ai-amboani muŋgu gugureahi nîmareimbo didîbafî-mayei.

15 Rani-sîmboani Sisasîmbo anîhondümborîhindeimbi ranana 120-yei. Pita ai ahei mbusümo botîfi nüŋgumbo Godîndî hoafi wataporîmbo-randühi yahuya,

---

* **1:13:** Serot ranana Rom-yomondî hoarehi nîngombo moei yahomo rundeimb-anemo. Asu ai Israer ahei hohoanîmo yangîrî süngufembo hohoanîmo-yomo rundeimb-anemo.

16-17 “Amonḡo-mamî asu rehi-mamî Godindî bukambe Yifiafi Aboedi ai Defitindî yasimondi süngure hoafimayo Sudas ai Sisasimbo hürütümbî nindou-yomondi warihüfimbo ra asu hapondani anihondü tüküfemboane. Ai-amboani ro-ambeahindî mamî ratüpurîyefi-rîhundeimbani,” mehu.

18 Sudas ai Sisasimbo hürütümbî nindou-yomondi warihürirühî ranî-takîni kakaî masemüdu ranînambo hîfi pemîmayu. Asu süngunambo hîfi ranîhü yîfi piyühümbo bodo bureandühî furî ranai bokarîmefoendi.

19 Ranîyo süngunambo nindou Serusaremîhü amarei ranai fîfirîhi hehi hîfi ra ahei hoafînambo Akerdama sei marîhündî. Ahei hoafînambo Akerdama ranana horî kefoendeimbî hîf-ane.

20 Pita ai yare hoafîyühü yahuya, “Herü bukambe hoafî sürü papîmarundî ranana ndahurai-ane,

‘Hîfi ra nindou ḡgorü ai ndemündümbui,

ḡga moanî yare mbîniḡgo-wamboane.’ *Buk Song 69:25*

Asu ḡgorü bidîfiranî buk ranambe yare hoafîyowohü yahoya,

‘Ahandî ratüpurî ra nindou ḡgorü ai mbîsemüdu-amboane,’ meho. *Buk Song 109:8*

21-22 Ranîmboane nindou mamî ahei mbusümonindî hîniḡḡî-ndîhurîmboane sîhîrî-babîdî Sisas ai yîfîhündî botîmefiyu hoafî semîndî horambo. Sapo nindou ranana sîhîrî-ambeahindî Sisas ai sîhîrî-babîdimbo huranda Son ai nindou hundürürandürî ra humbo asu

Sisas ai hîningîreamunî haya sünambe mahafu rananîmbo wataporîmbo-mbîrundamboane,” mehu.

²³ Ai nindou yimbu ndürî pamarupîri: Sosep Barsabas, ahandî ngorü ndürî Sastus yahomondo-rundeimbî, asu ngorü Matias.

²⁴⁻²⁵ Sisasîndî hoafî sowandümo homo-rundeimbî ranai yaru dîdîbafîyafundühî yahomoya, “Adükari, se muŋguambo nindou-yei hohoanîmo fîfîrowamboanafî. Se yîhoefîmbo nafuîndafî nindou yimbu nda daboe se kamafoarîworî ndanî ratüpurîmbohünda. Yîhoefîmbo nindou dîdai sîhafî hoafî semîndî horambo tükümandîfi Sudasîndî fondambe. Sudas ai yîhoefîmbo hîningîreamunî haya ai niŋgomboayu ranînambo mahu,” mehomo.

²⁶ Ai nîmarîmombo nindou dîdai Sudasîndî fondühî ratüpurî ra mandemündü ranîmbo nîmoei pütimemo. Ranîyo nîmoei ranai Matiasîndî tüküme Feyoa asu Sisasîndî hoafî sowandümo homo-rundeimbî 11 ranîbabîdîmbo hoafî sowandümo homo-rundeimbî nîndoumbo-mefundî.

2

Yîfîafî Aboedî makoso

¹ Nümbür-ambeahînd sesi yimungu-remîndîmbo hîhîfî-hîhîfî si Pendikos sei arîhündî ranai tüküfeyoambe Sisasîmbo anîhondümborîhindeimbî nindou ranai mamî worambe gugurîmehîndî.

² Ranîyo nîmehünou nŋînîndî hamîndî werî nahurai sünambeahîndî kosî worî ai gugurîyahi

nîmareimbî ranahambo sîmongoramîndî haya menğoro.

³ Asu ranîhü hai imami teifî didînarîyohü ahoro nahurai tüküfe haya muᅇguambo mamamî aheiwamî nînouyo wakîmareandî.

⁴ Ranîyo Yifiafî Aboedî ranai ahei fiambe farîfehü ahandî ᅇᅇinîndînambo ᅇᅇorü-poanîmbo ᅇᅇorü-poanîmbo hoafînambo wataporîmayei.

⁵ Asu Serusarem ᅇᅇoafîhü muᅇguambo hîfî adaburo ranîhündî Suda bîdîfirî Godîmbo hoanîmoyei-rîhündeimbi ai tüküyahi mamarei.

⁶ Werî nahurai tükümeᅇeyo ra hîmborîyei hehi nindou afîndî ranai gugurîmehindî. Ranîyo asu hîmborîyeianî Sisasîmbo anîhondümborîhündeimbi nindou ranai wataporîmayei ra ahei hoafînambo wataporîmayeia hîmborîyei hehi mahepünehindî.

⁷ Asu Sudahündî-mayei ranai hoafî wataporîmbo-marîhündî ranahambo hepünehi hehimbo hoafîyeihî seiya, “Awi nindou ranana muᅇguambo Garirihündî-mbayeiyo?”

⁸ Sîhîrî ana mamî ᅇᅇoafîhündî-yefîpoanî, ᅇᅇa nüᅇgurîhi hehimboyo asu muᅇguambo mamamî sîhefî hoafînambo wataporîmayeia ahei hoafî ra hîmborayefa?

⁹⁻¹⁰ Sîhîrî ana Partia, Midia, Eram, Mesopotemia, Sudia, Kapadosia, Pondus, Esia, Frigia, Pamfiria, Isip asu Sairini ᅇᅇoafîkîmî Ribia distrik ranambe ᅇᅇoafî adaburo asu Rom, hîfî ranîhündambo nindou-aneᅇî nda fandîhu anîmboeᅇî.

¹¹ Suda sîhîr-aneᅇî asu nindou amurî sîhefî

Godimbo hohoanimo süngurîhi arîhündî anei, Kritîhündî asu Arebiahündî munḡuambo himborîyefanî God ai ḡḡinîndî-moatükunî ramareandî ranahambo sîhefî hoafînambo wataporîmbo-arîhündî,” masei.

¹² Asu nindou munḡuambo ranai hepünahi afîndî hohoanîmoyeihî aheihoarî sîmborî hoafürîyehî seiya, “Nîne-moatükunîyo hapondanî nda yahurai tükefeyoa?” masei.

¹³ Ḡḡa asu bîdîfirî ai tirîfoefe hoafî-yahündürühî seia, “Awi aiana wain hoe afîndî hamîndî sîmîndei hehi mamîkarî hohoanîmoyeihîmbayei,” masahündürî.

Pita ai hoafî bokamarîhendî

¹⁴ Asu Pita ai Sisasîndî hoafî sowandümo homorundeimbî 11 ranî babîdîmbo nîḡgomombo puküna hoafîyuhü yahuya, “Wandî wandafî mamî, Suda anei asu nindou bîdîfirî haponda Serusaremîhü amarei, se ro ndanî-moatükunî tükefeyo ranahambo hoafayahî nda himboyangîrî kündîhi nîmandimbo himborîndei.

¹⁵ Se hohoanîmoyeihîya, nindou nda wain hoe sîmîndei hehi mamîkarî hohoanîmoyeihanei aseî, ḡḡa awî hapondanî ana 9 kirok siambeahaneî.

¹⁶ Ḡḡa ndanî-moatükunî tükefeyo ranana Godîndî hoafî hoafîyu-randeimbî Soer hoafîmayu süngu-ane tükefeyo.

¹⁷ God ai hoafîyuhü yahuya, ‘Bîdîfirînambo si ranai akîmî tüküfemboyoambe ro wandî Yifiafî munḡuambo nindou-yeiwamî koandîhe-heamboyahî.

Sîhei nindowenihi nîmorî asu nîmorehi nîmorî
ai Godîndî hoafi hoafiyomo-rundeimbi
nahurai wataporîmbo-ndühümboyei.

Sîhei nindowenihi nîmorî hoarîfamborî
ai ranî-poanîmbo moatükunî yafo-
goadînambo nahurai hoeindumboemo
asu boagîrî nindou ai yafogoadî-
ndîmboemo.

18 Asu ranî-sîmboanî ana ro wandî ratüpurîyei-
rîhündeimbi,
nîmorehi nindowenihi yîboboambo, ahei-
wamî Yifiafî koandî-heheanda
Godîndî hoafi hoafiyomo-rundeimbi nahurai
hoafîndeimboyei.

19 Bîdîfîranambo si ra nafuimbohünda
ro hepünîfeimbi moatükunî sünambe asu hîfîhü
nafuindamboyahî.

Horî, hai asu hasîheimî afîndî
tükündîfemboe.

20 Adükarî ai ahandî adükarî himboa-mupuimbo-
randeimbi si ra tüküfekoate-yoambe
anîmbo
hüfîhamîndî ai nîmbîndîrî-mîndowohü
asu amoamo ai horî nahurai hamburî
tükündîfimbui.

21 Ranî-sîmboanî anîmbo munquambo nindou ai
aheimbo fehefendürîmbo hündä
Adükarîmbo dîdîbafehîndî ranaheimbo
aboedambo-ndeandürümbui, mehu.” *Joeî*
2:28-32

22 Pita yahuya, “Israerîhündî nindou se wandî
hoafi nda himborîndei. Sisas Nasaretîhündî
aiana ranî-poanîmbo nindouyu. God ai sîhei
mbusümo ahandî warîsüngu hepünîfeimbi
moatükunî ramareandî ra se fîfîrîhîndî.

23 God ai horombo hondü hoafi fîramündü sihai mburamboyu Sisasimbo sihei warihumariri, nga hürütümbi nindou ai nîmi keimbi karihendeimbi fihî tîkoründümo pamarüwura yifîmayu.

24 Nga God ai ahambo yifîndî asübusî ngîniîndîkoate-yoweimbi ranambeahîndî botîmariri. Nîmboe sapo yifî ai ngîri ahambo bobohîndîrimîndo.

25 Horombo Defit amboani ahambo yare hoafiyuhü yahuya,

'Ro hoeirîhinani Adükari ai muñguambo si wandi-fikîmi anüñgu.

Ai wandi fikîmi nüngumbo wambo ngîri nîni-moatükunî amboani asübusî ndendîri.

26 Ranîmboane ro ngusüfoambe aboedi hîhîfi-hîhîfiyahühi

God ai wambo aboedi moatükunî refemboayu ranahambo hîmboayahî.

27 Asu se ngîri wambo yifî ambe-ambe rando hîniñgîndowandîri.

Sapo se ngîri sürühoeimbi nindou kafoaro hîniñgîmarîworî ra hîniñgîndowora yifî ambe-ambe sümburîndu.

28 Rananîmbo se yangîri aboedi niñgombo nafî ra yamundo-wandîrimboyafi.

Asu se yîni mbîsafani ro se-dîbo nîmboambo afîndî hîhîfi-hîhîfi-ndamboyahî,' *Buk Song 16:8-11*

mehu.

29 "Amongo mam-anemo asu rehi mam-anej, ro siheimbo anîhondümböanahi hoafehandürî,

sîhefî amoa Defit ai yîfîmayuwambo masamboarîhurî. Asu ahandî yîfî ambe ranai haponda sîhefîmbo sowahî anîngo ho.

³⁰ Defit ai-ana Godîndî hoafî hoafîyurandeimbî wambo fîfîreandî God ai ahambo hoafîyundowohüya, 'Süngunambo sîhafî sîrambeahîndî mamî sîhafî fondî semîndîmbohünda ahambo bogorîmbondîhinî hîningî-ndîhinîmboyahî,' mehu.

³¹ Defit ai nînî-moatükunî tükündîfembo ra fîfîreandühi wataporîmbo-randühiya, 'God ai ngîrî ahambo yîfîyeimbîyei ngoafîhü hîningîindirî, asu ngîrî yîfî ambe-ambe sümburîndü,' mehu. God ai ahandî nendambo aboedambo-fendürîmbo Kraîs yîfîhündî botîmarirî ranahamboyu wataporîmbo-marandî.

³² Sisasîmboyo God ai yîfîhündî botîmarirî. Muᅅguambo ro hoeirîhu hohu ranahamboane wataporîmbo-arîhundî.

³³ Sisasîmbo God ai sünambe serümündü hafu hîningîriranî ahandî warîhondü waranî mbamarü. God ai horombo hoafîmayu süngu Sisasîmbo Yîfiáfî Aboedî masagado, ranîyo asu Sisas ai sîhefîwamî koamafoareandî, ranane haponda se hoafî hîmborîyei asu hoeirîhi arîhündî.

³⁴⁻³⁵ Defit ai moai sünambe hafu Sisas ramefiyu nou, nga ai hoafîyuhü yahuya, 'Adükarî ai wandî Adükarîmbo hoafîyundowohü yahuya,

"Se wandî warî hondünî nîmandîfî ngafîmbo asu sîhafî hürütümbî ra sîhafî hoarehî hîningî-ndîheapuranî se hîbadapurî-mboyahî," mehu.

Buk Song

110:1

³⁶ Ranîmboane Israer nindou muᅇguambo se nda ndondîhi fîfîrîndîhindî. God ai Sisas se nîmî keimbî karîhe-ndeimbîfîhî tîkorîhomondei pamarîhorî ranahambo Adûkarîmborîrî asu ahandî nendambo aboedambofembo nindoumborîrî kafoarîrî hîniᅇᅇmarîrî,” mehu.

³⁷ Pita ai ranî hoafî ra wataporîmbo-maranda nindou afîndî ranaheimbo ᅇᅇsüfoambe horîmareandûra bîdîfîrî amurî Kraisîndî hoafî sowandûmo homo-rundeimbî-babîdîmbo ahamumbo dûdurîhipurûhî seiya, “Asu nîni nûnûᅇᅇ-mandîhunda?” maseiamboyu.

³⁸ Asu Pita ai sîmborî hoafîyundûrûhî yahuya, “Muᅇguambo mamamî se sîhei moaruwai hohoanîmo ra hîniᅇᅇîndîhi hehi sîmborî hohoanîmo süᅇᅇᅇndîhindûhî Sisasîndî ndûrînambo hundûrûndeianî anîmbo God ai sîhei moaruwai hohoanîmo ra amboawi mbüsümbui. Ranî-süᅇᅇᅇndîhindanî anîmbo God ai sîheimbo Yifiafî Aboedî dagadûrûmbui.

³⁹ God ai Yifiafî Aboedî saimbo hoafî fîramündü masîhendî ranana se, sîhei nîmorî asu süᅇᅇᅇdîdî nîmorî hondü sîheimbo muᅇguamboyo. Ranî-moatükunî ranana nindou muᅇguambo God ai wand-anei yahundûreimbî aheimbo hoafîyu masîhend-ane,” mehu.

⁴⁰ Pita ai amurî bîdîfîrî hoafî ranîfîhî pare haya wataporîmbo-marandî. Ai hütîhoafî-yupurûhî yahuya, “Se hîbadîhûmbo, ᅇᅇa nindou moaruwai hohoanîmoyei-rîhûndeimbî ranî-babîdîmbo moaruwaimbo-ndahimboyei.”

⁴¹ Pita hoafî wataporîmbo-marandî ranai nindou afîndî ranaheimbo ᅇᅇsüfoambe

botîmareandüra hundürümäyei. Ranî-sîmboanî 3,000 nindou-yei Sisasîmbo anîhondümborîhindeimbî horîmbodîdî ranîfihî pamareandî.

⁴² Nîmorehî nindoweniî ranai ranîhü Sisasîndî hoafî sowandümo homo-rundeimbî-yomondî yamundîfe hoafî hîmborîyeihî bîdîfîrî wandafî ranaheimbo fehefendürîmbohünda sesî mamî sahüsiî Godîmbo dîdîbafîyahi marîhündî.

Sisasîmbo anîhondümborîhindeimbî ai mamî hohanîmo süngumarîhindî

⁴³ Sisasîndî hoafî sowandümo homo-rundeimbî-yomondî warîsüngu God ai hepünîfeimbî moatükunî ramareanda nindou afîndî ranai yîhîmboyeihî ahînîmarîhorî.

⁴⁴ Sisasîmbo anîhondümborîhindeimbî nindou ranai mamühîyahi nîmareimbo mamamî ahei napo ra ahei mamühî nahuraimayo.

⁴⁵ Ai ahei hîfî asu napo ra nindou ŋgorümbo sehîndühî ranîfihîndî kakî sahümündî hehî kakî ra nindou napokoate-yeimbîmbo sehî marîhündî.

⁴⁶ Muŋguambo si Godîndî worambe gugureahi marîhündî. Asu ai ahei worambe gugureahi nîmareimbo sahüsi rîhündühî aheimayo napo ra nindou ŋgorümbo ŋgusüfoambe hîhîfî-hîhîfî kapeihü sehî marîhündî.

⁴⁷ Nindou ranai muŋguambo si Godîmbo aboed-ani sei hohanîmoyeia asu muŋguambo nindou ranai aheimbo hîhîfî-hîhîfî-yahündürî marîhündî. Muŋguambo si Adükariî ai nindou bîdîfîrî semündündüra asu Sisasîmbo anîhondümborîhindeimbî nindou ranai afîndî safî tüküfe marandî.

3

Pita ai nindou mamī tīṇarī moaruwaimbū aboedimarirī

¹ Mamī nimbambeahī Pita ai Son-dibombo didibafīfembohūnda Godīndī worīna mahūfanī.

² Ranīyo ginīrī yipurī Aboedī Yipurī sei arīhūnd ranīkīmī nindou tīṇarī moaruwaimbū mamaruwa hoeimarīnerī. Ahandī tīṇarī ra hondī ai yahurai wakīrīmīndī hayamboyo muṅguambo si ginīrī nafitambe ranīkīmī sahorīmīndei hei hīnīṅgīrīhoranī nīmarūmbo nīmorehī nindowenihī Godīndī worīna heianī kakī moako-moakoyu-marandī.

³ Nindou ranai hoeireandane, Pita ai Son-dibombo Godīnīdī worīna mahūfandamboyu kakī moakomayu.

⁴ Pita weimbo Son ai ahambo hīmboarī parīnerī nīmbafanīmbo safanīya, “Yīhoehīmbo sowana hīmboyafī,” masafandamboyu.

⁵ Nindou ranai ahafanīmboya wambo kakī saimbo-mbayafanī yahu haya hīmbomayu.

⁶ Nṅa Pita ai hoafīyundowohū yahuya, “Ro moai kakī sīhambo saimbo sahamīndīhī, nṅa ro sīhambo mamī-moatūkunī ndahanīnīmboyahī. Sisas Krai Nasaretīhūndī ahandī nṅīnīndīnambo botīyafō hawa hafī,” mehundo.

⁷ Ranīyu Pita ai ahandī warīhondū watīṇarī kīkīhīramūndū mbura botīmarira nīmehūnou ahandī tīṇarī asu yimīndīho ranai nṅīnīramīndīwohū botīmefiyu.

⁸ Ai horīpīrīhoei piyu nūṅgu mbura mahu. Ai Pita weimbo-babīdīmbo Godīndī worambe

hu nün̄gu wakireandühi hohoripi-hohoripiyu randühi Godimbo adükar-ani mehu.

⁹⁻¹⁰ Muŋguambo nindou ranai fifirihindi sapo nindou ranaiyu Godindi wori giniri yipuri Aboedi Yipuri sei arihündi ranikimi nimarumbo kaki moako-moakoyu-marandi. Asu hapondani hoeirihorani nindou-mayu ranai hoahoanguhü Godimbo aboed-ani yahu hoafimayua nindou ranai nüngure-hayamboyo rani-moatükuni ra tükümeŋeyo sei hehi mahepünahindi.

Pita ai Godindi worambe hoafi bokamarihendi

¹¹ Nindou-mayu ranai Pita weimbo Sonimbo kikihirapümündi nün̄guambe nimorehi nindowenihifi afindi ranai hepünahi hehi Soromonindi yibadi sei arihündi Godindi worambe raninambo pipimayei hei.

¹² Pita ai nindou afindi mahüsi ra hoeireandüri haya hoafiyundürühi yahuya, “Israerihündi nindou se nimboe hepünehinda? Se nimboe yihoeimbo himboapoayei ahafandi ŋginindi asu ai-ana mbumündi nindowambo mbayafandi nindou ra aboedimarineri sei hehimboa?”

¹³ Abraham, Aisak, Sekop asu sihefi amoao-yei God ai ahandi ratüpuriyu-randeimbi Sisas ahambo ŋginindi masagado, ŋga se hifokoe-fimbohünda hürütümbi nindou-yei warihümarihori. Pairat ai aboedambo koarihefimbo hohoanimoyuwane, asu se Pairatimbo seiya, ‘Ro moai Sisasimbo aboedambo koarihefimbo hohoanimoyefi,’ masei.

14 Se moai aboedi sürühoeimbi ranahambo hohoanimo, nga ahambo semündümbo hündimayo ranıyo asu yifiarıyu nindou hıfokoare ran-deimbi-mayu ra masahorımındeı.

15 Se nindumbo koadürümbo-koadürümbo yangrı nıngombo nafi semındındürı hombomayu ra hıfokoamarıhorı ranahamboane wataporımbo-rıhu arıhındı.

16 Sapo se nindou hoeiarıhorı nda se fıfırıhorı, ro Sisasımbo anıhondümbo-arıhoandı ranıamboyo nindou tıngarı moaruwai nda aboedımefıyu. Se munğambo aboedı hamındı tükümeıyüwa hoeiarıhındı ra Sisasımbo anıhondümbofe ranınamboyo.

17 Amıngomamı asu rehımamı, ro fıfırıheandı se Sisasımbo ramarıhorı ra moai sıhei bobogorı nindou ranıbabıdımbı nıanımoatükunıyo ramarıhındı ra fıfırıhındı.

18 God ai ahandı hoafı hoafıyomo-rundeimbi-yomondı yasımondı süngure hoafıyuhüya, 'Krais ai asübusı ndemündü haya yıfındümbüı,' mehu. Ranıyo asu God ai haponda anıhondü ndanı süngure hıngımareanda tükümeıyü.

19 Ranıambo-anıambo se sıhei ngusüfoambe hohoanımo ngorü süngundıhındıhı God sowana hıhırındahi dıdeıyanı anıambo asu sıhei moaruwai hohoanımo ra amboawi mbeyahuamboane. Rananıambo Adükarı ai fı hefe nımarıambo sı ra koandıhembüı.

20 Rawehındı anıambo God ai nindou sıheimbo fehefendürımbo kafoarırı hıngımarırı Krais Sisas ra, koandıherümbüı.

21 Sapo horombo ahandî hoafi hoafiyomo-rundeimbi-yomondi yasimondi süngu hoafimayu süngu. Sisas ai sünambe nüngu ngumbo God ai muᅅgu-moatükunî simborî tüküfembo hoafimayu ranambe tükündüfimbui.

22 Horombo Moses yahuya, ‘Nindou mamî ro nahurai Godîndî hoafi hoafiyorambo Adükari God ai seambeahîndî kaboadirî hîniᅅᅅîndirümbui. Asu muᅅgu-moatükunî ai hoafiyuweimbi ra süngundîhîndî,’ mehu.

23 Nindou Godîndî hoafi hoafiyu-randeimbi ahandî hoafi hîmborîyo süngufekoate-ayei ana, God ai hîfokoandaira yîfîndeimboyei asu ᅅᅅîrî Israeriyei sîrambeahîndîndei.

24 Nindou Godîndî hoafi hoafiyomo-rundeimbi Samuer nünguambe peyo haya sînimbo ahandî wagabe ra muᅅguambo mamî ranî hoafîyo wataporîmboru homombo asu hapondanambe tükefeyo.

25 Se-ana Godîndî hoafi hoafiyomo-rundeimbi ahamundî ahurî mam-anei. Asu God ai sîhei amao mamî-babîdîmbo hoafi fîramündü masîhendî ra sîheimbo-hündamboane. Ai sîhei ape Abrahamîmbo hoafiyundowohü yahuya, ‘Sîhafi ahurî ranahambo süngunambo anîmbo muᅅguambo nindou ndanî hîfîhü anîboadei ranaheimbo aboedi-aboedi-ndîheandürî-mboyahî,’ mehu.

26 Sîheimbo aboedi-aboedîfendüra sîhei moaruwai hohoanîmo hîniᅅᅅîfembohünda God ai weaᅅgurühi ahandî ratüpurîyu-randeimbi Sisas sîheimbo sowahî koamarîherü,” mehu.

4

Pita weimbo Son+imbo kans+r+ndi h+imboahü pap+hoaf+marup+r+i

¹ Pita ai Son-d+bo n+moreh+i nindowenih+imbo watapor+imbo-r+nandürüh+i n+mbafandambe, God+imbo sesi s+hou-rundeimbi+yomo, ami God+ndi wori h+fand+rundeimbi+yomondi bogori+yomo asu Sadyusi+yomo ai aheimbo sowah+i hafomo tüküme fundi.

² Ahamumbo ngusüfoambe moaruwai marapur+i ra sapo Krais+ndi hoafi sowand+fan+i hafan+r+nandeimbi ranai nindoumboya, Sisas+ndi ng+n+nd+nambo y+f+hündi bot+ndahimboyei hoafi ra yamundi-mar+neanda ran+imboyo ahafan+imbo ngusüfoambe ng+n+ndi-marup+r+i.

³ Suda-yafe bogori nindou ranai Pita weimbo Son+imbo k+k+h+rup+ndümo houmbo pap+hoaf+yop+r+imbo mehomo. Nga asu n+mb+ifembo yang+r+i-mayoamboyo sümbo pap+hoaf+yop+r+imboane yahomo houmbo karabusambe h+n+ng+marup+r+i.

⁴ Pita, Son ai watapor+imbo-mar+nanda nindou af+ndi ranai hoafi watapor+imbo-mar+nandi ra h+imbor+iyei hehi Sisas+imbo an+hondümbo-mar+hindi. Nindou ahafandi hoafi h+imbor+iyei hehi an+hondümbo-mar+hindi ranana 5,000-yei.

⁵ Süngunambo ngorü sinambo Suda-yei h+fand+rundüreimbi, bogori nindou asu ah+nümb+i hohoan+mo yamundu-rundeimbi ai Serusarem ngoaf+hü mafandundi.

⁶ God+imbo sesi s+hou-rundeimbi, Anas, Kaiafas, Son, Areksander asu muṅguambo

Godimbo sîhou-rundeimbi-yomondi fikimîndî ai-amboani ranîhü mafandîhîndî.

⁷ Ai Pita weimbombo sowapündümo ahamundî himboahü hîniîngîrupîri houbombo düdurîpîrühî yahomoya, “Se nîniîngîndînamboyo ranîmoatükunî ra ramarîneanda?” mehomondamboyu.

⁸⁻⁹ Pitandî fiambe Yifiafi Aboedî ranai tüküfehüyo sîmborî hoafiîyupurühî yahuya, “Hîfandî-rundeimbi asu bogorî nindou, se nindou tîjarî moaruwaimbü ranahambo aboedî moatükunî ramarîhoandî ranîmboyo yîhoehimbo düduwefundî? Asu düdi aboedîmarirî yahomomboemo yîhoehimbo düduwefundî?”

¹⁰ Refe ana ro hohoanîmoyehanî munğuambo se-anemo asu Sudahünd-anei nda fîfîrîndîhîndî, nindou ranai ana Sisas Nasaretîhündî ahandî ndürînamboyu aboedî tükümeîfyu. Se nîmî keimbi karîhendeimbi fihî tîkorîhorîmîndei pamarîhorî, nga asu God ai yîfîhündî botîmarirî. Nindou ndanai tîjarî moaruwaiyusî, nga Sisasîndî ngîndînambo aboedîfi haya haponda sîhei wagabe ndanüngu.

¹¹ Sisas ai ana,

‘Kambohoanî worîmboru-rundeimbi nindou ai ambe mehomoyosî,

nga asu worî ngînemîndîmbohünda bogîmondî kambohoanî noumbofi tükümeîfyu.’ *Buk Song 118:22*

¹² Sisasimbo yangîriyo hîfi ndanîhü God ai nindou aboedambofembo ngîndî masagado. Ahandî süngu anîmbo sîhîri aboedambo-

ndahumboyefî asu ai yangîrî anîmbo nindou aboedambo-ndeamunîmbui,” mehu.

¹³ Suda-yafe bogorî nindou ranai fîfîrundi Pita weimbo Son ai moai skurî-yafanî, nga moanîndî nindou-yafanî yîhîmbokoate-wataporî-mayafandamboyo nindou ranai mahepûnafundi. Ranîyo horombo Sisas babîdîmbo hoahoangomo marundî ra ai fîfîrîmarundî.

¹⁴ Nîmboe sapo nindou aboedîmarînerî ranai ahafandî fikîmî manûnguwamboyo asu ahafanîmbo nînî akîdou-amboanî hoafîkoate-memo.

¹⁵ Suda-yei bogorî nindou ranai hoafîmemonda Pita ai Son-dîbo tüküyafîne hena mahafanî. Ai hafandanîyo bogorî nindou ranai nîmarîmombo ahamundîhoarî bogo sîmborî ndüwurîmefundî.

¹⁶ Ai hoafîyomondühi yahomoya, “Nindou ndanahafanîmbo nînî nûnûngu-mandîhupîra? Muŋguambo nindou Serusarem ngaofîhündî ai fîfîrîhindî sapo ai hepûnîfeimbi moatükunî ramarîneandî ra. Nga ranî wambo asu sîhîrî ngîrî dîdîmondefühi wanî mbîsefî.

¹⁷ Nga ranî hoafî ra muŋguambo nindoumbo goago wakînde-amboemböhünda yowanî mbîsefomboane. Yowanî mbîsefanî anîmbo nindoumbo Sisasîndî ndürî ranahambo wataporîmbo-yondürîkoate-mbeyafandamboane,” mehomo.

¹⁸ Ai asükaiyomo mîngîyomo hürîhaupîrî houmbo yahomopîrîya, “Se yowanî Sisasîndî ndürî ranahambo nindoumbo wataporîmbo-yondürî asu yamundîfendürî-rapoanî,” mehomo.

19 Nga asu Pita ai Son-dibo simbori hoafi yafandühi safaniya, “Nine-hoanimo God ai yifirayu ra se türüboadundi. Ro sihamundi hoafi süngu-mandi hoyo asu God indü hoafi süngu-mandi hoyo?”

20 Sapo ro nine-moatükuni hoeiriho asu hoafi himboriye marihoandi ranahambo wataporimbo-hündambo ngiri ro yafambe kikihi-ndühoamindehi,” mehu.

21 Ai moai ahafanimo karabusi-fepirimbo nafi fifirundi, sapo nindou muṅguambo ai hepünifeimbi moatükuni ramarneandi ranimo Godimbo adükar-ani seihi wambo. Raniyo Suda-yei bogori nindou ranai Sisasindi ndüri ranahambo wataporimboyo asu nindou yamundi ferambo nginindi hamindi yowan yahomo mburumbo asukai aboedambo koamarihapiri.

22 Nindou hepünifeimbi moatükuni rarineandühi aboedimarineri ranana 40 himbani ngasünde-andeimbiyu.

Anihondümborihindeimbiyei didibafife hoafi

23 Suda-yafe bobogori ranai Pita weimbo-babidimbo hoafi didiboado-marundi. Raniyafani ranihündambo ai mamani nihondümborihindeimbi aheimbo-so hihi reafine hafani Godimbo sihou-rundeimbi bogori asu Suda-yafe bobogori wataporimbo-marundi ra wataporimbo-marinandü.

24 Sisasimbo anihondümborihindeimbi nindou ranai rani hoafi ra himboriyei hehi muṅguambo Godimbo didibafiyehi seiya, “Adükari serandi hifi, sünü, siriwara

asu munġu-moatükunî ranambe enġoro ra nafîmarandî.

²⁵ Horombo yîhoefî amoao Defit sîhafî ratüpurîyu randeimbîmbo Yifiafî Aboedîndî süngu se hoafîyafühî safîya, 'Nîmboe munġuambo hîfîhündî nindou ra nġinîndayeî?

Asu nîmboe nindou ranai nġusüfo hohoanîmo-koate hoafî fîrarîhümündî?

²⁶ Hîfînîndî adükarî bobogorî nindou ranai yifiarîmbo yahomo houmbo gugurîyafu hoafî fîrarîndümo.

Ran-ane hîfandî-rundeimbî bobogorî ranai Adükarî asu Kraîs nindou aboedambofembo kafoarîrî hînînġîmarîrî ahafanîmbo hîfînambo-fepîrîmbo hoafî fîrarîndümo,' masafî. *Buk Song 2:1-2*

²⁷ Herot, Pondius Pairat, Suda-yafe ndîfo asu Suda ai Serusarem nġoafîhü mamühîyahi Sisas Kraîs sîhafî ratüpurî, ratüpurîyu-randeimbî se nindoumbo aboedambofembo kafoarîworî hînînġîmarîworî ranahambo hoafî fîmarîhümündî.

²⁸ Nindou ndanai ndanî-moatükunî ramarîhindî ra sîhafî yîfirî sünguyo, sapo se horombo sîhafî nġinîndînambo hoafî fîrandîfühî ndanî-moatükunî nda tükümbîfeyo-wamboane safî masîhawandî sünguyo.

²⁹ Asu haponda Adükarî se yîhoefîmbo yîhîmbombîyeia sei hehi hoafî wataporîmbo-marîhündî ra hîmborîndafî. Sîhafî ratüpurîyefîrîhundeimbî yîhoefîmbo fandîhawamunanî anîmbo yîhîmbokoate-sîhafî hoafî ra wataporîmbo-ndîhumboane.

30 Asu se sîhafî warî anğünümbî nendîyei-wamî nandowandürani aboedîndahindühî Sisas sîhafî ratüpurîyu-randeimbî ahandî ndürî süngu hepünîfeimbî moatükunî ratüpurîndafî.”

31 Ai rarîhi Godîmbo dîdîbafîyei kîkîrîhümündianîyo, worî gugurîyahi nîmareimbîmayo ranai yabadîmarandî. Ranîyo Yifiafî Aboedî ranai ahei fiambe tüküfehüyo yîhîmbokoate Godîndî hoafî ra wataporîmbo-marîhündî.

Sisasîmbo anîhondümbö-rîhindeimbîyafe fehefe hohoanîmo

32 Muñguambo anîhondümbö-rîhindeimbî ranai hohoanîmo mamamberîhi hehi mamî hohoanîmo süngumarîhindî. Ranîyo asu ahei napo ra moai yîhoefî yangîr-ane sei, nga nindou mamamî ahei napo ra muñguambo aheimayo.

33 Hoafî sowandümo homo-rundeimbî ai God Sisasîmbo yîfîhündî botîmarirî hoafî wataporîmbo-marundî ra ngînîndîyo. Ranîyo asu God ai nindou ranaheimbo fehefendürîmbo hohoanîmo-yundürühî afîndî aboedî-aboedî-mareandürî.

34-35 Nindou afîndî ranambeahîndî moai mamî ai-amboanî nînî-moatükunî mbonîmboramündu. Nindou hîfî asu woreimbî-mayei ranai kakîfihî koarîhehi mburîhü kakî ra sahümündi hei hoafî sowandümo homo-rundeimbîmbo sehinda ai nindou napokoate-yeyimbî mbonîmbo-rîhümündianî yimbüründürî marundî.

36 Nindou mamî ahandî ndürî Sosep ranîhü manüngu asu ranîyo hoafî sowandümo homo-rundeimbî ai ahambo ngörü ndürî Barnabas

kamafoarüwuri. Ndürî Barnabas ranana ahandî nîmîndî ra ŋgusüfoambe ŋgînrâmîndî randeimb-ane. Asu aiana Rifai sîrambeahîndî Saiprusîhündîyu.

³⁷ Ai hîfembüyu hayamboyu hîfî ra kakîfihî sai mbura kakî ra semündü hu hoafî sowandümo homo-rundeimbîmbo masagapurî.

5

Ananias asu Safaira yîfîmayafe

¹ Nindou mamî, ahandî ndürî Ananias, ai ahandî nîmorehî Safaira-dîbo hîfî bîdîfîrî nîndou ŋgorümbo kakîfihîmbo masabînando.

² Ai kakî ra ahambohünda bîdîfîrî masîhenda nîmorehî ai-amboanî fîfîreandî. Ŋga asu bîdîfîrî yangîrî semündü hu hoafî sowandümo homo-rundeimbîmbo masagapurî.

³ Asu Pita ai hoafîyundowohü yahuya, “Ananias, nîmboe Satan ai sîhafî hohoanîmoambe nîmarümbo Yîfîafî Aboedî ranahambo wosîhoafî-randühî kakî hîfî-hündî masowandîfî ra bîdîfîrî dîbonapî-marowanda?”

⁴ Se hîfî masawandî ra sîhafî hohoanîmo yangîrîyo, asu kakî masowandîfî ra se nînîmoatükunî refemboayafî ra sîhafî hohoanîmo yangîrîyo. Ŋga asu nîmboe se rasüŋumarowanda? Yîhoefîmbo-yopoanî wosîhoafî hoafîmayafî, ŋga Godîmboyo wosîhoafî hoafîmayafî.”

⁵⁻⁶ Pita ai hoafîmayuwa Ananias ai hîhîmborî-yuhündamboyu yîfî pîmayuwa akohoandî nîmorî ai ahandî fî-nîmoko ra hoearînambo hîmondîwuri sowarîndümo homo

dibonapimarūwuri. Ranīyo nindou afīndi ranai ranī hoafi ra hīmborīyei hehi yihīmbomayei.

⁷ Ahandi nīmorehi ai ranī-moatükunī ramefeyo ra moai fīfīreandi, ranīyo ŋgīmī awa ho-hayamboyowane, ai asūkai maho.

⁸ Pita ai ranahambo dūdureandūhi yahuya, “Se hoafiyafīndiri, hīfī-hündi kaki masowandife ra ndearamboyouwai?” mehuamboyo. Asu sīmborī Safaira ai hoafiyowohū yahoya, “Yini, ra ndearīyo,” mehoamboyo.

⁹ Asu Pita ai ahambo sīmborī hoafiyundowohū yahuya, “Se nīmboe sīhafi nīndowenihi-dībo Adūkarīndi Yīfafi ranahambo refe hoeifembo hoafi fīmarīnandifea? Hoeiro, nindou sīhafi nīndowenihambo hīfīkamarūwuri ranai yipurīkīmī anīŋgomo. Asu sīhambo amboanī ndowandūmonīni ŋgomo hīfī kandunīnīmboemo,” mehuamboyo.

¹⁰ Hoafi nīŋgoambe Safaira ai Pitandi yirīkīmī peyo yīfīmayo. Ranīyo nindou akohoandi ranai sīfomo hoeirunda yīfīmayowamboyo sowandūmo homo ahandi nīndowenihandi fikīmī hīfī kamarundi.

¹¹ Ranīyo Kraisīndi nendi-yei asu amurī bīdīfirī ranīyei ranī hoafi ra hīmborīyei hehi yihīmbomayei.

Hoafi sowandūmo homo-rundeimbī ai hepūnīfeimbī moatükunī ramarundi

¹² Hoafi sowandūmo homo-rundeimbī ai nindou-yei mbusūmo hepūnīfeimbī moatükunī ramarundi. Ranīyo anīhondūmbo-rīhindeimbī nindou ranai Godīndi worambe Soromonīndi Yībadī sei arīhündi ranīhū gugurīmehīndi.

13 Nindou bîdîfîrî ranai moai ai-babîdîmbo fandîhindî, nga ai aheimbo ahînnîmayei.

14 Ranîyo nîmorehî nindowenihî afîndî hamîndî ranai Adûkarîmbo anîhondûmbo-rîhindûhî, asu weanğurûhî anîhondûmbo-rîhindeimbî manîboadei aheifîhî pamarîhindî.

15 Ranîmbo-hündamboyo nindou ranai anğünûmbî nendî fufurîhümû-ndindürî hei nafî hohû fondîwamî asu hoaparî foasîhi hehi kurîmarîhindürî. Ai hohoanîmo-yehîya, Pita ai nğu nğasündeandanî hüfîhamîndînambo ahandî hüfîhamîndîhündî yifiafî ranai boakîmbîfoareanda sei hehi.

16 Serusarem nğoaîkîmî nğoaî adaburo ranîhündambo nindou afîndî ranai anğünûmbî asu moaruwai nendî nîmareimbî fufurîhümû-ndindürî tükûmehîndî. Ranîyo nindou muñguambo ranai aboedîmehîndî.

Suda-yafe bogorî ai hoafî sowandümo homo-rundeimbîmbo yowanî mehomopurî

17 Hoafî sowandümo homo-rundeimbî ai ranî-moatükunî ra ramarunda Godîmbo sîhou-rundeimbî ai Sadyusi-babîdîmbo nğînnîndî-memo.

18 Ranîyo ahamumbo kîkîhîrîpundümo mburumbo karabusambe hînnîngîmarupurî.

19 Nğa asu nîmbokoanî Adûkarîndî sünambeahîndî nendî ai karabus worî yipurî ra sübüdîmarîhenda tükûmefundî. Ranîyo sünambeahîndî nendî ranai hoafîyuhû yahuya,

20 “Nğomo Godîndî worambe nîngomombo nîmorehî nindowenihîmbo sîmborî hohoanîmo ranahambo wataporîmbo-ndundürî,” mehupurî.

21 Ranîyo hoafi sowandümo homo-rundeimbi ranai ranî hoafi ra himborî-yomo houmbo Godîndî worîna siambe hondü homo nîmorehî nindowenihimbo yamundî-marundürî.

Godîmbo sîhai-randeimbi ai ahandî wandafi-babîdimbo tüküyafundühî-yomo Suda-yei kansîr asu bogorî hondü ahamumbo gugurife wataporîmbo hoafîmemo. Ranîyo nindou bidîfirî hoafi sowandümo homo-rundeimbiimbo karabus worambeahîndî sepurîmîndîmbo koamari-houpurî.

22 Nga asu nindou ranai homo himboyomondane, hoafi sowandümo homo-rundeimbi ranai karabusî worambe moai nîmarîmo. Ranîyo hîhîriyafu homo Suda-yei bogorî ranahamumbo hoafîmemopurî.

23 Ai homo hoafiyomondühî yahomoya, “Karabus worî yipurî ra paru mburumbo karabus hîfandîru-rundeimbi ai yipurî hîfandu manîngomo. Nga asu yipurî sübüdhoe hü himboyefane, worî yangîrî mafondaro,” mehomo.

24 Karabus worî hîfandîru-rundeimbi-yomondî bogorîyu asu Godîmbo sesî sîhou-rundeimbi-yomo ai ranî-moatükunî ranahambo nününgufemboyo yahomo houmbo afîndî hohoanîmo-memo.

25 Nindou mamî ranai süni hoafiyupurühî yahuya, “Hîmborîyomo, nindou se karabusîmarüpurî ranana Godîndî worambe nîmorehî nindowenihimbo yamundündürühî mbanîngomo,” mehu.

26 Ranîyo bogorî-mayu ranai ratüpurîyomo-rundeimbi sepurîmündü haya homo

hoafi sowandümo homo-rundeimbi ra masiwapundümo. Nga asu nindou yamundimarundüri ranaheimboya, “Yihoeimbo nimoeinambo ndihümunimboyei,” yahomo houmbo moai ninî nününgurüpurî.

Hoafi sowandümo homo-rundeimbi ranai yihombokoate-kansirimbo Godindî hoafi wataporimbo-marundî

²⁷ Karabus hifandirundeimbi nindou ranai sowapurindümo homo guguriyafu wataporimbo-marundî ranambe Suda-yei bogori-yomondî himboahü wagabe hinîngimarupurî. Godimbo sihai-randeimbi ai düdureapurühi yahuya,

²⁸ “Ro sihamumbo nimorehi nindowenihimbo nindou ranahandî ndürî ranahambo wataporimbo yowanî masefi. Nga se wataporimbo marunda munguambo nindou Serusarem ngoafihü ranai sihamundî hoafi ra himborimayei. Ran-ane se yihoeimboya, se-rurî nindou ranahambo hifokoamarüwurî yahomo houmbo papihofarimuni,” mehomondamboyu.

²⁹ Asu Pita ai hoafi sowandümo homo-rundeimbi bidifiri-babidimbo ningomombo simborî hoafiyupurühi yahuya, “Ro Godindî hoafi yangiri animbo süngundihumboyefi, nga ngiri hifi ndanihündambo nindou-yei hoafi ana süngundihundî.

³⁰ Se Sisasimbo nimi keimbi karihendeimbifihî tikoründümo parüwurî mburümbo hifokoa-marüwuriyosi. Nga sihefi amoao-yei God ranai yifihündî botimariri.

31 God ai sünambe serümündî hafu ahandî warîhondü waranî nindou sîhefîmbo aboedambofembo bogorîmborirî hîñîngîrira anüngu. Ahandî süngu anîmbo muñguambo Suda ai moaruwai hohoanîmo hîñîngî-ndîhindühi aboedî hohoanîmo süngundîhinda ahei moaruwai hohoanîmo ra amboawi mbüsümbui.

32 Ranî-moatükunî God ai ramareandî ra hoeirîhu hoahu anîhond-ane sefî wataporîmborîhu arîhundî. Asu Yifiafî Aboedî ai-amboanî anîhond-ane yaho arandî. Asu muñguambo nindou dîdîyei Godîndî hoafî süngurîhinda ranaheimbo Yifiafî Aboedî sagadürî arandî,” mehu.

Gamarier ai kansîrîmboya hoafî sowandümo homo-rundeimbîmbo hîñîngîrou-safîndüpurî mehu

33 Pita ai ranî hoafî ra hoafîmayuwa Suda-yei bogorî nindou ranai ngîñîndîyomondühi hoafî sowandümo homo-rundeimbî ranahamumbo hîfokoefepurîmbo hohoanîmo-memo.

34 Nga gugurîyafu wataporîmbo-marundî ranambe ahîñümbî hohoanîmo yamunde-randeimbî nindou Farisihündî mamî ahandî ndürî Gamarier ahambo ahîñîyei rîhündeiimbî manüngu. Ranîyu hoafî sowandümo homo-rundeimbî ranahamumbo gugurîyafu wataporîmbo-marundî ranambeahîndî akîdou tükümbeafundî mehu.

35 Hoafî sowandümo homo-rundeimbî ranai botîyafu houmbo homondane Gamarier ai kansîrî ranahamumbo haofîyupurühi yahuya, “Israer nindou se ranî-moatükunî ra hohoanîmondîmo hoeindundühi anîmbo randundî mehupurî.

36 Se Tadius tüküfi manüŋgu ra fifirundai. Ai hoafi yuhü yahuya, ‘Ro adükari bogori nindou-anahi,’ mehua 400 nindou ahambo süngumaruri. Nga ahambo gafman ai hifokoamariwura ahambo süngururü-rundeimbi ai fefondühi ahamundi ratüpurî ra hinîŋgimarundi.

37 Asükai süngunambo gafman ai ndürî semîndambe Garirihündî nindou mamî ahandî ndürî Sudas amboanî gafmanî-babîdî yifiarîmbo nindou bîdîfirî masepurîmündu. Ai ahambo süngururü-rundeimbi masepurîmündu, nga ahambo hifokoa-marîwuramboyo ahambo süngururü-rundeimbi ranai mafefoundî.

38 Ranîmboane ro haponda sihamumbo hoafehapuri, Se nindou ndanahamumbo ninî nünüŋgu-fepurîpoanî. Ranî-moatükunî ai rawarundî ra hifi ndanihündambo nindou-yomondî ratüpurayo ana, ŋgirî aboedîndo.

39 Asu ranî-moatükunî ra Godîndî-mayoayo ana, se ŋgirî yowanî mbîsîmo kîkîhî-ndüpurîndümo. Rawarundî ana, se God-babîdîmbo-anemo yifiar-ayomo,” mehuamboemo.

40 Suda-yafe bogori ranai Gamarierîndî hoafi süngurundühi hoafi sowandümo homo-rundeimbi-mbo mîŋgîyomo hürîhoupura mahomondamboyo buburupuri mburumbo moanî koarîhoupurühi yahomoya, “Se yowanî nîmorehî nindowenihîmbo Sisasîndî ndürî ranahambo wataporîmbo-yondürîpoanî,” mehomopuri.

41 Ranîyo hoafi sowandümo homo-rundeimbi ranai hîhîf-hîhîfî kapeihî mahomo. Sapo God

ai ahamumbo Sisasiñdi sünguna tiñiriifo masagapurî ranimbo.

⁴² Raniyo munguambo si Godiñdi worambe asu nindou-yei worambe homo aboedi hoafi yamundi-rundürühi nindou ranaheimboya, Sisas Kraisi ranana God ai ahandi nendambo aboedambo-fendürimbo kafoariri hiniñgimariri-ani, mehomu.

6

Hoafi sowandümu homo-rundeimbimbo fehembu nindou 7 kafoaru hiniñgimarupuri

¹ Rani-simboani süngurihindeimbi ranai afiñdi hamindi tükümehindi. Raniyo asu süngurundeimbi Grik hoafi hoafümbi ai Aram hoafi hoafümbi ranahamumbo ñginiñdimarundüri. Ai yaru hoafiyomondühi yahomoya, “Munguambo si sehüñdi nindou sesikoate-yeimbi ranaheimbo farihendüri arihüñdi, ñga ñimorehi kai rohüñdi ranaheimbo ana moai farihendüri rihüñdi,” mehomu.

² Raniyo hoafi sowandümu homo-rundeimbi 12 ranai munguambo süngurihindeimbi mborai yahomu hürihoundüri houmbo hoafiyomondühi yahomoya, “Asu ro Godiñdi hoafi bokarihefe ra hiniñgife hefe sesi yimbufe ana, aboedi hamindiyo poani.

³ Ranimboane wandafi mamise siheiambeahindi nindou 7 ndofe fifirife hohoanimo asu Yifiafi Aboedi ahamundi fiambe ñimaripureimbi kaboadu hiniñgindüpurî. Ranimbo sihiri ranî ratüpurî ra hifandimbo ahamumbo hiniñgindi hu-purimboane.

⁴ Rananîmbo asu ro nindoumbo Godîndî hoafi yamundife asu didibafife ra randihumboane,” mehomo.

⁵ Muŋguambo nindou ranai ranî hohoanîmo ranahambo yifîrîmayei. Ranîyo Stifen ŋgînîndî anîhondümbore haya Yifiafi Aboedî ahandî fiambe adükarî nîmaroweimbiyu, Firip, Prokorus, Nikanor, Timon, Parmenas asu Nikoras Suda-yafe ndîfohündî ahei rotu süngureandeimbiyu.

⁶ Nindou ranahamumbo hoafi sowandümo homo-rundeimbi-yomondî hîmboahü hîningîmarupurî. Ranîyo ranî ratüpurî ra refembohünda kafoefe hîningîfembo ahamundîwamî warî nandu houmbo didibafîmefundî.

⁷ Ranîyo Godîndî hoafi ranai muŋguambo hîfi hoahoŋgohü Serusaremîhü nindou süngurîhindeimbi ranai adükarî tükümehindî. Ranîyo asu Godîmbo sîhou-rundeimbi afîndî ranai hoafi ra hîmborîyomondühî anîhondümbomarundî.

Suda ai Stifenîmbo papî-hoafîmarurî

⁸ Stifenîmbo God ai aboedî-aboedîrîrühî ŋgînîndî masagadowa nîmorehî nindowenihîyeyi mbusümo hepünîfeimbi moatükunî yare marandî.

⁹ Asu Suda-yafe rotu, moanî ratüpurambehîndî aboedambomehîndî sei arîhündî ranambeahîndî nindou bîdîfîrî ranai tüküyafu Stifen babîdîmbo hoafînambo sîmborî hoafî-memo. Aiana Sairini, Areksandria ŋgoafi asu Sisiria, Esia profens hündî-yomo.

10 Nga asu Yifiafi Aboedi ranai Stifenimbo far+heruhi ahandi hoafi ranai ng+n+ndiyo haya ndor+hoeimbi+mayoa moai ai-babi+dimbo hoafinambo simbori+simbori+yomo.

11 Raniyomo nindou bidifirambo dibo hūti-hūti-marūpuri ho hoafiyowohūya, “Ro himboriyefani Stifen ai Moses asu Godimbo tirifoefe hoafimayu,” yahombo.

12 Ramehomo-ndamboyo Suda-yafe boboagori, ahinūmbi hohoanimo yamundu-rundeimbi asu nindou munquambo aheimbo ngusūfoambe moaruwai-maranduri. Raniyo homo Stifenimbo kiki+rundūmo houmbo Suda-yafe boboagori-yomondi fandife hoafi fifirife ranambe sowarūdūmo mahifomo.

13 Raniyo nindou bidifiri sowapurindūmo hin+ng+marupuri tikefehefe Stifenimbo wos+hoafor+yuhūya, “Nindou ndanai ana God+ndi wori asu Moses+ndi ahinūmbi hohoanimo ranahambo tirifoefe hoafimayu.

14 Ro himboriyefani ai hoafiyuhū yahuya, ‘Sisas Nasaret+hūndi ai wori nda bir+boade mbunda asu Moses+ndi hohoanimo horombo sihef+imbo masendi ra ngorū-sūngundeambui,’ mehu,” mehomo.

15 Munquambo nindou hoafi fifirifembo gugur+mefundi ranai Stifen+ndi ngusūmboarambe hoeirundane, ahandi ngusūmboari ranai sūnambeah+ndi nendi-yomondi ngusūmboari nahuraimayo.

7

Stifen ai kans+r+imbo hoafi bokar+mar+hendi

1 Godimbo sîhai-randeimbi adükari bogori ranai Stifenimbo düdurirühi yahuya, “Ndani-moatükuni wataporimbo-arundi ra anihondüyo?” mehuamboyo.

2 Asu simbori Stifen ai hoafiyuhü yahuya, “Amoŋgo mam-anemo asu ape mam-anemo, awi se wandi hoafi himbori-yomo. Sihefi amoao Abraham ai Haran ngoafinambo hokoate Mesopotemia hifi hü nünguambe Adükari God Nginindeimbi ranai ahambo-o tüküme fiyu.

3 Raniyo God ai hoafiyundowohü yahuya, “Siha fi hifi asu fikimnindi hininŋindo hawa ŋgorü hifi ro nafuindahani raninambo ŋgafi,” mehundo.

4 Raniyo Abraham ai Kardia hifi hininŋire haya hu Haran ngoafihü manüngu. Asu ahandi afindi ai yifimayuamboyo God ai koamarheira haponda se aninŋomo ndani hü hihirifi süni manüngu.

5 God ai moai Abrahamimbo hifi ra akidou-amboani kiki-reando. Nga Abraham ai nimorikoate-yuambe God ai hoafiyuhüya, “Hifi nda ndahanani siha fi nimori asu ahurihoandi ahei hifindimboe,” mehundo.

6 God ai Abrahamimbo ndare hoafiyundowohü yahuya, “Siha fi ahurihoandi ranai hifikoate-ndei hehimbo ŋgorü nindou-yei hifi hü ŋgei nimboeimboyei. Rananimbo nindou rani hifi hü ndi ranai 400 himban aheimbo moani ratüpuriyei rihundeimbimbo ndihindürühi moaruwaimbo-ndihindürimboyei.

7 Nga asu süngunambo ana nindou didiyei aheimbo moani ratüpuriyei

rîhündembimbo-arîhindürî ranaheimbo tîŋîrîfo ndahandürîmboyahî. Asu süngunambo ahei nîmori ai ranî hîfî ra hîniŋgîndîhi hehi ndühi dîdei wambo ŋgusüfo pandîhindîrîmboyei.

⁸ Fihoeari kefe tîrîhefe hohoanîmo ra God ai Abraham-dîbo hoafî fîramündî masîhendî. Ranîyo süngunambo Abraham ai ahandî nîmori Aisakîmbo ⁸ siyuambe fihoeari kari tîrîmarîherü. Aisak amboanî ahandî nîmori Sekopîmbo hoearî kari tîrîmarîherü, asu Sekop amboanî ahandî nîmori ¹² sîhefî amoa mamî ahamumbo ramareapurî.

⁹⁻¹⁰ Sekopîndî nîmori apodoho mamî-memo ranai ahamundî akîdî Sosepîmbo yîboaruko-rüwurühi-yomo Isipînambo moanî ratüpurîyo randeimbi nindoumbo-fembo nindou-yomondî warîhümarüwuri. Nga God ai, ai-dîbofîhi ahandî tîŋîrîfo ranambeahîndî aboedambomarîrî. God ai Sosepîmbo ndorîhoeimbi fîfîrîfe masagado ranîmbo ahandî adükari bogorî ranai ahînrîrîhî hohoanîmoyundo marandî. Ranîmboyo Isip-yafe adükari bogorî ranai gafmanî-yomondî adükari bogorîmbomarîra ahandî worambe muŋgu-moatükunî engoro ra hîfandîmarandî.

¹¹ Ranîyo süngunambo Isip asu Kenan hîfîhü yahîmo afîndî tüküfehü nümbürîhündî sesî yapataparîyohü sesîkoate-yehî wembo afîndî tükümeŋyo. Ranîyo Sekopîndî nîmori sîhefî amoa mamî ranai sesîkoate-memo.

¹² Nga asu Sekop ai Isipîhü wit engoro hoafî hîmborîyu haya ahandî nîmori sîhefî amoa mamî ra weanğurühi hondü koamarîhepurî.

13 Asükai hihiriyafu mahomondamboyo Sosep ai ahandî amongo mamimbo ro Sosep-anahî mehua asu Isip-yafe adükari bogorî ranai Sosepîndî amongo mamî ra fifirîmareapurî.

14 Ranîyo Sosep ai ahandî afîndî Sekop asu fikîmîndî 75 nîmorehî nindowenihi ra semîndîndürî Isipînambo hombohünda nindou koamarîhepurî.

15 Ranîyo Sekop ai ahandî nîmorî-babîdimbo homo Isipîhü nîngomombo sîhefî amoa mamî ra ranîhü munğu yîfîsafîmemo.

16 Ranîyo asu ahamundî fi-nîmoko ra Sekem ngoafînambo sowapurîndümo mahîfomo hîfîkefepurîmbohünda. Sapo Sekem ngoafîhü horombo Abraham ai Hamorîndî nîmorî-yomondî-mayo yîfî samboefembo hîfî kakînambo pemîmayu ranambe samboefepurîmbohünda.

17 Horombo God ai Abraham-dîbo hoafî fîramündî masîhendî ra asu anîhondü tüküfehü Israerîhündî nindou Isipîhü anîmboei ranai afîndî safî tükümehîndî.

18 Asükai süngunambo nindou mamî Sosepîmbo fifirîfîkoate ai adükari bogorîmbofi tüküfi haya Isip hîfandîmarandî.

19 Ranîyo süngudîdî adükari bogorî-mayu ranai sîhefî amoa mamimbo wosîhoafîrandürühi aheimbo moaruwaimbo-mareandürî. Ranîyo ahei nîmorî ra yîfîsafîmbeyeia yahuhaya moanambühi hînîngîfendürîmbo hütîhoafîmarandürî.

20 Ranî-sîmboanîyo Mosesîmbo hondî ai wakîmarîmindoa aboedî hîmbomayua asu God ai ahambo hohoanîmo-mayundo. Ranîyo

Mosesimbo ahandî afîndandî worambe ŋgîmî amoamo hîfandîmarîhorî.

²¹ Asu Mosesimbo moanambühî masîhehoramboyo Isip-yei adükarî bogorîndî nîmorehî nîmorî ai serîmîndî haya ahandî nîmorîmbore moaŋguimarîrî.

²² Ranîyo Isipîhündî ranai Mosesimbo ahei muŋguambo hohoanîmo aboedî ra yamundîmarîhorî. Asu ai ŋgînîndî nindouyu haya muŋgu-moatükunî ai hoafîyuhü yare marandî.

²³ Moses ai 40 hîmbanîyu haya ahandî nendî Israer aheimbo ho hoeifendürîmbo hohoanîm-mayu.

²⁴ Moses ai huane Isipîhündî nindou mamî ai Israerîhündambo moaruwaimbomarîrî. Ranîyo Israerîhündî-mayu ranahambo hoarehîrümündî haya Isipîhündî-mayu ranahambo buburürî hîfokoamarîrî.

²⁵ Moses ai ahandî nendambo hohoanîmoyuhüya, God ai wandî warî süŋgu afarîhendürî ra fîfîrîmbîrîhi-ndamboane mehu, ŋga ai moai fîfîrîhîndî.

²⁶ Ŋgorü sinambo asükai huane Israerîhündî yimbu ranai yîfiarî-mayafandamboyo kîkîfepîrîmbo mehu. Ranîyu hoafîyupîrühî yahuya, 'Se nîmboe sîmborî buburürî-ayafandî, ŋga se-ana apodoho-anafanî,' mehupîrî.

²⁷ Ranîyu nindou ŋgorü, ŋgorü-dîbo yîfiarî botîmareandî ranai Mosesimbo nînîndîrî pirîrühî yahundoya, 'Düdi sîhambo yîhoefî bogorîmbore asu nindou yîboboferambore hînîŋgîmareanîna?

28 Se hamani Isip+hündi hifokoamar+wor+ nou asu wambo hifokoa-mandowand+i+yo?' mehuamboyu.

29 Moses ai rani hoafi h+mbor+yu haya Isip hifi h+ningire haya hu Midian hifi+hü manüngu. Ai rani+hü nüngumbo sünguna nindouwenih+ n+mor+ yimbu kamareap+i.

30 Asu 40 h+mbani howane süngunambo sünambeah+ndi nendi ranai Moses+mb+so n+mi+wohi fur+koate-reandüh+ Sainai wafuk+mi n+mi+wami hai imami ambere tüküme+fiyu.

31-32 Moses ai rani+moatükun+ ra hoeire haya hepün+fi af+ndi hohoan+moyuhü ak+mi türüfoefe hoeifembo mahu. Rani+yo Adükari ai hoafi+yundowohü yahuya, 'Ro s+hafi amoa mam+, Abraham, Aisak, Sekop ahamundi God-anah+, 'mehuamboyu Moses ai h+ham+ndar+yuhü hoeifembo y+h+mbomayu.

33 Adükari ai hoafi+yundowohü yahuya, 'S+hafi yir+ hoear+ ra safur+hoefi nga, se hifi haponda an+mbafi ndanana wandi yang+r-ane.

34 Wandi Israer nindou ranaheimbo Isip+hü n+ne moaruwai moatükun+ ramar+hind+ ra hoeir+heand+. Asu ro ahei arani ra h+mbor+ya heheamboyah+ Isip+yei warambeah+ndi aboedambo-fendür+imbo makosah+. Ran+amboane haponda Moses s+hambo asukai Isip+nambo koand+hehean+na ngambo+yafi,' mehu.

35 Moses mam+ ranahamboyo weangurüh+ Israer+hündi yimbu ai hoafi+yaf+nandowohüya, 'Düdi s+hambo bogor+imbo-marean+ni asu hoafi h+mbor+yohü y+boboferambo marean+na?' masaf+nando. Asu mam+ aiyu God ai

sūnambeahindī nend nīmīwamī hai imamiambe tūkūmefiyu ahandī ŋgīnīndīnambo ahambo bogorīmbofe asu Israerīmbo aboedambofembo koamarīherū.

³⁶ Moses ai Israerīhündī nindou ranaheimbo Isipīhündī semündündürī mahu. Ai hepūnīfeimbī moatūkunī Isipīhū asu Hambur sīrīwara ranīhū rareandūhī 40 hīmbanī nīmīwohī furīkoate-reandūhī manīboadei.

³⁷ Moses mamī ranaiyu Israer nindoumbo hoafīyundürūhī yahuya, ‘God ai ahandī hoafī hoafīyu-randeimbī ro nahurai seambeahindī ndagadürīmbui’ mehündürī.

³⁸ Moses mamī ranaiyu Israer-babīdīmbo nīmīwohī furīkoate-reandūhī gugurīyahi mamarei. Asu ahamboyu Sainai wafuambe sūnambeahindī nendī ai hoafīmayundo. Ai Godīndī hoafī yangīrī nīŋgo hohoanīmo sairandeimbī ra semündū haya sīhefīmbo masendī.

³⁹ Ŋga sīhefī amoao mamī ranai moai Mosesīndī hoafī hīmborīyei. Ai ahandī hoafī sahūmündi pirīhi hehi asūkai Isipīnambo hombo hohoanīmomaye.

⁴⁰ Ai Aronīmbo hoafīyahündowohū sahündoya, ‘Moses ai yīhoefīmbo Isipīhündī semündūmunī masūfu, ŋga ahambo nīnī-moatūkunīyo tūkūmefeyo ra ro moai fifīrīhundī. Ranīmbo anīmbo se god mamī nafīndandanī ai yīhoefīmbo aboedī nafī semündūmunī mbīhuwamboane,’ masei.

⁴¹ Ranīyo nindou-maye ranai tīkai god bur-makau nīmōrī nahurai nafīrūhū mburīhū sesī

sìhehindühi warinambo hütì nafiyoweimbi tikai
god ranahambo hìhìfì-hìhìfìmayei.

⁴² Ranimboyo God ai aheimbo daboadi hìhìri-
mareandüra ai hüfìhamìndì, amoamo, mupui
ranahambo hohoanìmomayei. Sapo Godìndì
hoafì hoafiyomo-rundeimbi-yomondì bukambe
mapeniŋgo süngu. God yahuya,

“Israer, se nìmì wohì furìkoate-reandühi 40
hìmbanì manìmboei
ra moai wambohünda sesi sìhehindì.

⁴³ Se ser worimbombo sahümündi mahei ra
wambo-hündambo-yopoanì,
ŋga tikai god Morek asu
Refan ranì god sisamì mupuiyo nafìrühü
mburìhü hohoanìmoyei marìhündì.

Ranìmbo-hündambo anìmbo ndühìndambo
koandìhe-heandüranì
Babiron hifìnambo ŋgeimboyei,” *Amos*
5:25-27

mehu.

⁴⁴ Nìmì wohì furìkoate-reandühi
nìmboeiambe worimbombo ser ra ai-babìdìmbo
meŋgoro ranambeyo God ai sìhefì amoao
mamìmbo hoafiyu marandì. Ser raninambo
worimbombo hohoanìmo ra God ai Mosesimbo
hoafìmayu-ndowamboyo ahandì hohoanìmo-
mayu sünguru worìmbomarundì.

⁴⁵ Asükai süngunambo amoao mamì
ranahei nìmorì ranai ser ra sahümündi
hehi Sosua-babìdìmbo ŋgorü nindou-yei
hifì kosemìndìmbo mahei. Sìhefì amoao
mamì ranai tükümehindamboyo God ai ahei
hìmboarühì ŋgorü nindou ranaheimbo
hemafoareandürì. Ranìyo ser raninambo

worîmborühü hîniŋgîrîhinda niŋgo hombo adükarî bogorî Defit nûnguambe tükümeŋeyo.

46 Sapo Defit, God ai ahambo hîhîf-hîhîfiyundo-randeimbî-mayu ranai didîbafîfîhî yahuya, ‘Se yîni mbîsafanî, ro Sekopîndî God sîhambo aboedî worî worîmbondîha,’ mehundo.

47 Nŋa Soromonîyu Godîndî worî ra worîmbomarandî.

48 Nŋa God Nîmoamo Hondü ranai ana moai worî nindou worîmbo-rundeimbî ranambe nîmaru, sapo Godîndî hoafî hoafîyu-randeimbî ai hoafîmayu sŋgu.

49 God ai hoafîyuhü yahuya,
‘Sünü ana wandî nîmarîmbo muŋgu-moatükni
hîfandîmbo fond-ane,
asu hîfi ana wandî yitîŋarî pühîyo
nîmarîmboane.

Asu se wambohünda nîni-moatükunî worî
worîmbo-mandundîyo?

Asu ro fi hefe nîmarî fondîmbo ra ho-
hoanîmoyahai?

50 Sapo se fifîrî-ndîhindî ro wandî warînamboyo
muŋgu-moatükunî ra nafîmarîhandî,’ *Ai-
saia 66:1-2*

Adükarî ra mehu,” mehu.

51 Stifen ai kansîrîmbo hoafîyupurühî
yahuya, “Sîhamundî hohoanîmo ana
anîhondümbofekoate nindou-yei nahurai
tapîhamîyomboane. Se-ana hîmboambekoate-
yomondühî moai Godîndî hoafî hîmborî-yomo
rundî. Ranîmboane se Yîfiáfî Aboedîndî hoafî
hîmborîkoate-ayomo sîhamundî amoaomamî
ramefundî nou.

52 Sîhamundi amoao ai Godîndî hoafi hoafiyo-mo-rundeimbi horombo hondü manîngomonda hîfokoefepurîmbo mehomo. Ranai horombo hondü hoafiyo-mondühi yahomoya, ‘Süngunambo nindou mamî Mbumundi Hohoanîmo-yurandeimbi tükündüfimbui,’ mehomo, nga sîhamundi amoao ai hîfokoamarüpurî. Asu se haponda ranahambo daboadi hîhîrundühi hîfokoamarüwuri.

53 Se Mosesîndî ahînümbî hohoanîmo God ai sünambeahîndî nendandî süngu masagado ra masahümündiyosî, nga se moai süngurîhîndî,” mehu.

Stifenîmbo nîmoeinambo hîfokoamarüwuri

54 Kansîri-memo ranai ranî hoafi ra hîmborîyomo houmbo Stifenîmbo ngînîndîrurühi yahafi hitîmarundi.

55 Nga Yîfiafi Aboedi ranai Stifenîndî fiambe farîfehüyo sünambe hîmbomayu hafu. Ranîyo ai Godîndî hîmboa-mupuimbo-randeimbi si ra hoeireandane, asu Sisas ai ahandî warîhondü waranî manüngu.

56 Asu Stifen ai hoafi-yuhü yahuya, “Hîmborîyomo! Ro hoeirîheanda sünü ai bureandühiyo Nindou Hondü ranai Godîndî warî hondü waranî manüngu,” mehu.

57 Ai ranî hoafi ra hîmborîyomo houmbo, hîmbo tühîfo warînambo kîkîru papîründümo mburu puküna hoafi karîhoemo houmbo pîpîyomo homo Stifenîmbo kîkîhîmaründümo.

58 Ranîyo ngoaf-ambeahîndî moanambühi sowaründümo homo hîfokoefimbo yahomo houmbo nîmoeinambo hüfütîmarurî. Nindou

horombo ahambo papi-hoafi-maruri ranai ahamundi warì hoandari ñgisi-hari hoeari ra yimündindümo nindou mamì hoarifi ahandi ndürì Sor ahandi yirikimì kurimarundi.

⁵⁹ Stifenimbo nimoeinambo hufütirüwurambe didibafihì yahuya, “Adükari Sisas, se wandi yifiafi ndowandifi,” mehu.

⁶⁰ Ai piyu yimindoho yimbunambo nimarumbo pukuna hoafi karìhoehü yahuya, “Adükari se yowanì ahamumbo moaruwai hohoanimo ndanimbohünda

8

tijirifo segupuripoanì,” yahu mbura yifimayu. ¹ Stifenimbo hifokoamarüwuri ra Sor ai aboed-ane, mehu.

Sor ai Sisasimbo anihondümborihindeimbimbo moaruwaimbo mareandürì

Rani-simboanì munguambo anihondümborihindeimbi Serusaremihü maniboadei ranaheimbo piyei hehi moaruwaimbo marìhindüra Sudia asu Samaria-yafe hifina bukürümayeri. Nga hoafi sowandümo homorundeimbi ai yanggiri Serusaremihü maningomo.

² Anihondümborundeimbi nindou bidifiri Godindi hohoanimo yanggiri sünggurundeimbi ai Stifenimbo pukünambo aranìhoafirurì mburu hifi-kamarüwuri.

³ Raniyo asu Sor ai anihondümborihindeimbi-yafe hohoanimo moaruwaimbo-reandürühi hu worini-worinyuhü worambeahindi nimorehi nindouwenihì kifi hüramündindürì hu karabusambe hinìngireandürì marandi.

Firip ai Sameria ŋgoafihü aboedi hoafi bokamarihendi

⁴ Anihondumbo-rihindeimbi ai muŋguambo ŋgoafi bukürümayeri ranihü aboedi hoafi bokarihomo marundi.

⁵ Ranïyo asu Firip ai Sameria-yafe adükari ŋgoafina hanü Sisasimbo ai Kraisi-ani yahu wataporimbo-marandi.

⁶ Ranïyo asu nindou afindi ranai ahandi hoafi himboriyehi hepünifeimbi moatükuni ramareanda hoerihindühi ahandi hoafi wudipoaporihimborimayeri.

⁷ Nindou ranahei fiambe moaruwai nendi marondüriyosi, ŋga Firip ai hemafoareandüra wurünyombo gorefoendühi nindou ranaheimbo hininŋimarihindüri. Asu nindou afindi yiri warinimokoyeimbi tinari moaruwaimbü raniamboani aboedimayeri.

⁸ Ranïyo asu nindou afindi ranai raninŋoafihü afindi hihifi-hihifi-mayeri.

⁹⁻¹⁰ Ŋga nindou mamihandindüri Saimon raninŋoafihü manüŋgu. Ai himoarakora randeimbïyu, ranïyo asu Samariahündi ai hepünimehindi. Saimon ai hoafiyu randühïya, “Ro adükaranahi,” yahu marandamboyeyi, amonŋohoandi asu akohoandi muŋguambo ahandi hoafi wudipoaporihimborimayeri. Nindou ranai hoafiyehi seiya, “Nindou raninindeimbi-ani asu ŋginindi ra Godindi nahurai adükarane,” sei marihündi.

¹¹ Asu Saimon ai afindimbo ŋgonŋoani hoafiyare maranda hepünahindühi ahandi sünguyahi marihündi.

¹² Nga Firip ai God ŋgɪnɪndɪ hɪfandarandɪ asu Sisas Kraɪsɪndɪ aboedɪ hoafɪ ra wataporɪmbo maranda nɪmorehɪ nɪndouwenihɪ ranai Firipɪndɪ hoafɪ hɪmborɪyeihɪ hundürümayeri.

¹³ Saimon amboa Godɪndɪ hoafɪ anɪhondümbomareanda ahambo hundürümarüra asu Firipɪdɪbo manüŋgu. Ai hoeireandane, Firip ai hepünɪfeimbɪ moatükunɪ ramareanda, asu ai afɪndɪ hohoanɪmo-mayu.

¹⁴ Nga asu ranɪyomo hoafɪ sowandümo homorundeimbɪ Serusaremɪhü manɪŋgomo ai hoafɪ hɪmborɪyomondane, Sameriahündɪ ai Godɪndɪ hoafɪ anɪhondümbomarihindɪ. Ranɪyo Pita asu Son aheimbo sowana koamari-haupɪra mahanihani.

¹⁵ Ai tüküyafɪne anɪhondümborɪhindembimayeri, ranaheimbo-hündambo Godɪmbo dɪdɪbafɪ-yafɪneandühɪ safanɪya, “Sɪhafɪ Yɪfiafɪ Aboedɪ aheimbo dabadürɪ,” masafanɪ.

¹⁶ Nindou ranai Sisasɪndɪ ndürɪnambo yangɪrɪyei hundürümayeri. Nga awi moai ranɪ simbonɪ Yɪfiafɪ Aboedɪ ai aheiwamɪ koso.

¹⁷ Nga asu süŋgunambo hoafɪ sowandɪfanɪ hafanɪ-rɪnandeimbɪ ai ahafandɪ warɪ aheiwamɪ nandɪne mburɪnambo, dɪdɪbafɪ-mefɪneanda, Yɪfiafɪ Aboedɪ ranai aheiwamɪ makoso.

¹⁸ Saimon ai hoeireapɪrane hoafɪ sowandɪfanɪ hafanɪ-rɪnandeimbɪ ai ahafandɪ warɪ aheiwamɪ manandɪneanda, Yɪfiafɪ Aboedɪ aheiwamɪ makoso. Ranɪyu asu Saimon ai kakɪ semündühaya, ahafanɪmbo sowana hu hoafɪyupɪrɪhü yahuya,

¹⁹ “Ŋgɪnɪndɪ ra wambo amboa seneandɪrɪ, rananɪmbo asu ro-amboa wandɪ warɪ nindou

ranaheiwami nandiheandani, Yifiafi Aboedi aheiwami mbikoso-amboane,” mehu.

²⁰ Nga Pita ai simbori hoafiyuhü yahuya, “Rani-moatükuni God ai moani asendi ra, asu se nimboe kakinambo pemimbo hohoanimoayafa? Ranana se sihafî kakî rani bitapindo yifindamboyafi.

²¹ Se ngiri Godindi-mayo ratüpurî ndanambe keboawandi. Nimboe sapo sihafî hohoanimo ra Godindi himboahü aboedi-yopoani, nga moaruwai-ane.

²² Nga ranimboane se didiboadingo hohoanimondafühî animbo, sihafî moaruwai hohoanimo randühîndo hinîngîndowandi. Asu se Adükari-mbo didibafîndafoando rananimbo ai sihafî ngusüfoambe moaruwai hohoanimo ra amboawi mbüsümbui.

²³ Ro fifiriheandi, se-ana hohoanî afîndeimbanafi asu sihafî ngusüfoambe moaruwai rani hohoanimo ran-ane nîmarîrînimbo hîfandaranîni,” mehu.

²⁴ Saimon ai simbori hoafiyuhü yahuya, “Se wambo farîhefemböhündambo Adükari-mbo didibafî-ndafoandani animbo, asu ranani moatükuni se hoafîmayafi ra ngiri tükündîfeyo,” mehu.

²⁵ Asu Pita weimbo Son ai ninî-moatükuni Adükari ai ramareandi ra ai hoafiyafînandürî mburînambo, asukai Serusaremînambo hîhirîyafîne mahahüfanî. Nafînambo hahüfandühî, Samaria-yafeihî mungua ngoafi adaburo ranaheimbo Adükari-ndî hoafî ra bokamarîheneandürî.

Firip ai Itiopia-hündambo aboedi hoafi bokamarihendi

²⁶ Sünambeahindi nendi mamī ai Firipimbo Serusaremihū hoafiyuhū yahuya “Botiyafō, gebū Gasa ngoafinambo nindou ngoafi nanjokoateyo nafi gadiḥi,” mehu.

²⁷ Ranīyu asu Firip ai botifi yaha hanühī ranī nafihū Itiopiahündi mamī hoeimariri. Nindou ra Itiopia-yafe adūkari bogori nimorehi Kandas ahandi kaki hifandirandembī bogoriyu. Nindou ranai timoefi karīwurimb-ani. Ai rotumbohündambo Serusaremīnambo mahafu.

²⁸ Asūkai ahandi karisambe ngoafina hihirifi mahu. Karisambe huhū Aisaia Godīndi hoafi hoafiyu randembī ai bukambe sūrū papimarandi ra nafina hūbudūmara hu.

²⁹ Ranīyo Yifiafi Aboedi ai Firipimbo hoafiyohū yahoya, “Akimī ngafi karisi-kimī nimbafi,” meho.

³⁰ Ranīyu Firip ai pipiyu hu, karisi fikimī-fiyuane, nindou ranai buk Aisaia sūrū papimarandi ra ritimīmaranda hīmboriyu haya dūdufihī yahuya, “Hoafi se ritimīmarandi ra awi fifirohawambo wamboyaḥi?” mehuamboyu.

³¹ Asu ai simbori hoafiyuhū yahuya, “Nindou wambo hoafi ranahandi nīmīndi fifirife hoafikoate-ayu ana, ro ngiri aboedi fifirīndiheandi. Nga se mborai sihūfi, fareafō, ro-dībo karisambe nīmandembo,” mehundo.

³² Nindou buk hoeimareandi ranai ndare hoafiyohū yahoya,
 “Ahambo sipsip hīfokoefembo sowandūmo
 ahomo nahuraiyo sowarūdūmo mahomo.

Sipsip wei n+nendi tūpuri-hehindani,
 heikoate-ayo nou
 nindou nda moai s+mbori yafambe fare
 hoafiyu.

- 33 Ai ahambo amoani-ngeimbi moatūkuni
 rarihindüh+ moai d+d+boa-dor+hor+ pap+
 hoafir+hor+.
 Hifi ndanihü hifokoa-marüwura ai
 n+morikoate y+f+mayu,
 ran+imboane ahandi n+mor+ n+ngo-
 koateayeri,” meho. *Aisaia*
 53:7-8

34 Kaki hifandira randeimbi ranai Firip+imbo
 düdufindowohü yahuya, “Hoaf+ndaf+ndiri,
 God+ndi hoafi hoafimbi ra dabui hoaf+mayu?
 Ahandi fimboyu, asu nindou ngorümboyu?”
 mehuamboyo.

35 Ran+yo asu Firip ai ahambo Aisaiandi buk
 ran+hü p+yu hayambo, Sisas+ndi aboedi hoafi ra
 yamund+mariri.

36-37 Ai naf+süngu hanifani, h+moni
 tüküme+neandi. Nindou kaki hifanda
 randeimbi ranai hoaf+yuhü yahuya, “Hoeiro,
 hoe apuiaro ra, nga wambo hundürüyond+rimbo
 ra moai n+ni-moatūkuni gureandi,” mehu.

38 Nindou ranai karis ng+ng+ni-mareanda
 man+ngo. Ran+yafani hanifani h+moni kosifoene
 Firip ai ahambo hundürumarüri.

39 Hoe h+ni+ng+ri+ne hena hahüfandane,
 Adükar+ndi Yifiafi ai Firip+imbo n+mai ser+im+ndi
 maho. Nindou kaki hifanda randeimbi ranai
 Firip+imbo moai asukai hoeiriri, nga nindou ranai
 ahandi naf+süngu h+h+f-h+h+f-kameih+ mahu.

⁴⁰ Firip ai Asdot ngoafihü tüküfi haya Sisasindî aboedi hoafi wataporimbora hufumbo Sisaria ngoafihü tüküme fiyu.

9

Sor ai Sisasimbo anihondümbo-mariri

¹⁻² Rani-simboani Sor ai Adükariimbo süngurihoreimbiimbo hifokoako-foefendüriimbo hoafi, hoafiyumarandi. Raniyu asu Godimbo sesî sîhai-randeimbi bogori adükari sowahi hu, hoafiyundühi yahuya, “Damaskus ngoafihü Suda-yei rotu worambe fandihi arihündi ranaheimbo pas papinda koandihawandi. Pas ranambe hoafindafühi animboya, ‘Sor ai nindowenihiyu nimorehiyo Sisasindî nafi süngurihindeimbi ranaheimbo hoeiareandüri ana, watinari hüputüpu ndihendüri ndemündündüri Serusaremina ngumbui, mbisafi,” mehu.

³ Raniyo asu Sor ai pas ra semündü hu Damaskus ngoafikimi tüküfiyuane, nimehünou sünambeahindî wabürüsü nahurai ahandî fihî sümifoareandi.

⁴ Sor ai hifini piyu yanguriimbo himboriyuwane, hoafi mamî hoafiyondowohü yahoya, “Sor, Sor, nimboeafi se wambo moaruwaimbo arowandiri?” mehondo.

⁵ Raniyu asu ai simborî hoafiyuhü yahuya, “Adükari, Se didiyafa?” mehuamboyu hoafi ranai simborî hoafiyondowohü yahoya, “Ro Sisas-anahi, se wambo moaruwaimbo arowandiri.

⁶ Se botiyafo, hawa adükari ngoafinambo ngafi. Ranihü nindou mamî ai se nîni-moatükunîyo refembo ra hoafindünînimbui,” mehu.

⁷ Sor-babîdî nindou mahomo, ranai hoafikoate homo manîngomo. Hoafî ra himboriyomo, nga asu nindou fi ra moai hoeirüwuri.

⁸ Raniyo Sor ai botîfi himboari birîhoei himbomayu, nga asu moai nîni-moatükunî hoeireandî. Raniyo asu nindou ai-babîdimbo mahomo ranai Damaskusînambo wamburündumo mahomo.

⁹ Asu ngîmî sihî ahandî himboari ranai rahu-rai yangîrî manîngo howa moai sesî sesü, hoe sümündî randî.

¹⁰ Sisasîmbo süngureandeimbî nindou mamî Damaskusîhü manîngu ra, ahandî ndürî Ananias. Ai ranîpoanî moatükunî yafogoadînambo nahurai hoeireandane, Adükari ai hoafiyuhü yahuya, “Ananias,” mehuamboyu. Ananias ai yahuya, “Adükari, ro-ana ndanîmboahî nda,” mehu.

¹¹ Adükari yahuya “Botiyafo hawa, Nafî Mbumundî aho rasüngu ngafi Sudasîndî worambe se Tarsusîhündî nindou mamî hoeindîworîmboyaî, ahandî ndürî Sor. Ai didîbafîyuhü mbamarü.

¹² Sor ai yafogoadînambo nahurai ranîpoanîmbo moatükunî ranambe hoeireandane, nindou mamî ahandî ndürî Ananias ai ahandî himboari birîmbîhoayuwambo yahu haya worambe kefuai nindou ranahandîwamî warî manandeandî,” mehu.

13 Nga Ananaias ai sîmborî hoafîyuhü yahuya, “Adükari, nindou afîndî ai Sorîmbohünda wambo hoafîmehündîrî. Sîhafî nindou Serusaremîhündî ranaheimbo moaruwaimbo mareandürî, ranahambo.

14 Godîmbo sesi sîhou-rundeimbi bogorî ai ahambo kamafoarüwuri, ai nindou afîndî ndanîhü sîhafî ndürîmbo hohoanîmoyeihi didîbafî-yahünîni arîhündî ranaheimbo karabusî-fendürîmbohünda,” mehu.

15 Nga Adükari ai Ananaiasîmbo hoafîyunduhü yahuya, “Se ngafî. Nindou ra wandî ratüpurîyurandeimb-ani. Suda-yafe ndîfo, nindou adükari bogorî, asu Suda, ranaheimbo sowana hombo, ai wandî ndürî fîfîrîfembohünda kamafoarîhin-ani.

16 Munguambo tîjîrîfo wambohünda ahambo tükündîfemboe ra ro ahambo nafuindahandomboyahî,” mehu.

17 Ranîyu asu Ananaias ai hu, worambe kefuai, Sorîndî wamî ahandî warî nande haya hoafîyundühî yahuya, “Wandafî Sor, Adükari Sisas nafîni sîhambo sowahî tüküme fiyu ranai wambo koamarîhendîra makosahane se asükai wudîpoapofe hîmboarîyo asu Yifiafî Aboedî sîhafî fiambe tüküfembohünda,” mehu.

18 Ranîyo asu hîmboarîhü kinî yapurî nahurai foare mapaiaro ranai nîmai foarîhoai pîrîmayo-wamboyu asu wudîpoapore hîmboarî-mayu. Ai botîfi mamaru-wamboyo ahambo hîmoni hundürümarürî.

19 Asu süngunambo Sor ai sesi sesühîyu, ahandî fi ra ngîni-marîmîndo. Ai Damaskusîhü yahunümbî sî Sisasîmbo süngururü-rundeimbi-

babîdî manüngu.

Sor ai aboedî hoafî Damaskusîhü hoafîmayu

²⁰ Ai nîmehünou Suda-yafe rotu worambe hoahoangu waîkîre randühi yahuya, “Sisas ra Godîndî nîmor-ani,” yahu marandî.

²¹ Ahandî hoafî hîmborîyeihî, hepünahi hehi, hoafîyeihî seiya, “Nindou ndanîmbaiyu Serusaremîhü nindou afîndî Sisasîndî ndürîna didîbafîyei arîhündî, ranaheimbo moaruwaimbo-rendürî marandî? Ranîyo horombo ndanîhü Sisasîmbo süngurîhorî-rîhündeimbîmbo watînarî hüputüpuhefe semîndî Godîmbo sesi sîhou-rundeimbî bogorî sowana hombo hohoanîmo-mayu ranîmbeyu?” masei.

²² Sorîndî hoafî ngînîndî ho-hombo adükarî tüküme Feyo. Asu ai Sudahündî Damaskus ngoafîhü anîboadei ranî-babîdî wataporî-mayua ahei hohoanîmoambe seiya nînîhoafîyo anîhondayo masei. Ranîyo asu ai anîhondümbö hamîndî aheimbo nafuiyundürühi yahuya, Sisas ra Nindou God ai nindou aboedambo-fendürîmbo kamafoarîr-ani mehu.*

Sudahündî Sorîmbo yîboaruko-marîhora mafî-foendî

²³ Afîndî siyo-hayamboyo, Suda ai hoafî fîründümo sîhou hou hoafîyomondühi yahomoya, “Sîhîrî Sorîmbo hîfokoa-ndîhurîmboane,” mehomo.

---

* **9:22:** Suda-yafe hoafînambo nindou ra ahandî ndürî Mesaia-ani.

24 Nga asu rani hoafi ra Sor ai himborimayu. Raniyo asu nimbi-nimbi si Suda ai ngoafi adükarî nimeoi ginîrî yipurikimî Sorimbo hifokoefimbo-hündambo sirifoaru nimarimo marundi.

25 Nga nimboambo ahambo süngururü-rundeimbi ai arambe sandüwuru hou ginîrî nafitambe nafi masafoarüwuri hanimo.

*Sor ai Serusaremihü manüngu
(Ratüpurî 4:26)*

26 Sor ai Serusaremnambo hu Adükarimbo süngururü-rundeimbi babidifembo mehu. Nga asu ai ahambo yihimborurühi, ai-ana Sisasimbo sünguriri randeimbiyupoani mehomo.

27 Nga asu Barnabas ai fifireapuri ai Sorimbo yihimbomemonda asu ai Sorimbo serümündü haya Godindî hoafi sowandümo homo-rundeimbi sowana hu ahamumbo hoafiyupurühi yahuya, Sor ai Damasakusina nafi huhî Adükarimbo hoeimarira ai ahambo hoafimayundo. Asu Damasikusihü Sor ai yihimbokoate Sisasindî hoafi bokarimarihendi, mehu.

28 Raniyo asu Sor ai süngururü-rundeimbi-babidi nüngumbo Serusaremihü münguambo hoahoangu wakireandühi yihimbokoate Sisasindî hoafi bokarihendüri marandi.

29 Suda Grik hoafi fifirundeimbi ai Sor-babidi simborî hoafi, simborî hoafiyomo marundi. Raniyo ahambo hifokoefimbo-hündambo nini-süngundihuri, nini-süngundihuri-memo.

30 Raniyo asu süngunambo Sisasimbo anihondumbo-rundeimbi ai ra fifiru mburumbo

asu ahambo sowaründümo hanimo Sisaria ngoafihü koamarihawura Tarsusnambo mahu.

³¹ Ranıyo asu munquambo anihondümborihindeimbi Sudia, Gariri, Sameria-yafeambe manimboei, ranai aboedi maniboadei. Adükarimbo ahinıyei-ane, Yifiafi Aboedi aheimbo nginimara-mindindüra asu nindou afindi Sisasimbo anihondümborihindühi aboedi mamambeyahi maniboadei.

Pita ai Ainiasimbo aboedimariri

³² Pita ai munqua ngoafi hoahoanguhü ngorüsımboanı Godındı nendı Ridahü amarei ranaheimbo sowana ndüfosimbo mahu.

³³ Ranıhü ai nindou mamı ahandı ndürı Ainiashoeimariri. Ai yiri warı nimokoyu haya 8 himbanıyu worambe yangiri mamaru.

³⁴ Pita ai ahambo hoafıyundühi yahuya, “Ainiashapoana Sisas Kraish ai sıhambo aboedareanıni. Botıyafı, sıhafı fondı dıboadıro,” mehundoa nımehınou botımefıyu.

³⁵ Ridahündı nindou-yei asu Seronihündı-yei ai hoeirıhıora mayoa ai Adükarimbo anihondümbomarıhorı.

Pita ai Tabitambo botımareandı

³⁶ Sopa ngoafihü süngureandeimbi mamı ra ahandı ndürı Tabita-ane. Griki-yafe hoafınambo ana, Dokas. Nımorehi ra ahandı hıhoanımo aboedıyo haya ai nindou napokoate-yeimbiombo farıhendürı marandı.

³⁷ Ranı-sımboanı ai angünümboyo mbura moaruwaimayo. Ranıyo ahandı yıfınımoko ra hundürühi mburıhümbo, nımoamo yıbadıwamı manandıhındı.

38 Rida ra Sopa ŋgoafikim-ane. Asu Pita ai Rida ŋgoafihü nīmaruane, Sopahündi süngurihindeimbi ai himboriyei hehi nindou yimbu ahambo sowana koamarīhehipira mahafani. Asu ai ahambo hoafiyafinandowohü safaniya, “Mborai, nīmai ro-babidi ŋgefombo,” masafinando-amboyu.

39 Pita ai botifi haya, ai-babidimbo homo tüküyafu hou ahambo nīmoamo yibadinambo sowaründümo mahafomo. Asu ranihü nīmorehi kaisahoabedi ai hei, Pitandikimī nīboadeimbo Dokasimbo hohoanīmoyeihī aranīyehī seiya, “Hoandari hoeari asu bidifiri hoeari ro gudarihündi nda Dokas yangiri nīngombo nafimarand-ane,” sei hehi ahambo nafuimayei.

40 Asu Pita ai muṅguambo nindou hihaimafoareandūra weindani maheiya, yiri yimbu pusire nīmarumbo, Godimbo didibafifi mbura asu hihirifihī yahuya, “Tabita, se botiyafo,” mehundo. Raniyo asu nīmorehi ranai himboari birihoi, Pitambo hoeirera mayowa, asu botife mamaro.

41 Raniyu asu Pita ai wambuamündi nüṅgumbo anihondumbo-rihindeimbi asu nīmorehi kaisahoabedimbo hoafimayua kamefoehinda ai Dokas nafuimenduri.

42 Pita ai Dokasimbo yifihündi botimareandi hoafi ra Sopa ŋgoafi muṅgu ho meṅgorowa, nindou afindi ranai himboriyei hehi, Adükarimbo anihondumbo-marihori.

43 Raniyo Pita ai Sopahü afindi si manüṅgu. Nindou mamī burmakau hoeari nafira randeimbi Saimon ra-dibo manüṅgu.

10

Pita ai Korniriusimbo Godindi hoafi hoafimeindo

¹ Suda-yafe ndifo nindou mamî adükariŋgoaf Sisariahü manüŋgu, ahandî ndürî Kornirius. Ai Romî-yafe ami ranambe 100 ami Itari sei arîhündî ra hifandapurî randeimb-ani.

² Ai Godimbo hohoanîmo parirî randeimbîyu haya asu ahandî fikimînîndî babîdî Godimbo ahîniyei rîhündeimb-anei. Asu Suda ai napo mbonimbo-marîhümündia ahandîmayo kaki adükariŋ sagadürî randühi asu Godimbo muŋguambo si didîbafîfi marandî.

³ Nimbambe safî yafogoadînambo nahurai hoeireandane, Godîndî nendî mamî ahambo sowahî kusü hoafiyundühî yahuya “Kornirius,” mehu.

⁴ Asu Kornirius ai ahambo yîhîmboyuhü hîmboa parirühü hoafiyundühü yahuya, “Adükari, se nînimboeafa?” mehuamboyu. Asu Godîndî nendî ai sîmborî yahuya, “God ai sîhafî didîbafîyafo marandî ra hîmborîyumboani. Asu ai hoeireandî se nindou afîndî napo mbonimbo rîhümündeimbîmbo farîhawandürî marandî ranahambohünda God ai sîhambo hohoanîmo-yumboani.

⁵ Haponda se nindou bîdîfirî Sopa-nambo koandîhawapurî nindou ahandî ndürî Saimonîmboyu Pitamboyu randeimbîmayu ranahambo fihimündî sînimbohünda.

⁶ Ai ndürî mboafö Saimon burmakau hoeariŋ nafîra randeimbî-dîbo manüŋgu. Ahandî worî ra sîrîwara hoekîmî mafondaro,” mehu.

7 Godîndî nendî Korniriusîmbo hoafîmeindo ra huane asu Kornirius ai ahandî ratüpurîyafanî rînandeimbi asu ami mamîyu ranahamumbo mborai mehupurî. Ami ra Godîmbo hohoanîmo parirî randeimbiyu haya asu Korniriusîmbo farîherü randeimbiyu.

8 Asu Kornirius ai munġu-moatükunî tükümešeyo ranahambo ndore wataporîmbo-rapurî mbura Soplanambo koamarîhepura mahomo.

Pita ai ranîpoanîmbo moatükunî hoeimare-andî

9 Nġorü sina ai homo Sopa nġoafi tebünanî tüküyafundane, hüfünîmbo Pita ai Godîmbo dîdîbafi-fembohünda worî bogîmondîwamî mahafu.

10 Ranîyo asu Pita ai wembomboyuhü sesi sesîmbo hohoanîmomayu. Nġa awi sesi dîdîboadombarîhi nou ranîpoanîmbo moatükunî yafogoadînambo nahurai Pitambo tükümešeyoa hoeimareandî.

11 Ai hoeireandane, sünü sübüdîhoehîyo, asu nîni-moatükunîmbai hoearî adükari yimbuyimbu hîmborümbî nahurai hîfînambomare koso.

12 Munġua mamîkarambo yimbuyimbu tînarümbî nînihondî asu wako, amoasîrî ai hîfîsünġu hahabodei, asu ndu ai nîmoamo botîrîhehi arîhündî ranambe nînoumayo.

13 Asu yafambe mamî Pitambo hoafîyohü yahoya, “Pita, se botîyafo, nînihondî hîfokoaro, mando, sowasîfî,” meho.

14 Pita ai sîmborî hoafiyundowohü yahuya, “Adükari, ro sesî Sudambo ai moaruwai-ane sei arihündî ra ngîrî dagadîhî,” mehu.

15 Asu yafambe ranai asükaiyo yimbumbo hoafiyohü yahoya, “Nîni-moatükuniyo God ‘aboed-ane’ mehu ra, se ngîrî ‘moaruwai-ane’ mbîsafî,” meho.

16 Yafambe ra ngîmîmbo yare hoafîmendowa, asu ranî-moatükunî ra nîmehûnou sünambe asükai hîhîrîfe mahafo.

17 Asu Pita ai ranîpoanîmbo moatükunî ahandî nîmîndî ranahambo hohoanîmoyuane, nindou Kornirius koamarîhepurî ranai sînîmo tüküyafu hou asu Saimonîndî worî ranahambo düduyafu hou homo, ahandî ginîrî yipurîkîmî manîngomo.

18 Asu ai mîngiyomo düduyafundühi yahomoya, “Saimonîmboyu Pitamboyu randeimbi ranai nûnguwai waniyo?” mehomo.

19 Pita ai yafogoadînambo nahurai hoeimareandî ranahambo hohoanîmoyuhü nûnguwane, Yifiafi Aboedî ai hoafiyohü yahoya, “Se hîmborîyafi. Nindou ngîmî ai sîhambo kokoarunîni.

20 Se botîyafu hawa, hanîfi hîfîni yibadînambo asu se ngîrî ai-babîdî ngafîhü afîndî hohoanîmondafi. Nga ranana ro koamarîheheapura masînîmo-ane,” meho.

21 Pita ai ranahamumbo sowana hanü hoafiyupurühi yahuya, “Se wamboemo kokomaründîrî, nga ro-ana nda. Nîmboemo se masînîmo-a?” mehuamboemo.

22 Asu ai hoafiyomondühi yahomoya, “Godîndî sünambeahîndî nendî ami bogorî Korniriusîmbo

hoafimeindoa ai koamarîhemuna masinefi sîhambo hoafiyowani se ahandî worîna hîfombohünda. Ai mbumund-ani asu Godimbo ahîniyuhü ndore hohoanîmoyumb-ani. Mungua Suda ai 'Aboedî hohoanîmoeimb-ani' sei marîhündî. Godîndî sünambeahîndî nendî ai ahambo hoafiyundowohü yahuya 'Se Pitandî hoafi hîmborîmbohünda ahambo hoafîndafi koaboadî-wandühi anîmboya, "Wandî worîna didîfi," mbîsafî,' mehu."

²³ Pita ai ahamumbo hoafiyupurühi yahuya "Se sîni mo mamî nîmbî ro-dîbo apoefo," mehuamboyo. Apomo mburu asu siambe ai botîfi napoamündî haya mahomonda asu Sopahündî Sisasîmbo sünggururü-rundeimbi bîdîfirî ai Pitababîdî mahomo.

Pita ai Korniriusîndî worîna mahu

²⁴ Ngorü sihî ai homo Sisariahü tüküme fundî. Asu Kornirius ai ranîhü ahamumbo hîfandapurî mamaru. Ai ahandî mamîsirî, asu ŋgunindî ranaheimbo hoafîmayundüra ahandî worambe Pitandî hoafi hîmborîmbohünda gugurîyahi mamarî.

²⁵ Pita ai hu worambe kefuai Korniriusîndî hîmboahü tüküfiyuane Kornirius ai ahambo adükar-ani yahu haya ahandî yirîkîmî piyu mamaru.

²⁶ Nga asu Pita ai ahambo hoafiyundowohü yahuya, "Se botîyafo. Ro-amboa nindou se nahurai-anahî," mehu.

²⁷ Pita ai Kornirius-dîbo wataporîyu hu kefuai, asu nindou afîndî fanda meŋgoro ra hoeimareandî.

28 Asu Pita ai yare hoafi+yundürühi yahuya, “Se siheihoari fi+ri+hindi ro yi+hoefi ndi+fo-babi+di ni+maripoani asu ahei worambe kefoefepoani sei ari+hündi. Nga God ai wambo nafuimayu, ro ng+ri nindou mamî moaruwai-ani mbîsahî.

29 Ranîmboanahî asu ro moai simborî hoafi ki+ki+ri+heandi wambo ndan+hü sinîmbo hoafîmemo ra. Asu haponda siheimbo düduweheandi, ni+mboyei se wambo sinîmbo hoafîmayeia?” mahuamboyu.

30 Asu Kornirius ai hoafi+yuhü yahuya, “Ranî+hündi ro wandî worambe ni+mbanbe safî Godîmbo di+di+bafi-yaheandane, asu ni+mehünou sünambeahîndî nendi mamî ai wandî hi+mboarühi hi+mboarambe for+hoeimbi hoearî güde haya manüngu.

31 Asu ai hoafi+yuhü yahuya, ‘Kornirius, God ai se di+di+bafi+yafo marandi ra hi+mbori-yumboani. Asu se napo mbonîmbo-ri+hümündi-mbîmbo kaki napo sabadürî arandi ra fi+ri+reamboani.

32 Ranîmboane asu se sihafî nindou bi+di+fi+ri koandî+hawapura Sopa-nambo ngomo Saimon Pitambo hoafîndî+mondowa mbüsüfuwamboane. Saimon ai ahandî ndürî+mboafî Saimon-di+bo-ani anüngu. Ngorü Saimon ai burmakau hoearî nafîra randeimb-ani. Ahandî worî ra si+ri+wara hoekîm-ane afondaro,’ mehu.

33 Ranîmboyu asu sihambo sowana nindou bi+di+fi+ri ni+mehünou koamarî+heheapurî. Asu se aboedi hamîndî+yo ndan+hü masîfomo. Asu haponda munquambo ro sühifî ndan+hü Godîndî hi+mboarühi anî+boadefî. Munquambo hoafi Adükari ai sihambo hoafîmayu ra se hoafi+yowanî ro hi+mborîmbo asefi,” mehu.

Pita ai Kornirius+ndi worambe hoafi boka-mar+hendi

³⁴ Asu Pita ai hoafi+yuhü yahuya, “Haponda ro wudi+poapor+he fifi+ri+hea-mboanahi nindou munqua God+indi himboahü sis+mogodi yang+ranefi.

³⁵ God ai munquambo nindou ahambo ahini+yeihi ahandi hohoan+mo sünguri+hinda ranaheimbo hohoan+moyundüri arandi.

³⁶ God ai Israer yi+hoefimbo aboedi hoafi koamar+hendi ra se fifi+ri+hindi. Hoafi ra rahurai-ane, ‘Sisas Kraisi ai munquambo nindou ahei Adükarani asu ai si+hefimbo God-babi+d+imbo mamühi-mareamuni.’

³⁷ Horombo Sudia-yafeambe munquambo nini+moatükuni+yo tüküme+feyo ra se fifi+ri+himboanei. Horombo Son ai Garirihü boatei nindou hundüri+imbo hoafi+mayu.

³⁸ Se Sisas Nasaret+hündi ra fifi+ri+hori God ai Yifiafi Aboedi ngin+indi kameihi masagado. Ai hoahoangu wakireandühi nindou far+hendürühi munqua Satan+indi ngin+indi hoarehi manimboei ranaheimbo aboedambo-mareandüri sapo God ai-di+bo nüngumbo wambo.

³⁹ Suda-yafe hifambe asu Serusaremi+hü munqu-moatükuni ramareandi ra hoeiri+hu hohu anihond-ane sefi ar+hundi. Nga Suda ai ahambo Serusaremi+hü nini+ keimbi kari+hendeimbi+fihi parüwuri hou hifokoamarüwuri.

⁴⁰ Nga ngim+ siyo haya God ai ahambo bot+marira nindou himboahü weindah+ tüküme+fiyu.

⁴¹ Nindou munqua moai ahambo hoeiri+hori, nga wani. Nga yi+hoefimbo horombo God rana-

hambo hoeife hefe hoafimbohündambo kafeare hiningi-mareamuni ro yangiri hoeimarihuri. God ahambo yifihündi botimariri asu ro ababidi sesi sahusifi, hoe simindefi marihundi.

⁴² Asu ai yihoefimbo hoafiyuhü yahuya, ‘Nindou munquambo se aboedi hoafi bokarindihomo-ndühi anihondumbo hoafindomondühi animboya, “God ai ahambo nindou yangiri niboadeimbi asu yifiyeimbi aheimbo refe yibobofembohünda kamafoarirani,” mbisimo,’ mehu.

⁴³ Horombo mungua Godindi hoafi hoafiyomo-rundeimbi ahamböhündambo yaru hoafiyomondühi yahomoya, ‘Mungua ahambo anihondumbo-ndihorani ahandi nginindina ranaheimbo God ai ahei moaruwai hohoanimo ra gogorindihe-ndürimbui,’ mehomo,” Pita ramehu.

God ai ahandi Yifiafi Aboedi Suda-yafe ndifoambo koamarihenda masahümündi

⁴⁴ Pita ai hoafiyuambe Yifiafi Aboedi ai nindou munquambo hoafi himborimayei ranaheiwami makoso.

⁴⁵ Sudahündi anihondumbo-rundeimbi Pita babidi masifomo ai hepünafu hou yahomoya, “God ai ahandi Yifiafi Aboedi Suda sihefi ndifoambo amboani masagadüri,” mehomo.

⁴⁶ Suda-yafe ndifo ai ranipoanimbo ranipoanimbo hoafina wataporiyehü ‘God ai aboed-ani’ masei ra himborimemo.

⁴⁷ Asu Pita ai hoafiyuhü yahuya, “Aheimbo himoni hundürumbo nindou didai yowanı mambüsindüra. Ai Yifiafi Aboedi masahümündi shiri masahumindefi nahurai-ane,” mehu.

⁴⁸ Asu ai aheimbo hoafiyundürühi yahuya, “Sisasiñdi ndürinambo sheimbo hundüründürimboemo,” mehu. Asu ai Pitambo hoafiyahündowohü seiya, “Se ro-babidi yahunümbimbo nimbafi,” masei.

11

Pita ai Serusaremihü anihondümborundeimbiamumbo ranimoatükunü tüküme feyo ranimbo wataporimbo-marandi

¹ Kraisindi hoafi sowandümo homo-rundeimbiasu anihondümborundeimbisuda-yafe hifambe aningomo ai himboriyomondane suda-yafe ndifo ai-amboa Godindi hoafi ra masahümüñdi.

²⁻³ Raniyo asu Pita ai Serusaremina hafuane anihondümborundeimbis nindou fihoeari karu tirihoundeimbis ai ahambo nginindi hoafiyomondowohü yahomoya, “Se-ana nindou fihoeari kefe tirihefekoate-yomondi worambe apafi asu ai-babidi sesi masowasifi,” mehomo.

⁴ Raniyo asu Pita ai piyu haya mungu-moatükunü tüküme feyo ra ndore wataporimbo-marandi.

⁵ “Sapo ro adükari ngoafi Sopahü nimboambo Godimbo didibafi-yaheandühi nimboahani ranipoanimbo moatükunü yafogoadinambo nahurai wambo sowahi tüküme feyoha hoeimarheandi. Raniyo hoeari adükari nahurai ninimbai yimbuyimbu himborani kikihamindi haya asu wambo sowana sunambeahindi afurimare koso.

6 Ro wagabe ragu himboyahanīyo nīmambeahīndī nīnīhondī, yimbuyimbu tījarūmbī, amoasīrī asu ndu ra hoeimarīheandī.

7 Asu ro himborīyaha yafambe mamī wambo hoafīyondīrūhī yahoya, ‘Pita, se botīyafo, nīnīhondī hīfokoaro mando sowasīfī,’ meho.

8 Nga ro hoafīyahūhī sahīya, ‘Adūkarī, wanī. Suda ro sesī moaruwai-ane sefī arīhundī ra moai sahasī rīhandī,’ masahando.

9 Nga yafambe ranai sūnambeahīndī asūkai wambo hoafīyondīrīhū yahoya, ‘Nīnī-moatūkunī God nafīmarandī ranana aboed-ane, nga se ngīrī moaruwai-ane mbīsafī,’ meho.

10 Ranī-moatūkunī ra refe hayambo-yowanīyo asu mungua nīnoumayo ra sūnambe asūkaiyo hūmaramīndo hafo.

11 Asu ranī sīmboanī hamīndī nīndou ngīmī ai sīnīmo worī ro nīmboahmeimbī rasowahī tūkūmefundī. Nīndou mamī Sisariahūndī ai wambo fihemīndīrī hīfombo-hūndamboemo koamarīhepura masīnīmo.

12 Yīfiāfī Aboedī ai wambo hoafīyohū yahoya, ‘Se yīhīmbokoate ai-babīdī ngafī,’ meho. Ranīyo anīhondūmbo-rundeimbī 6 anīngomo ndanamboa ro-babīdī mahomo. Asu ro hefī Kornīrīusīndī worambe mafarīyahundī.

13 Asu ai hoafīyumunūhī yahuya sūnambeahīndī nendī mamī wandī worambe farīfī manūnguwa hoeimarīhinī. Ai yahuya, ‘Nīndou bīdīfīrī Sopa-nambo koandīhawapurī ndūrī Saimonīmboyu Pitamboyu-randeimbī ranahambo hoafīyowanī sīfombohūnda.

14 Ai sīhambo hoafīndūnīnīmbui asu hoafī ranīnambo God ai se sīhafī fikīmīnīndī-babīdī

aboedambo ndeandür+mbui,' mehu.

¹⁵ Ro peya hehea watapor+imbo-r+handambe Yifiafi Aboedi aheiwami makoso, weangurühi sihefiwami makoso nou.

¹⁶ Ro Adükar+ndi hoafi asukai hohoan+mo-mayahi. Horombo ai yahuya, 'Son hoenambo hundüra-marandüri, nga Yifiafi Aboedi ai kosowohü ranambo se hundüri+ndeimboyei,' mehu.

¹⁷ Horombo sihiri Adükar+ Sisas Kraiss an+hondümbö-mar+hura God ai Yifiafi Aboedi moani masemuni, nga haponda Yifiafi ra Sudayafe ndifoambo amboani moani masagadüri. Nga ro nüngunahurai nindou-yahi an+imbo God+ndi nafi kiki+ndihe günd+heandani hundüri+koate-mandeia?" mehu.

¹⁸ Asu Sudahündi ai hoafi ra himbor+yomo hou moai simbori ahambo asukai hoafi+yomo, nga God+imbo adükar-ani yahomo hoafi+yomondühi yahomoya, "God ai sihefi ndifoambo amboa mafar+hendüra ahei hohoan+mo moaruwai hini+ng+ndihi hehi asu yang+r+ koadürümbo ni+imboeimboyei," mehomo.

Aboedi hoafi Andiok+hü tüküme feyo

¹⁹ Horombo Stifen+imbo hifokoar+hor+ hehimboyowan+ Sisas+imbo an+hondümbö-r+hindeimbi ranaheimbo moaruwaimbo mar+hindüra bukürümehindi. Ai hei Finisia hifi+hü, Saiprus hifi+hü, Andiok ngoafi+hü tüküyahi hehi aboedi hoafi Sudambo yang+r+ hoafi+mehündüri.

²⁰ Nga an+hondümbö-rundeimbi bidifi+r+ Saiprus+hündi, Sairinihündi ai Andiok+nambo

homo Grikimbo amboani Sisas Adükar-ani yahomo hou aboedi hoafi ra hoafimemo.

21 Asu Adükarindi nginindi ai-babidi maningowa nindou afindi ai Ahambo anihondumbo-rihindühi süngumarihori.

22 Sisasimbo anihondumbo-rihindeimbi Serusaremihü hoafi ranahambo himboryei hehi Barnabas koamarihedora Andiokina mahu.

23 Barnabas ai hu tüküfi God ai nindou aboedi-aboedi-mareandüri ra hoeire haya hihif-hihifyuhü ahei ngusüfoambe nginamündi-ndürühi yahuya, “Nimbi-nimbi si se Adükarimbo aboedi süngundi-hori,” mehu.

24 Barnabas ai nindou aboed-ani, nga Yifiafi Aboedeimbiyu haya asu afindi hamindi anihondumbo-reandeimb-ani. Asu nindou afindi ai Sisasimbo anihondumbo-rihindeimbi babidimbo mamambe-mehindi.

25 Raniyu asu Barnabas ai Sorimbo kokombo Tarsus ngoafina mahu.

26 Ahambo hoeiriri mbura serimündü Andiokina mahafani. Mami himbaniyo haya nindou yimbu ranai Sisasimbo anihondumbo-rihindeimbi babidimbo fandhimbo afindi yamundi-marineandüri. Asu Andiokihü weangurühididi Sisasimbo anihondumbo-rihindeimbi ranaheimbo Kristen anei masahündüri.

27 Rani-simboani Godindi hoafi hoafiyomorundeimbi bidifiri ai Serusarem hiningru hou Andiokina makosimo.

28 Nindou mami aihündi Agabus-ani. Yifiafi Aboedi ai ahambo hoafimendoa ai botifi hoafiyundürühi yahuya, “Süngunambo mungu hifi ndanihü wembo adükar tükündifemboe,”

mehu. Ai yare hoafi+mayu, nga süngunambo Krodius ai Romi-yafe adükarî bogorî nünquambe wembo ra tüküfefeyo.

²⁹ Rani+yu asu süngurî+hindeimbi ai Sudahündi wandafi mamî farî+hefembo-hündambo kaki koarî+hefembo hoafi fimarî+hümündi. Mamamî ai aheimbo kaki saimbo sei hehi hohoanî+moyeihü kaki bi+dî+firi yî+boborî+hi masî+hehindürî.

³⁰ Ai Barnabas asu Sor koamarî+hehipîra kaki ra sowandîfanî hena Serusaremîna hahüfanî hîfandî-rundembîmbo masabînapurî.

12

Herot ai Sems hîfokoarirü mbura Pitambo karabusîmarirî

¹ Rani-sîmboanî bogorî adükarî Herot ai Kraisi+ndî nendi bi+dî+fîrambo moaruwaimbo-mareandürî.

² Ai hoafi+meyuwa Sems Sonîndî amongo pisao yihî+mîndînambo hîfokoamarüwü.

³ Herot ai hoeireanda Suda ai ranahambo aboed-ane maseiamboyu Pitambo kameihî karabusîmarirî. Suda ai bret yisî+koate-sesesî-mayei rasîmboa Herot ai ramareandî.

⁴ Ai Pitambo serümündü karabus worambe hîni+ngîmarira, yimbuyimbu bi+dî+fîrambe yimbuyimbu ami ai hîfandîmarurî. Herot ai yare hohoanî+moyuhüya, “Awi Suda ai bret yisî+koate-sesesîndei mbundühümbo anîmbo ro Pitambo weindahî papi+hoafî+ndühünî+mboeahî,” mehu.

⁵ Asu Pita ai karabusî worambe mamaru, nga anî+hondümbo-rî+hindeimbi ai ahambohünda Godîmbo di+dî+bafîyeyi marî+hündî.

Pita karabus worî hîniŋgîmareandî

⁶ Ndani nîmbînambo sümü noufe Herot ai Pitambo papi-hoafi-mbo yahumboyu sen yimbunambo hüputüpurundümo ami yimbu-yafandî mbusümo sîhawura mapu. Asu hîfandîru-rundeimbî ai karabus worî yipurîkîmî hîfandîmarundî.

⁷⁻⁸ Nîmehünou Adükariñdî sünambeahündî nendî ai manüŋguamboyo asu worambe si pîmayoa Pitambo ŋgîrîsafîñî sindira botîmefîwa hoafi-yuhü yahuya, “Nîmai botîyafu!” mehuamboyo nîmehünou asu sen ai Pitandî warîhündî fufurîmarîhoayo. Sünambeahîndî nendî ai Pitambo hoafi-yuhü yahuya, “Hoearî yîhuruyafî mbura su güdo,” mehuambo Pita ai rasüŋgu-mareandî. Asu sünambeahîndî nendî ai yahuya, “Sîhafî hoandari hoearî güdo mbura wandî süŋgu sîñîfî,” mehu.

⁹ Raniyu asu Pita ai ahandî süŋgu karabus worî safambeahîndî tükümeñîyu. Ŋga Pita ai sünambeahîndî nendî ramarirî ra moai weindahane yahu, ŋga yafogoadî-nambombai yahuhayamboyo.

¹⁰ Yîbobo ai hafani yimbu hîfandî-rînandeimbî ŋgasündîne hena karabus ain yipurî ra-sowahî tükümeñîneandî. Yipurî ra ahafani-mbo moani timari-hoayo-wamboyañî weindani tüküyañîne hena adükari nafi süŋgu hafani asu nîmehünou sünambeahîndî nendî ai ahambo hîniŋgîmarirî.

¹¹ Pita ai wudîpoapore fîfîre hohoani-moyuhü yahuya, “Haponda ro anîhondümbu fîfîrî-he-amboanahî Adükari ai ahandî nendî koamarîheira kusü mafarîhendîra Herot ai

ngîrî wambo moaruwaimbo-ndeandîrî. Suda ai wambo moaruwaimbo-fendîrîmbo mehomu, nga ngîrî randundîrî,” mehu.

¹² Ranîyu asu ai Maria, Sonîmboyu Makîmboyu-randeimbi hondandî worîna mahu. Nindou afîndî ai ranîhü Godîmbo didîbafî-fembo-hündambo gugurîmehindî.

¹³⁻¹⁴ Ranîyu asu Pita ai hu yipurühi pirako-pirako-marandamboyo nîmorehi ratüpurîyo-randeimbi ahandî ndürî Roda ai yipurî sübüdühefembo ho Pitandî yasîmondî himborîyo haya hîhîfî-hîhîfîmayo. Ranîyo asu yipurî moai sübüdühendî, nga hîhîrîfe worî safana pipîyo ho hoafîyondürühi yahoya, “Pita yipurî nafîtambehü anüngu,” mehoamboyo.

¹⁵ Asu ai ahambo hoafîyeihî seiya, “Se ra hîhîndî-hîhîndî-yafühîyafî!” masei. Nga asu ai yahoya, “Tîkaipoanî, nga anîhondümbu asahî,” yahoenîngo asükaiyo hoafîmayo. Asu ai hoafîyeihî seiya, “Awi sünambeahîndî nendî Pitambo hîfandîrürî-randeimbi-mbai ranana?” masei.

¹⁶ Asu Pita ai asükaiyu pirako-pirako-marandamboyo ai yipurî sübüdü-hehindîhünda hoeirîhorî hehi hepünîmehindî.

¹⁷ Pita ai aheimbo warînambo afoai yahu haya Adükari ai ahambo karabus worambeahîndî serümündü moanambühi tüküme fiyu hoafî ra wataporîmayu. Ai yahuya, “Sems asu wandafî mamî ranahamumbo hoafîndahüpurî,” mehu. Asu ai Pita ranîhü hînîngîrirî haya ngorü goanîni mahu.

¹⁸ Asu ranîyo ngorü siambeahî Pita ai

nîmarîkoate-mayuwa, ami ai hepünafundühi afîndî hohoanîmo-yomondühi yahomoya, “Pita nüngufiyuwa?” mehomomo.

¹⁹ Herot ai Pitambo karabus worî munğu kokofefimbo hoafîmepuramboemo ramarundî, nğa asu moai hoeirüwurü. Ranîyo asu karabus hîfandî-rundeimbîmbo Pita ai aboedambomefiyu ranîmbo düdumareapuri, nğa ai moai didîboadoru hoafîyomo. Ranîyo asu ahamumbo hîfokoepe-purîmbo hoafîmayu. Sünguna ai Sudia hîfî hînîngîre haya hanü Sisaria nğafîhü mamaru.

Herot ai yîfîmayu

²⁰ Herot ai Tairîhündî asu Saidonîhündî ranaheimbo nğînîndî-marandürî. Ranîyei asu ai fandîhi hehi nindou bîdîfîrî ahambo sowana koamarîhehipura mahomo. Weanğurühi ai Brastus, bogorî adükarîndî ratüpurîyu randeimbi-mayu, ranahambo yahomoya, “Farîhawamuni,” mehomomo-ndamboyu. “Fandîhehea-purîmboyahî,” mehu. Ai Herot soana homo hoafîyomondühi yahomoya, “Sîhîrî aboedi-aboedi-ndahumboane,” mehomomo. Nîmboe hîfî ra Herot ai hîfandîmarandî ranîhü Tair asu Saidon ai ahei sesî sahümündî rîhündühi wambo.

²¹ Ranîyo Herot ai mamî sihî ware haya, ahandî adükarî bogorî hoearî yihuru-ramündü haya, ahandî adükarî bogorî nîmarî fondîwamî nîmarümbö nindou afîndî ranaheimbo wataporîmbo-marandürî.

²² Asu nindou ranai puküna hoafî karîhehindühi seiya, “Ndanana god mamîndî

yafambe-ane! Nga nindou-yomondi yafambeyopoan!” masei.

²³ Asu Herot ai ahei hoafi ranimbo moai ambe yahu asu ai moai Godimbo adükar-ani yahu. Ranimboyo sünambeahindi nendi hari-memondowa nüngari ahandi safi ra sahüsi wakirihi marihünda yifimayu.

²⁴ Nga asu Adükarindi hoafi ai nginindi tüküfe haya munguambo ngoafi maho.

²⁵ Asu Barnabas, Sor ai ratüpurî Serusaremihü moendirine hena hihireafine Andiok ngoafina mahafani. Ai Son Mak sowarindifani hena aibabidimbo mahomo.

13

Barnabas Sorimbo Godindi ratüpurimbo koamarihauptira mahafani

¹ Sisasimbo anihondumbo-rihindeimbi Andiokihü aniboadei ranahei mbusümo Godindi hoafi hoafiyomo-rundeimbi asu yamundurundeimbi maningomo. Ahamundi ndüri ra Barnabas, Simion, ahambo fi nimbandi sei marihündi, Rusius Sairinihündi, Manayen, ai Herot bogorindi ngunindiyu asu Sor.

² Ai Godimbo hohoanimoyeihî sesi wehiyeiane, asu Yifafi Aboedi ai hoafiyohü yahoya, “Ro Barnabas weimbo Sor wandi ratüpurî ratüpurimbo dibonimehapir-ane, nga se ahafanimbo rani ratüpurimbo kaboadihi hiningindihipiri,” meho.

³ Ranimboemo ai sesi wehiyomondühi ahamundi warî ahafandiwami nandu houmbo koamarihauptira mahafani.

Barnabas asu Sor Saipirasihü Godindi hoafi hoafimefani

⁴ Yifiafi Aboedi ai Barnabas, Sor ahafanimbo koamarihepira Serusia ngoafina mahanifani. Ranihü ai sipambe farefineanda sip ai Saiprus airaninambo sepirimindi maho.

⁵ Ai Saramis ngoafihü tüküyafine hena Suda-yei rotu worambe Godindi hoafi wataporimbo-marinandî. Son Mak ai-babidimbo manüngu ahafanimbo farihefepirimbohünda.

⁶ Ai Saiprus airan ngasündine Pafosihü tükümefineandi. Ranihü tîbagire randeimbî mamî hoeimarinerî, ahandî ndürî Barsisas. Ai Sudahündiyu asu tikarehaya hoafiyuhüya, “Ro Godindi hoafi hoafiya rihandeimb-anahî,” mehu.

⁷ Ai gafman bogorî Sergus Paurus-dîbo mamaru. Sergus Paurus ana aboedi hohoanîmoyu kükühîfoare fifireandeimb-ani. Ai Godindi hoafi himborimbo yifiriyuhü asu Barnabas Sorimbo mborai mehupirî.

⁸ Nga asu tîbagire randeimbî Erimas ai gafman bogorî ranahambo Sisasindi hoafi anihondümbofembo ra yowanî yahundombo Sor weimbo Banabasimbo hifinambo-mareapirî. (Tîbagire randeimbî Barsisas ndürî ra Grik hoafinambo Erimas-ane masei.)

⁹⁻¹⁰ Nga Sor, Grik hoafina ahandî ndürî Por. Yifiafi Aboedindi ratüpurî worîborî kîdaboarîmayu ranai Erimasimbo himboa parirühî yahüya, “Se-ana Satanîndî nîmor-anafi asu se-ana aboedi hohoanîmo ranahandî hürütimb-anafi. Munguambo tikai hoafi, moaruwai

hohoanimo sîhafî ngusüfoambe amaro ranana afîndî hamînd-ane. Se-ana munguambo Adükarîndî aboedî nafî moaruwaimboro randüh-anafî. Awi se ranî hohoamimo ra hîninîngîfembo moei safîmboyafa?

¹¹ Asu se hîmborîndafî! Hapondanî Adükarî ai sîhambo hîmboarî sündianînanî se tütümondamboyafî. Haponda se ngîrî hüfîhamîndî hoeindowandî, nga akîdou gedühî safî nîmandîmboyafî,” mehundo. Ranîyo asu nîmehûnou mburîngai peyowohüyo Erimasîmbo nîmbî mamaro. Ranîyu asu ahambo watînarîhü kîkîhimündî hefembo nafî nafuimbohünda nafî kokomarandî.

¹² Gafman bogorî ai ra hoeire haya anîhondümbomareandî. Asu ai Adükarîmbo yamundîfe hoafî hoafîmefanî ra hîmborîyu haya hepünîmefiyu.

Barnabas Sor ai Andiok ngoafîhü Pisidia-yafeambe Adükarîndî hoafî hoafîmefanî

¹³ Por asu nîdou bîdîfîrî ai-babîdî Pafos ngoafî ngasündundanîyo sip ai sepurîmîndî haya Perga ngoafînambo Pamfiria-yafeambe maho. Nga Son Mak ai hîninîngîreapurî haya hîhîrîfî Serusaremînambo mahu.

¹⁴ Ai Perga ngasündîne hena, hafanî Andiokîhü Pisidia-yafeambe tükümeffîneandî. Ranîyo asu moanî ngoafîmbo nîmarîmbo si rasîmboanî ai Suda-yafe rotu worambe kefoene mamarîfanî.

¹⁵ Mosesîndî ahnûmbî hoafî asu Godîndî hoafî hoafîyomo-rundeimbi-yomondî hoafî ra bokarîhoemo mburumbo asu hîfandî-rundeimbi ai hoafîyomondühî yahomoya, “Wandafî weimbo, se nîdou-yei ngusüfoambe

ngineminđimbo hoafi hohoanimo-ndafandühi ana, hoafindafani,” mehomo.

¹⁶ Por ai botifi nüngumbo warî pakarifoareandühi hoafiyuhü yahuya, “Wandaf, Israerihündi asu nindou amurî Godimbo ahinirîhorî rihündeimbi se himborindei.

¹⁷ Israer-yafe God ai sihefi amoao kamafoareandür-ane. Ai Isipihü fehefehündi-yahi ni-boadeiane, God ai ngorü süngumareanda nindou afindi momorimayei. Süngunambo ahandî adükarî ngininđinambo ai semündündürî Isip hinîngirîhi hehi mahei.

¹⁸ Nimî wohî furikoate-reandühi ni-boadeimbo 40 himbanî Godindî hoafimbo moei masei, nga asu God ai aheimbo fehefendürimbohünda tinjirifomayu.

¹⁹ Kenan-yafe hifihü 7 sirî God ai aheimbo yihirirearühi hifi ra Israer aheimbo masagadürî horombo hoafimayu süngu. Horombo Israer ai Isip sowana hei nimareimbo asu süngunambo Kenaninambo mahei ra 450 himbanîyo.

²⁰ Süngunambo God ai Israerimbo hifandiyo-ndürimbohünda yiboboru rundeimbi nindou kamafoareapura ai hifandirundürî homomboyo süngunambo Samuer Godindî hoafi hoafiyu-randeimbi ai tüküfi ahamundî fondî kasimaramüdu.

²¹ Rani-simboanî Israer ai adükarî bogorî seminđimbo hoafimehünowamboyu asu God ai Sor, Kisindî nimorî, ahei adükarî bogorî kamafoarirî. Ai-ana Bensaminindî sîrambeahindani. Ranîyu ai adükarî bogorimbo 40 himbanî mamaru.

22 Nga God ai ahambo raguanamborirî mburambo Defit ahei adükarî bogorimbo hinîngîmarirî. God ai ahambo hoafiyuhü yahuya, 'Ro Sesindî nîmorî Defit fifîrîhinî, nga wandî ngusüfo ai nindou rahurai ranahambo anahî hohoanîmo-ayahî. Nîmboe ai anîmbo wandî hohoanîmo süngundeambui,' mehu.

23 God ai Defitîndî sîrambeayahîndî Sisas sîhefîmbo aboedambo-fembohünda Israer sowana koamarîherü horombo hoafîmayu süngu.

24 Sisas ai weindahî tüküfekoate-yuambe Son ai Israerîhündî muᅅgu ranaheimbo aboedî hoafî bokarîhendürühî yahuya, 'Sîhei hohoanîmo moaruwai daboadanambo-ndîhinda asu sîheimbo hundürü-ndîhandürî-mboyahî,' mehu.

25 Ndeara Son ai ahandî ratüpurî muᅅgumbo yangîrî-yoaniyo ai hoafiyuhü yahuya, 'Se hohoanîmoyeiya ro dîdeyaha? Ro-ana nindou sapo se hîfandarîhündî ranîyahîpoanî. Se hîmborîyei! Nindou ra sünguna tükündîfimbui, nga ro-ana ahandî sufihîndî wofî fufurîhefembo ra aboedîyahîpoanî,' mehu.

26 Wandafî mamî, se-ana Abrahamîndî ahurî anei, asu Suda-yafe ndîfo se Godîmbo hohoanîmoyei arîhündî God ai aboedambo-ndeamunîmbui hoafî ranana ai sîhefîmbo soana koafoareamboani.

27 Serusaremîhündî nindou anei asu ahei bogor-anemo ai moai Sisasîmbo aboedambore randeimb-ani sei ndorîhorî fifîrîhorî. Asu ai moai Godîndî hoafî hoafiyomo-rundeimbi-yomondî hoafî muᅅguambo ngoafîmbo

nimarimbo si ranambe hoeiru marundi ra
fifirihindi, nga want. Ai ahambo papi-
hoafimarihori horombo Godindi hoafi
hoafiyomo-rundeimbi ranimoatükun
tükündifemboe mehomo süngu.

28 Nga yibobofeambe Sisasimbo hifikoeffimbo
moai hoafi yangoro, nga asu moani hoangrhi
hehimboyei papi-hoafirihorühi Pairatimbo
hoafiyehi seiya, 'Hifokoarworü,' masei.

29 Ai munquambo moatükun ramarihindi ra
horombo Baiborambe hoafimayo süngu. Ranio
süngunambo nimi keimbi karihendeimbifihindi
foarindümo hanimo honquambe masihawuri.

30-31 Nga God ai ahambo yifihündi
botimariramboyo nindou ai-babidi Gariri
hinigiru hou Serusareminambo afindi si
mahafomo ranai ahambo hoeimarüwürü.
Nindou ranai haponda Sudambo ranimbo
wataporimboru marundi.

32-33 Haponda ro siheimbo yarho hoafayehi:
God ai sihefi amao mamimbo horombo
hoafimayu süngu haponda ahei ahuirimami
sihefimbo anihondümbo tüküme feyo ra Sisas
yifihündi botimariri. Ndanimoatükun
hoafimayo ra Herü Buk yimbu ranambe amboa
mbapenigo.

'Se wandi nimor-anafi,

haponda ro sihafü ape-anahi.' *Buk Song 2:7*

34 God ai yifihündi ahambo botimariri, nga ai
ngiri hihindüfi ngu yifi ambe-ambe sümbondu.
Ranimoatükun ra God ai hoafimayu süngu,

'Ro siheimbo aboed-aboed-ndiheandürühi

asu anihondü aboedi moatükunî ndahandüri-
mboyahî

horombo ro Defitimbo saimbo hoafîmayah
süngu.’ *Aisaia 55:3*

³⁵ Ranîmboyo ŋgorü Herü Bukambe hoafîyohü
yahoya,

‘Sürîhoeimbî nindou ranahambo se ŋgîrî
hîniŋgîndoworanî sümbondu,’ meho.
Buk Song 16:10

³⁶ Defit ai nünŋuambe Godîndî hohoanîmo
süngu ratüpurîmayu. Süngunambo ai
yîfîmayuwamboyo ahandî amoao-babîdimbo
masamboarîhora asu ahandî fi ra sümbo Mayo.

³⁷ Ŋga sapa nindou God ai honŋuambeahîndî
yîfîhündî botîmarirî ranana moai ahandî fi ra
sümboyo.

³⁸⁻³⁹ Ranîmbo-anîmbo, wandafî mamî, se fifîri-
mbîrîhinda-mboane, ro sîheimbo hoafî aboedi
hoafîyefühî sefîya, Nindou ndanana wanŋei
sîhei moaruwai hohoanîmo gogorîndîhembui.
Muŋgu moaruwai hohoanîmo ra Mosesîndî
ahînûmbî hohoanîmo ana ŋgîrî gogorîndîhe
mbunda nindou mbumundî mbîso. Ŋga nindou
Sisasîmbo anihondümbö-arîhori ana, ahei
moaruwai hohoanîmo gogorîhendühî nindou
mbumundî mbüsümbui.

⁴⁰ Ranîmbo anîmbo se hîbadühündî! Ŋga
rananî moatükunî Godîndî hoafî hoafîyomo-
rundembî hoafîmemo ra sîheimbo sowahî
tükündîfemboe.

⁴¹ Ai yaru hoafîyomondühî yahomoya,
‘Anihondümbö-fekoate-yeimbî, se hîmborîndei,
Se-ana hepünündahi mbundühî ŋgei yîfîndei.

Nimboe se niboadeiambe ro mamî-moatükunî ratüpurî-ndamboyahî.

Nindou mamî ai ratüpurî ranahambo hoafayu ana,

se ngîrî anîhond-ane mbîsei,' *Habakuk 1:5* mehomo," mehu.

⁴² Asu Por, Barnabas ai Suda-yafe rotu worî hîningîrîne hena hafandanîyo, nîmorehî nindowenihî ai hoafîyeihî seiya, "Ngoafîmbo nîmarî si ranambe hoafî nda süngunambo asükai yîhoefîmbo hoafîndafanî," masei.

⁴³ Rotu worî hîningîrîhi moanambühî tüküyahindanî, Suda nindou asu ndîfo Suda-yafe rotumbo hei-rîhündembî ai Por Barnabas yafandî süngu mahei. Aheimbo dîbafîrînearühî safanîya, "Se Godîndî moanî hîpoambofe ranambe nîmboei ŋei," masafanî.

⁴⁴ Asükai ŋgorü ŋgoafîmbo nîmarîmbo si ranambe nindou adükarî ŋgoafîhündî munquambo ai Adükarîndî hoafî hîmborîmbo mafandîhindî.

⁴⁵ Asu Suda ai nindou afîndî hoeirîhi hehi ŋgusüfoambe moaruwaimayei. Ranîyo ai Porîndî hoafî hîfînambo-rîhindühî moaruwai moaruwaimbo-marîhindî.

⁴⁶ Ranîmboyo Por weimbo Barnabas ai yîhîmbokoate hoafîyafandühî safanîya, "Godîndî hoafî sîheimbo boatei mbîhowamboane. Nga asu se hoafî ndanahambo daboadanambo-arîhindî. Ro rarîhe hohoanîmoayahî, se sîheihoarî hohoanîmoyeihî seiya, 'Ro-ana koadürümbo-koadürümbo nîngombo ra ŋgîrîndefî,' aseî.

Ranîmbo anîmbo se hîmborîndei! Haponda sîheimbo hîningîrîhorü hohoa sîhei ndîfo sowana ahehî.

⁴⁷ Adükarî ai yîhoefîmbo hoafîyuhü yahuya, 'God ai nindou aboedambo-fembo ranahambo muᅇguambo hîfî semîndî hombohünda ro sîhambo Suda-yafe ndîfombo si nahurai hîningî-marîheanîni,' ” masafanî.

⁴⁸ Suda-yafe ndîfo ai hoafî ra hîmborîyei hehi hîhîf-hîhîfîyeihî Adükarîndî hoafî aboed-ane masei. Muᅇguambo nindou God ai yanᅇrî gedühî ningombo kamafoareandürî ranai anîhondümbom-marîhindî.

⁴⁹ Adükarîndî hoafî ra muᅇgu hîfî ranîhü maho.

⁵⁰ Ranîyo asu Suda ai ᅇgoafî hîfandî-rundeimbî asu Suda-yafe ndîfo nîmorehî bogorî Godîmbo hohoanîmoyei rîhündeimbî ranaheimbo hohoanîmo botîmarîhindüra Por Barnabasîmbo moaruwaimbo-rîhipîrühî ahei ᅇgoafîhündî hemafoarîhipîrî.

⁵¹ Ranîmboyafanî ai ahei hohoanîmo moaruwai ra fîfîrîmbîrîhinda safanî hena nafuimbohünda hîfî hasüfî ahafandî yirîfîhindî kükîfoarîne mburîna asu Aikoniamînambo mahafanî.

⁵² Yîfiáfî Aboedî ai Andiokîhündî Sisasîmbo süᅇgurîhoreimbî ranahei fiambe tükümeᅇyondüra afîndî hîhîf-hîhîfîmayei.

14

Por Barnabas ai Aikoniamîhü aboedî hoafî hoafîmefanî

¹ Aikoniamîhü Por weimbo Barnabas ai asükai mamî rasüngu-marîneandî. Ai Suda-yafe rotu worambe hafanî kefoene hoafî dîboadorîne wataporîmbo-marînandî ranî süngu asu Suda-yafe ndîfo afîndî ai anîhondümbö-marîhindî.

² Nga Suda bîdîfirî anîhondümbö-fekoateyeimbî ai nîmorehî nindowenihî Suda-yafe ndîfo bîdîfirî-yafe ngusüfoambe botîmarîhindüramboyei anîhondümbö-rîhindeimbîmbo yiboaruko-marîhindürî.

³ Ai gedühi Aikoniamîhü nîmbafanîmbo Adükarîmbo-hündambo yîhîmbokoate hoafîyafanî marînandî. Ranîyo Adükarî ai ahafanîmbo ngînîndî masagapîra hepünîfeimbî asu ngînîndî moatükunî ramarîneanda ai ahafandî hoafî ranai Adükarîndî hîpoambo ra anîhond-ane yaho nafuimeyondürî.

⁴ Nga nîmorehî nindowenihî adükarî ngoafîhündî ai yîkürübümehindî. Bîdîfirî ai Suda-babîdîmbo-yahindî asu bîdîfirî ai Kraisîndî hoafî sowandîfanî hafanî-rînandeimbî babîdîmbo-yahindî.

⁵ Süngunambo Suda-yafe ndîfo asu Suda ahei bogorî-babîdîmbo sübabî hoafîrundühi yahomoya, “Sîhîrî ahafanîmbo moaruwaimböndîhupîrühî nîmoeinambo hîfokoandîhupîrîmboane,” mehomo.

⁶ Ranîyo ai ra fîfirîne hena fefoene hena Rikonia-yafeambe yimbu adükarî ngoafî Ristra asu Debi ngoafîhü tüküyafîne mburîna ranî hîfîkîmî mahafanî.

⁷ Ranîhü amboanî nîmbafanîmbo aboedî hoafî wataporîmbo-marînandî.

*Por Barnabas ai Ristrahū asu Debihū aboedi
hoafi hoafimefani*

⁸ Ristrahū nindou mamī tīṅarī moaruwaimbū mamaru. Ahandī hondī ai rahurai wakīmarīmīndo-ane, ṅga ṅgīrī hoahoṅgu ndandī.

⁹ Asu ai Porīndī hoafi hīmborī-mayua, ahambo hīmboarī parirī nūṅumbo hoeirira ahandī anīhondūmbofe ranīnambo God ai wāṅgei aboedīndirīmbui.

¹⁰ Ranīmboyu Por ai pukūna hoafiyuhū yahuya, “Sīhafi tīṅarīnambo botīyafo nīmbafi,” mehindowamboyu horīpīrīhoei piyu mburambo hoahoṅgu wakīre marandī.

¹¹ Nindou afīndī ai Por ramareandī ra hoeirīhi hehi Rikonīa-yei hoafīnambo pukūna hoafīyeihī seiya, “God bīdīfīrī nīndoumbo-yafīne henambo sīhefīmbo sowana makosafanī,” masei.*

¹² Asu Barnabasīmbo ndūrī Sus dūkamarīhorī. Asu Por ai hoafi wataporīmbora randeimbī-mayua ranīyo asu ahambo Hemis-ani masahūndo.

¹³ Susīndī adūkārī rotu worī adūkārī ṅgoafi hīmboranīkīmī mafondaro. Ranīyo Susīmbo sesī sīhai-randeimbī ai burmakau anamīndī bīdīfīrī asu nīmī ahurī wofī amboa sīfimbī semūndū haya adūkārī ṅgoafi yipurī nafītambekīmī sūnū tūkūmefiyu. Nindou afīndī ai-babīdī Por Barnabasīmbo, “Ai yīhoeī god-anafanī,” sei hehi burmakau hīfokoeife segopīmbo masei.

---

* **14:11:** Ai rarīhi hohoanīmoyeihī Sus ai ahei adūkārī bogorī god-ani asu Hemis ai Susīndī yasīmondīhūndī hoafi semūndū hu hoafīyu-randeimb-ani masei.

14 Nga Kraisindi hoafi sowandifani hafani-rinandeimbi ai rani hoafi himboriyafani hena yowanimbo hohoanimo-yafandühi ahafandi hoeari hirine hena pipiyafani hafani nindou afindi-yafe mbusümo puküna hoafiyafandühi safaniya,

15 “Wandafi mamı se, nimboe ramarhinda? Ro-ana nindou yangiri se nahurai-anehi. Ro siheimbo aboedi hoafi wataporimbo-rihoanda se nimindikoate-moatükuni ra hinıngındıhi hehi God Yangiri Nüngumbü sowana ıgei. Ai sünu, hifi, sirıwara asu muıgu-moatükuni ranambe engoro ra nafımarandi.

16 Horombo God ai nindou muıguambo hifi hü hinıngıreandıra, ahei hohoanimo süıgu hei marıhündi.

17 Nga ai anııgu ra nafuimbohünda sihefımbı aboedıreamunı arandi. Ai siheimbo sünambeahındı hoe koafoare nümbür-ambeahındı sesi yımuıgu-remındambe sagadıri arandi. Ai sesi afındı asu ııgüsüfoambe hıhıf-hıhıfı sagadıri arandi,” masafanı.

18 Ai rani hoafi ra wataporimbo-marınandı, ııga nindou ai ahafanımbı burmakau hıfıkoefe sihefembo hohoanimo-mayei hei, ııga ai kıkıfoefe-ndürımbıbohünda tıııriıfomefanı.

Ai Porımbı nımoei pımarundı

19 Ranıyo Andiokıhündı-yomo asu Aikoniamıhündı-yomo Suda bıdıriıfı ai sınımo nindou-yei ııgüsüfoambe botımarundıra ai Porımbı yıfımbıyuwa yahomo houmbo

nîmoeinamborurü mburu asu ngoafi bîdîfiranî kîafu hüründümo mahomo.

²⁰ Nga Sîsasîmbo süngurîhorî-rîhündeimbi ai sînei wakîrîhorî manîmboeia ai botîfi haya, asükai adükarî ngoafîna mahu. Ranîyu asu ŋgorü sina Barnabas dîbombo Debinambo mahafanî.

²¹⁻²² Ranî ngoafîhü aboedî hoafî ra bokarîmarî-heneanda asu nîdou afîndî ai Sîsasîmbo süngurîhorî-rîhündei-mbîmboyahi tükümehîndî. Ranîyo asu ai hîhîrîyafîne Rîstra, Aikoniam, asu Andiok ranînambo hafanî süngurîhorî-rîhündeimbi ŋgînandîfî-nandürühi safanîya, “Se Godîmbo ndondîhi anîhondümbö-ndîhorî ndühündî. Tîŋîrîfo afîndî sîhefîmbo tükündîfemboe sîhîrî God ŋgînîndî hîfandarandî ranambe homböhönda,” masafanî.

²³ Asu mamamî ngoafîhü anîhondümbö-rîhündeimbi ranaheimbo nîdou hîfandî-yondürî rambo kafoarîneapurî hena asu sesî wehîyafandühi Godîmbo dîdîbafî-mefîneandî. Asu ai Adükarîmbo anîhondümbö-marîhorî ahandî warîwamî aheimbo hînîŋgî-marîneandürî.

Ai hîhîrîyafîne Sîria-yafe-ambe Andiokînambo mahafanî

²⁴⁻²⁵ Ranîyo ai Pisidia-yafe mbusümo hafanîmbo Pamfîria-yafeambe tüküyafîne Pergahü hoafî-wataporîmbo-rînîrîrü mburîna asu Atarianambo mahafanî.

²⁶ Ateriahü ai sipambe farîyafîne hena Andiokînambo sepîmîndî maho. Ranîhü horombo Sîsasîmbo anîhondümbö-rîhündeimbi ai ahafanîmbo Godîndî ratüpurî

ratüpurîmbohünda hîniŋgi-rîhipîrühî seiya, “God ai sîhafanîmbo hîpoambo-ndeapîrühî mbîfarîhepîr-amboane,” masei. Asu ai ratüpurî ra ratüpurîyafanî moendî-marîneandî.

²⁷ Ai Andiokîhü tüküyafîne hena, anîhondümborîhindeimbîmbo gugurî-marîneandürî. Asu muŋgu-moatükunî God ai ahafandî warî süngu ratüpurî-mayu ranahambo hoafîmefanî. Ai hoafîyafandühî safanîya, “God ai ŋgorü nafî nafîmaranda Suda-yafe ndîfo ai-amboanî Godîmbo anîhondümborîmarîhorî,” masafanî.

²⁸ Asu ai afîndî si Sisasîmbo süngurîhorî-rîhündeimbi-babîdîmbo mamarîfanî.

15

Serusaremîhü Sisasîmbo anîhondümborîhindeimbi-yafe bogorî ai gugurî-mefundî

¹ Ranîyo asu nindou bîdîfîrî ai Sudianîpoedî Andiokîna kosîmo Suda-yafe ndîfo Sisasîmbo anîhondümborîwureimbîmbo yamundîrûpurühî yahomoya, “Se Mosesîndî hohoanîmo süngufekoate-ndîmondühî sîhamundî fihoeari kefe tirîhefekoate-ndîmondanî asu ŋgîrî aboedambo-ndafundî,” mehomo.

² Asu Por Barnabas ai Sudiahündî-babîdîmbo hoafîna sîmborî sîmborî-memo. Ranîmboemo anîhondümborîrundeimbî ai hoafî fîründümondühî yahomoya, “Por, Barnabas asu nindou bîdîfîrî-amboanî ai Serusaremînambo mbîhomo-ndamboane. Asu ai hoafî ra Kraisîndî hoafî sowandümo homo-rundeimbî

asu hifandi-rundeimbi-babidimbo didiboado-mbirundamboane,” mehomu.

³ Anihondumbo-rihindeimbi ai koamari-hehipura mahomu. Ai Finisia asu Samaria-yafeambe mbusümondühi homo hoafiyomondürühi yahomoya, “Asu sihefi ndifo amboanî Sisasimbo anihondumbo-marîhori,” mehomonda asu anihondumbo-rihindeimbi muḡuambo ai afindî hihi-f-hihi-fi-mayei.

⁴ Ai homo Serusaremihü tüküme funda anihondumbo-rihindeimbi. Kraisindî hoafi sowandümo homo-rundeimbi asu hifandi-rundeimbi ai ahamumbo hihi-fi-marîhüpuri. Asu Por Barnabas ai muḡua-moatükunî God ai ahafandî warî süḡu ratüpurîmayu ranahambo hoafimefinandürî.

⁵ Nga asu anihondumbo-rundeimbi Farisihündî bidifiri ai botiyafu hoafiyomondühi yahomoya, “Sihefi ndifo ai ahamundî fihoeari karu tirimbihou-ndamboane asu ai Mosesindî ahinümbî hohoanimo süḡu-mbirîhind-amboane,” mehomu.

⁶ Ranimboemo Kraisindî hoafi sowandümo homo-rundeimbi asu hifandi-rundeimbi ai hoafi ranahandî nimindî wataporîyo didiboado-fembohünda gugurimefundî.

⁷ Ai wataporîyomo homo muḡumayoa asu Pita ai nüḡumbo hoafiyupurühi yahuya, “Wandafi mamî, se fifirundî horombo hondü God ai seambeahindî wambo kafaore hinḡimareandîrî sihefi ndifo ranaheimbo wandî yasimondinambo aboedî hoafi hoafiyowanî himborîyohü anihondumbo-fembohünda.

8 God ai munġuambo nindou-yafe hohoanimo ra fifireandi. Ai sîhefi ndifo ranaheimbo yini mehu ra nafuimbohünda Yifiafi Aboedi masagadüri sîhefimbo masemunî nou.

9 Ai moai sîhefimbo ŋgorü süngureandühi aheimbo ŋgorü süngurearü, ŋga wani. Ai anihondumbo-marîhinda asu God ai ahei ŋgusüfoambe ramareandüra sürühehindeimbi tükümehindi.

10 Ŋga nimboe asu se Godimbo randihu hoeindihurü yahomo houmboa? Se ŋgiri sîhefi ndifoambo sihamundi fihoeari karu timbirihound-amboane mbisimondühi aheiwami nimboreimbi moatükunî nandundi. Ŋga horombo sîhefi amoao asu sîhir-amboani nimboreimbi moatükunî ra ŋgiri ndahumîndefi.

11 Suda sîhiri ndarihu anihondumbo-arîhundî ana, Sisasindi hipoambonambo aboedambo-ndahumboyefi, ŋga asu sîhefi ndifo ai-amboani raninambo aboedambo-ndahimboyei,” mehu.

12 Barnabas Por ai Godindî ŋginindî nafuimbo moatükunî asu hepünifeimbi moatükunî ra God ai Suda-yafe ndifombo ahafandi warisüngu ramareandi ranahambo ndorine wataporimbo-marînandi. Asu munġu ai watapori ra hîhîmbori-yomondühi himbo yangiri kümarundi.

13 Hoafi moendi mayowa asu Sems ai hoafiyuhü yahuya, “Wandafi mamî. Se wandî hoafi hîmboriyomo.

14 Saimon ai haponda ndore korifoare hoafiyuhü yahuya, God ai ahandî hipoambofe hohoanimo nafuiyuhü sîhefi ndifo bidiframbo weŋgurühi wand-anei mehu.

15 Asu Godîndî hoafî hoafiyomo-rundeimbi-yomondi hoafi-amboa mamî yahurai-ane. Ai yaru hoafi nda sürü papîmaründî:

16 Adükari ai hoafiyuhü yahuya,
 ‘Defitîndî mamîsirî ai worî nahurai
 birîmefoendî,
 nga süngunambo ro hîhîndahe koda
 asu ahandî mamîsirî ra asükainda botîndîhe-
 amboyahî
 nindou ai worî birîfoare mbura simborî
 worîmbo-arandî nou.

17-18 Rananîmbo asu nindou amurî ai randîhi
 Adükariîmbo kokondî-horîmboyei.

Asu munguambo Suda-yafe ndîfo ro wand-
 anei masahî ranai-amboa kokondî-
 horîmboyei. Hoafi nda horombo hondü
 ndani-moatükunî tükündîfemboe mehu-
 ane.

Adükari ai yare hoafîmayu ai rani-moatükunî
 raremarandî,
 asu horombo hondü nindou ai ra
 fîfirîmarîhindî, mehu.” *Amos 9:11-12*

19 Raniîmboyo asu Sems ai hoafiyuhü yahuya,
 “Ro rarihe hohoanîmoayahî sihefî ndîfo ai
 hîhîriyahi Godîmbo sowana mahei ranaheimbo
 sihîrî ngîrî tîngîrîfo ndahundürî.

20 Wani, nga sihîrî aheimbo pasambe
 ndandîhu hoafînde-fomboane. Kabomombo
 sesi didîbafife sihefeimbi sesîpoanî,
 nîmorehî sisîhîmopoanî asu anamîndîhoandî
 birabirîyopoanî, nînîhondî amînda-wofîfeimbi
 asu horî sesîpoanî.

21 Ai ngîrî randîhindî ra nîmboe horombo
 peyomo houmbo haponda munguambo ngoafî

adükarambe nindou ai Mosesîndî hoafi bokarîhoemo arundî. Asu munġuambo nġoafîmbo nîmarîmbo si ranambe Suda-yei rotu worambe ritimîru arundî,” mehu.

Suda-yafe ndîfo anîhondümborîhindeimbi ahei pas-ane nda

²² Ranîmboane asu Kraisîndî hoafi sowandümo homo-rundeimbi-yomo hîfandîru-ndeimbi-yomo asu anîhondümborîhindeimbi-yei ai hoafi firîhümündihî seiya, “Sîhîrî-hündî bîdîfirî ai Por Barnabas babîdîmbo Andiokînambo hombohünda koandîhehu-purîmboane,” masei. Ai Sudas, ahandî ndürî nġorü Barsabas, asu Sairas ahafanîmbo nġafanî sei hîningî-marîhipîrî. Yimbu ai anîhondümborîhindeimbi-yei bogorî-yafanî.

²³ Ahafandî warîhü ai pas mamî koarîhoe-mondühi hoafiyo-mondühi yahomoya:

“Ro Kraisîndî hoafi sahumîndefî hefî rîhundeimb-aneî asu hîfandîrîhu-hundeimb-aneî. Suda-yafe ndîfo anîhondümborîhindeimbi Andiokîhü, Siriahü, Sirisiahü anîboadei, se karîhasî-handürî.

²⁴ Ro hîmborî-yEIFîmboaneî rohündî bîdîfirî ai homo wataporî-memondamboyo sîhei hohohanîmo mamîkarî-marandürî, nġa asu ro moai ahamumbo randundî seî.

²⁵ Ranîmboane asu ro hoafi firîhumîndefî mburîhu seîya ro nindou sîheimbo sowana koandîhe-hupurîmboyeî. Ro nindou ra yîhoefî nġunîndî Barnabas asu Por-babîdî koamarîhehupîrî.

26 Ai moai ahafandî fimbo hohoanîmo-yafanî, nga ai sihefî Adükari Sisas Krai ahamboghündambo ahandî ratüpurî ratüpurî-mayafanî.

27 Ranîmbo-yefî ro Sudas asu Sairasîmbo koandîhehupîra ngafanî hoafî ro sürü paparîhundî rahurai randîne ahafandî yafambenambo hoafîndambo-yafanî.

28 Yifiafî Aboedî ai yîhoefî mbusümo nîmarîmbo asu ro mamî mamamberîhu hohoanîmo-yefühî sefiya, 'Ro ngîrî ngorü tînjümbî hohoanîmo sihei wamî nandîhundî,' masefî, nga se ndanî hohoanîmo yangîrî anîmbo randîhimbo-yei.

29 Se kabomombo sesi didîbafîfe sihefeimbi sesi-poanî, horî sesi-poanî, nînihondî amîndawofîfeimbi sesi-poan, nîmorehî sisîhîmopoanî asu anîmîndîhoandî birabîrî-yopoanî. Se ranî hohoanîmo süngufepoanî. Se ranî-moatükunî ra hîniîngarîhindî ana, aboedîndeimbo-yei. Yîhoefî hoafî ndear-ane, nga se aboedî nîboadei," mehomo.

30 Ranîyo asu Serusaremîhündî anîhondümborîhindeimbi ai nîndou yimbuyimbu ra koamarî-hehipura Andiokînambo mahanîmo. Asu ai anîhondümborîhindeimbi gugurundürî mburu pas ra masabudürî.

31 Anîhondümborîhindeimbi ai pas ranam-beahîndî aheimbo ngînemîndîndürîmbo hoafî hoeirîhi hehimbo hîhîfî-hîhîfî-mayei.

32 Sudas asu Sairas ai Godîndî hoafî hoafî-yafanî rînandeimb-anafanî. Ranîyo asu yimbu ai aheimbo afîndî ngînemîndîmbo hoafî hoafî-yafî-nandürî marî-nandî.

33-34 Yimbu ai Andiokihü nîngo-nîngo-yafîne mburîna anihondumbo-rîhindeimbi ai ahafanîmboya, “God ai aboedi-aboedi mbîreapîr-amboane asu ngusüfoambe afurînde kündeambui,” sei hehi nindou koamarî-houpîrî ranahamumbo sowana koamarîhehipîra hîhîrîyafîne mahafanî.

35 Nga Por asu Barnabas ai Andiokihü manîmbafanî. Ranîhü yimbu ai nindou bodîmondi-babîdî Adûkarîndî hoafi bokarîhe-neandühî yamundî-marîneandürî.

Por Barnabas ai yûkürübî-mefîneandî

36 Süngunambo Por ai Barnabasîmbo hoafîyundühî yahuya, “Sîhîrî munḡu ngoafi adûkarî sapo Godîndî hoafi horombo bokamarî-hehoandî ranî ngoafînambo anihondumbo-rîhindeimbi ai nüngumbayahi ranî ndüfosimbo gagimboane,” mehu.

37 Barnabas ai Sonîmboyu Makîmboyu ran-deimbi-mayu ranahambo ai-babîdî semündü hombo mehu.

38 Horombo Son Mak ai Pamfîria ngoafîhü ahafanîmbo hînîngîmareapîrî, nga moai ai-babîdî Adûkarîndî ratüpurî, ratüpurî-yu hu. Nga asu Por ai ahambo moai semündü-hombo yî-fîrîyu.

39 Yimbu ai sîmborî hoafîyafîne hena yûkürübî-mefîneandî. Barnabas ai Mak serümündü haya sipambe farîyafîne hena Saiprusînambo mahafanî.

40 Nga Por ai Sairas serümündü mahafanî. Anihondumbo-rîhindeimbi ai ahafanîmbo

hoafiyeihî seiya, “Adükari ai sihafanîmbo moanî hîpoambo-ndeapîrühî mbîfarîhepîr-amboane,” masei.

⁴¹ Yimbu ai Siria, Sirisia-yafeambe hahabodîfanî wakîrîneandühî anîhondümborîhindeimbîmbo ngînîmarî-nandîfînandürî.

16

Timoti ai Por-dîbo mahu

¹ Por ai Derbe ngoafi hu ngasünde haya Ristra ngoafîna mahu. Sisasîmbo süngurürî-randeimbî mamî, ahandî ndürî Timoti ai ranîhü mamaru. Ahandî hondî ai Sudahündî anîhondümboreandeimbîyo, nga asu ahandî afîndî anîmbo Grikîhündîyu.

² Risträhündî asu Aikoniamîhündî anîhondümborîhindeimbî ai Timotimbo ahîniyeihî seiya ai nindou aboed-ani masei.

³ Asu Por ai Timotimbo ahandî süngu semündü-hombo yahu haya hohoanîmoyuhü ahambo serümündü haya ahandî fi hoearî ra karirî tîmarîherü. Sapo muŋguambo ai fîfîrundî Timotindî afîndî ra Grikîhündî-mayuwambo.

⁴ Ai ngoafi adükarinambo homo tüküyafu, homo tüküyafu rundühîyo asu horombo Kraisîndî hoafi sowandümo homo-rundeimbî asu hîfandî-rundeimbî Serusaremîhü hoafi ranî sünguru masîhoemo ra anîhondümborîhindeimbîmbo masabudürî.

⁵ Asu ranîmboyo Kraisîndî nendî ranai hoafi ranînambo ngînîndî anîhondümborîhindühî

munguambo si aho ra nindou ai afîndî tüküyahi marîhündî.

Por nindou mamî Masedoniahündî hoeimarîrî

⁶ Ngîmî ai Frigia, Garesia-yafeambe homondane, Yifiafî Aboedî ranai ahamumbo nindou Esia hîfambe ranaheimbo Godîndî hoafî hoafîyondürîpoani meho.

⁷ Ranîyomo ai Bitinia hîfînambo hombo yahomo houmbo Misia-yafe yüpupuikîmî tüküyafundane, asu Sisasîndî Yifiafî ranai ahamumbo ranafî hombo yowanî mehopurî.

⁸ Ranîyomo asu ai Misia nafîyafu hou Troas ngoaftînambo mahanîmo.

⁹ Ranîyu asu ranî nîmbokoanî Por ai yafogoadînambo nahurai ranîpoanîmbo moatükunî hoeireandane, nindou mamî Masedoniahündî ai botîfi nüngumbo hütîhütîrürühî yahuya, “Se ndanafî kosafî yîhoefombo farîhawamunî,” mehu.

¹⁰ Por ai ranî-moatükunî hoeire hayamboyu ro hohoanîmo-yefomboanefî God ai ranaheimbo ahandîmayo hoafî ra hoafîmbohünda koamarîhemunî. Ranîmboane asu nîmehünou ro Masedonia hîfînambo hombo naporîhundühî nafî kokomarîhundî.

Ridia ai Godîndî hoafî süngumareandî

¹¹ Sipambe farîyahu Troas ngoaftî hînîngîrîhu hohu asu Samotres airanînambo heftî asu ngorü sihü Neapolis ngoaftîhü tükümehündî.

¹² Ranîyefî asu ranîhü hînîngîrîhu hohu heftî, Firipai ngoaftîhü tükümehündî. Masedonia-yafe

hifambe Firipai ngoafi adükarî Rom ai hifandi-marundi. Ranîhü tüküyahu yahunümbî nîmbî manîmboefî.

¹³ Ngoafîmbo nîmarîmbo si tüküfeyoane, asu ro hefî ginîrûmbî ngoafi tebünanî tüküyahu mburîhu, hoekîmî mahefî. Hoe ranî fikîmî ranîpoanîmbo fondî Godîmbo didîbafî-fembohünda fondî mbanîngoyo sefî hoahumboyefî mahefî. Ranîhü nîmorehî bîdîfirî ai gugurîyahi nîmarei-ane asu ro aibabîdî wataporîmayefî.

¹⁴ Nîmorehî mamî adükarî ngoafi Taiatairahündî, ahandî ndürî Ridia, ai hoafi ro hoafîmayefî ra hîmborîmayo. Ranai ana Godîmbo didîbafîfe hoafîyorandeimbî asu ai hamburî hoearîfihî kaki semîndî-randeimb-ane. Adükarî ai ahandî ngusüfoambe hohoanîmo botîmare-andamboyo Por ai hoafi, hoafîmayu ra anîhondümbö-mareandî.

¹⁵ Ai ahandî worambeahîndî-babîdîmbo hîmonî hundürümayerî. Ai hîmonî hundürüyo mbura yîhoefîmbo hoafîyohü yahoya, “Se ro Godîmbo anîhondümbö-marîhinî ra fîfirîndundühî ana, se wandî worambe dîfomo nîmandomo,” meho. Ai yîhoefîmbo hütî-hütî-maramuna-mboyefî, asu ro ahandî hoafi süngu mahefî.

Por ai Sairas-dîbo Firipai ngoafîhü karabusî-mefîneandî

¹⁶ Mamîmbo ro Godîmbo didîbafîfembo fondühî hefane, moanî ratüpurîyo-randeimbî nîmorehî mamî yîhoefîmbo nafînî hoeimareamunî. Nga moaruwai nendî ahandî

fiambe nîmarîmbo nîni-moatükunî süngunambo tüküfemboayo ra hoafiyo-marandî. Ranîmboyo asu nindou ai ahandî hoafi himborîmbo ranahambo hîfandîru-rundeimbî ahamumbo kaki adükarî sahüpurî marîhündî.

¹⁷ Ranîyo nîmorehî ranai Por-babîdimbo yîhoefî süngu hohüyo asu ai yare puküna hoafiyouwöhü yahoya, “Nindou ndanai ana God Nîmoamo Hondü amaru ranahandî ratüpurîyomo-rundeimb-anemo. Rananemo asu God ai sîheimbo aboedambo-fendürîmboayu hoafi ra hoafiyo-rundühanemo,” yaho marandî.

¹⁸ Munguambo si ai rapomayo hoamboyu asu Por ai ranahambo yîboaruko-yîboarukofi haya, asu ai hîhîrîfi nüngumbo moaruwai nendî amaro ranahambo hoafi-yundühi yahuya, “Ro Sisasîndî ndürînambo hoafayahî se nîmorehî ranahambo hîningîndo hawa ngafi,” mehundo. Ranîyo asu moaruwai nendî ranai mamî ranî sîmboanî hîningîre haya maho.

¹⁹ Ahambo hîfandîru-rundeimbî ranai ahamundî kaki semîndî nafi awarîmarîhoayo ra fîfirîmarundî sapo nîmorehî ra ngîrî nîni-moatükunî tüküfemboayo ra asükai hoafîndo. Ranîmbo-anemo ai Sairas asu Por ahafanîmbo kîkîhîrüpîndümo mburümbö kîafu hürüpündîmo nindou adükarî ahamundî koadürü guguru nîmarîmo rundühi mahomo.

²⁰ Ai ahafanîmbo sowapündümo nindou hoafi himborîyomo-rundeimbî ahamumbo soana homo hoafi-yomondühi yahomoya, “Nindou yimbu ndanana Sudahünd-anafanî, ngâ aiyafanî nindou sîhefî adükarî ngoafîhü

amarei ranaheimbo moaruwai hohoanimo botimarineandi.

21 Ran-anafani nindou Romihündi sihiri ahinümbi hohoanimo süngukoatempo-mayo ranahambo yamundarineandi,” mehomo.

22 Raniyei asu nindou afindi ranai ahafanimbo ranimbohünda papi-hoafi-marihüpiri. Raniyomo asu hoafi himboriyomo-rundeimbi ai ahafandi hoeari yümündühaupüri mburu hoafiyomondühi yahomoya, “Ahafanimbo wofi bogorinambo harimbemopira-mboane,” mehomo.

23 Raniyomo asu ahafanimbo wofi bogori-mayo ranambo puküna buburüpiri mburu, asu karabusi-marupiri. Raniyomo nindou karabus wori hifandi-randeimbi ahambo hoafiyomondowohü yahomoya, “Se ahafanimbo wudipoapondo hibadapiri,” mehomo.

24 Raniyu nindou ranai hoafi ranahambo himboriyu mbura ahafanimbo karabus wori safambe ragu nimi ahi yirifoneimbinambo yitinqarihü hüpütüpurapürimündi hininqimareapiri.

25 Raniyafani Por Sairas ai nimbimbusümondühi nimarifanimbo herüyafandühi Godimbo didibafi-mefineando. Asu nindou bidifiri karabusi-yafu mamarimo ranai ahafanimbo himbori-memopiri.

26 Asu nimehünou hifihe afindi tüküfehüyo karabus wori kambohoani ranai fifimimayo. Raniyo nimai yipurî ranai sübüdhoe hüyo nindou karabus worambe mamarimo ahamundi fihindi sen makiaro ra fufurimarihoyo.

27 Ranîyu asu karabus hîfandarandeimbi ranai botîfi yipurî sübüdühoai meŋgorowa hoeire haya nindou ai mbafefou yahu haya yîhîmboyuhü penau hoandarî semündü haya wandîhoarî hîfokoandîhea yahu haya ramefiyu.

28 Nga Por ai heiyuhü yahuya, “E! Se sîhafî fi yimbündamboyafî! Ro-ana muŋgu amarefî,” mehuamboyu.

29 Ranîyu karabus hîfandi-randeimbi ai nindoumbou hai sowandümo sînimbo yahu miŋgiyu hoafîyu mbura niimai worî safambe piþiyu hu Por Sairas yafandî yirîkimî hîhamîndarîyuhü piyu meŋguru.

30 Ranîyu ai ahafanîmbo sepîrimündî weindanî hüfu niimarümbou hoafîyupurühî yahuya, “Rîtiþo yimbu, ro ninî nününgundîheanda God ai wambo aboedambo-mandeandîra?” mehuamboyafanî.

31 Asu ai simborî safanîya, “Se Sisas Adükarî ranahambo anîhondümbou-ndîworanî animbo asu God ai sîhambo, sîhafî worambeahîndîbabîdî aboedambo-ndeandürümbui,” masafanî.

32 Asu ranîyo Por Sairas ai karabus hîfandi-randeimbi-mayu ranahambo nindou mamî ranî worambe manîmboei aheimbo kameihî parînerî hena Adükarîndî hoafî hoafîmefînandürî.

33 Ranîyo asu ranî nîmbokoanî karabus hîfandi-randeimbi-mayu ranai ahafanîmbo sepîrimündî mbura ahafandî masîmei ra popoaimarandî. Ranîyo asu ai ahandî fikîminîndî-babîdîmbo muŋgu hundürümayeî.

34 Ranîyu ai ahafanîmbo sepîrimündî hafu ahandî worambe niimarümbou sesi sagapîra ma-

sowasifani. Asu ai ahandi fikimnindi-babidi haponda Godindi hoafi himboriyei mburihū anihondumbo-marihindi ranimbohūnda hihif-hihifimayei.

³⁵ Raniyomo siambe hoafi himboriyomorundeimbi ai prisman bidifiri koarhoupurūhi yahomoya, “Hapoana se nindou yimbu ranahafanimbo hinngindowapira mbihafandamboane,” mehomō.

³⁶ Raniyu nindou karabusimbo hifandirandeimbi ai Porimbo hoafiyundūhi yahuya, “Hoafi himboriyomorundeimbi ai ‘hinngindowapira mbihafandamboane,’ mehomonda-mboanahi sini hoafayahapiri, nga hapoana se aboeda ngafani,” mehupiri.

³⁷ Asu Por ai prismanimbo hoafiyupurūhi yahuya, “Ro-ana Romihünd-anehi, nga ai yihohimbo ninihūmboyo hoafi himborambe nindou himboahū buburūmuni mburu, karabus worambe koamafoarūmuni. Asu rananemo haponda ngoafina yihohimbo dibo semindimuni koehefembo hohoanimoemo. Refeana wani! Nga ahamundihoari animbo sifomo sowandūmomuni koarhoumuna ngemboyehi,” masafandamboemo.

³⁸ Asu prisman ranai ahafandimayo hoafi ra hoafi himboriyomorundeimbiimbo hoafimemopuramboemo. Raniyomo asu Por Sairas ai Romihünd-anafani hoafi ra himboriyomo mburu yihimbo-memo.

³⁹ Raniyomo asu ai homombo ahafanimboya, “Karihapisi, ro hūtiyefi,” yahomo mburu moanambūhi sowapūdūmo mahomo. Asu

ranîyomo ahafanîmbo hoafi+yomopîrûhi yahomoya, “Se ngoafi nda hinîngîndine hena ngorû goanîni ngafanî?” mehomu.

⁴⁰ Ranîyafanî ai karabus worî ra hinîngîrine hena Ridiandî worîna mahafanî. Ranîhü anîhondümbu-rîhindeimbi ai mafandî-hindamboyo asu aheimbo ngusüfoambe kîkîmi-foarîneirî hena mahafanî.

17

Tesaronaika-hündî ai Por Sairasîmbo hürütümarîhüpîrî

¹ Ranîyafanî Por Sairas ai hafanî Amfiporis Aporonia ngoafi kefoene hena hafanî Tesaronaika ngoafîhü tükümeîneandî. Ranîhü Suda-yafe rotu worî mamî mafondaro.

² Ranîyu asu Por ai yaremarandî süngu Suda-yafe rotu worambe kefuai hüfu nîmarümbu ngîmîmbo moanî nîmarîmbo si ra ai-babîdimbu Baibor-ambeahîndî hoafi ranahambo ndorîhi wataporîmbo-marîhündî.

³ Ai aheimbo Godîndîmayo hoafi ranahandî nîmîndî ra wataporîmbo-randühi yahuya, “Nindou God ai ahambo nîmorehî nindowenihîmbo aboedambo-fendürîmbo kafoarîrî hinîngîmarîrî ra Krais-ani asu ai asübusî afîndî semündü haya yîfiyu mbura asükaiyu botîmefiyu,” mehu. Asükaiyu hoafi yuhü yahuya, “Sisas ndanahambo ro siheimbo hoafayahî ai Krais-ani,” mehu.

⁴ Nindou bîdîfîrî ranîhündambo ai hoafi ranahambo anîhondümbu-rîhi mburîhü, Por Sairasî-yafandî süngu mahei. Nindou bîdîfîrî Grikîhündî Godîmbo hohoanîmo parîhoreimbi

asu nîmorehî afîndî bogorîmbo-yahindeimbi ai-amboa ahafandî süngu mahei.

⁵ Ranîmboyo asu Sudahündî bîdîfirî ai ŋusüfoambe moaruwai-marapura nindou bîdîfirî funîru wakîrundeimbi maketambe manîŋgomo ranahamumbo gugurîmarüpara ai homo nindou afîndî gugurîpurî mburümbô hohoanîmo botîmarîpara ŋgoafambe ŋgînîndî hoafemo wakîmarundî. Ranîyomo asu ai Por Sairas kîkîhepîmîndî nindou afîndî burîmemo ranahamumbo sowana sepîmîndî hombohünda ahafanîmbo kokorupîrühî Sesonîndî worîna pipîna mahomo.

⁶ Nga ranîyomo ahafanîmbo hoeifepîrîkoateyomondühî-yomo, ai Sesonîyu asu anîhondümbô-rundeimbi bîdîfirî-yomo ahamumbo nindou bogorîmboyafu mamarîmo ahamumbo sowana kiafu hürüpundümo mahomo. Ai homo puküna hoafîyomondühî yahomoya, “Nindou ndanai ana muŋguambo hîfî ranîhü moaruwai hohoanîmoyomo marundî ran-anemo asükai haponda ndanîhü tüküyafu anîŋgomo.

⁷ Asu Seson ai ahafanîmbo worînimareapîrî. Nga nindou muŋgu ndanai ana adükarî bogorî hondü Sisarîndî ahînümbî hohoanîmo gogonîmbo-rîheneandühî safanîya, ‘Awi nindou adükarî bogorî ŋgorü manüngu, nga ahandî ndürî Sisas-ani,’ safanî marînandî,” mehomo.

⁸ Ranîyomo ŋgoafîhündî bogorî-yomo asu nindou afîndî-yei ranai hoafî ranahambo hîmborîyei hehi afîndî hohoanîmoyeihî ŋusüfoambe moaruwai-marandürî.

9 Ranîmboemo nindou bogorî ai Sesonîyu bodîmondi-yomo ahamumbo kot pemîndomo mehomonda asu ai kaki masabupura hîniŋgîmarîpura mahomo.

Por Sairas ai Beria ŋgoafîhü mamarîfanî

10 Mami rani nîmbokoani anîhondümborîhindeimbi ai Beria ŋgoafînambo Por Sairas koamarîhehipîra mahafanî. Ai hafanî Beria ŋgoafîhü tüküyafîne mburîna Suda-yafe rotu worî mafengoro ranambe kefoene mahûfanî.

11 Beria ŋgoafîhü Suda mamarei ahei hohoanîmo ra Tesaronaikahündî-yafe hohoanîmo ŋgasündîmareandî. Beriahündî ai Por Sairas-yafandî hoafî hîmborîyei mburîhü, asu hoafî ranahambo masahümündî. Ranîyo ai muŋguambo si maho Bukambeahî hoafî ra hoeirîhi marîhündî ahafandî hoafî ra anîhondümbayo sei hehi.

12 Ranîyei asu Sudahündî afîndî ranai hoafî ranahambo anîhondümborîmarîhindî. Asu Grikîhündî nîmorehî ndüreimbi bogorîmbo-yahindeimbi afîndî asu nindouwenihî afîndî ai hoafî ranahambo anîhondümborîmarîhindî.

13 Por ai Beriahündambo Godîndî hoafî bokarîmarîhendürî ranahambo Tesaronaikahündî Suda ai hîmborîyei hehi Beria ŋgoafîhü amboa hei tükümehindî. Ranîyo asu Tesaronaikahündî ai nindou Beriahündî-maye ahei ŋgusüfoambe moaruwai hohoanîmo botîmarîhindürî.

14 Ranîyei asu anîhondümborîhindeimbi ai hohoanîmoyeihî seiya Porîmbo moaruwaimbo

ndihorimboyei sei hehi ahambo hoekimi koamarihhora mahanu, nga Sairas Timoti ai Beriahū mamarifani.

¹⁵ Raniyomo nindou bidifiri ai Por sowarūdūmo hou ai-babidi Atens ngoafina mahomo. Asu Por ai yahuya, “Sairas Timoti ai nimai wambo-sowana mbisini-fandamboane,” mehuamboemo asu hoafi ra sowandūmo hou hihiriyafu Berianambo mahomo.

Por ai Atens ngoafihū Godindi hoafi hoafimayu

¹⁶ Por ai Atens ngoafihū Sairas asu Timoti ahafanimbo hifandapirūhi nimarūmbo hoeire-andane, ngoafi ranihū tikai god sisami afindi burimayo ranimbo ngusūfoambe nimbimayu.

¹⁷ Raniyu Por ai Suda-yafe rotu worambe Grikihündi bidifiri asu Suda bidifiri anihondūmbo Godimbo hohoanimoyomorundeimbi ahamumbo wataporimbo-marapuri. Raniyu munguambo si maho ra nimorehi nindowenih maketambe gugureyahi nimoreiane, hu ai-babidi nimarūmbo wataporiyu marandi.

¹⁸ Raniyomo Epikurian asu Stoik fifirundeimbi nindou ranai Por-babidi hoafinambo simbori-simbori-memo. Ai yaru hoafiyomondūhi yahomoya, “Nindou hoafi afindeimbi ndanai nini hoafi, hoafinda yahumboyuwa?” mehomo. Asu bidifiri ai hoafiyomondūhi yahomoya, “Awi, ai ndifo-yafe sisami god mam ranahambo hoafimbo yahumboani,” mehomo. Nga Por ai Sisas yifihündi botimefiyu hoafi ra

hoafîmayuwambo ranîmboemo asu ai rahurai yaru hoafîmemo.

¹⁹ Ranîyomo ai kansîr Areopagus wafuwamî mafandundî ahamumbo sowana Porîmbo sowaründümo mahafomo. Ai homo ahambo hoafîyomondühi yahomoya, “Ro sîmborî hoafînda se nindou aheimbo hoafîyafî arandî ra hîmborîmbo sefomboanefî.

²⁰ Asu ro sîhafî hoafî ra hîmborîyefî hohu hoafî ranahandî nîmîndî ra fîfîrîndîhu sefomboanefî,” mehomo.

²¹ Nga nindou Atens ngoafîhü amarei anei asu ngorü ngoafîhündî sühüsi Atens ngoafîhü amarei anei ranai moai amurî hohoanîmoyei rîhündî, nga wantî. Ai ana hoafî sîmborî engoro ranahamboane hoafîyo asu hîmborîyo ranîmbo yangîrî hohoanîmoayei.

²² Ranîyu asu Por ai Areopagus wafuwamî kansîr-yomondî mbusümo nüngumbo hoafîyuhü yahuya, “Nindou Atensîhündî, ro hoeirîheandane se-ana munquambo god ranaheimbo süngufe hohoanîmo-ane hohoanîmo-memo.

²³ Nga ro nafîna habodîhühi sîhei sîsamî god hoeimarîheandürî. Asu sîsamî godîmbo sesî sîhefe randeimbî fondî mamî hoeimarîheandî ranîfîhî se sürü papîmarîhündî ra yare hoafîyowohü yahoya, ‘Ndanana sîsamî god ro fîfîrîfekoate-mayefî ran-ane,’ meho. Nga asu se moai ranî god ra ahambo fîfîrîhorî, nga se ahambo moanî hohoanîmoyei marîhündî God ranahambo haponda ro hoafîndahandürî samboanahî.

24 God ai hifî nafira mbura asu munḡuambo moatükunî ranîfihî nafira hinîḡḡimareanda anîḡḡo ranai Adükar-ani sünambeahî asu hifîni. Ranîmboani aiana ḡḡiri nindou ai ahei warînambo worîmbo-rîhündeimbi worî ranambe ana nîmandu, ḡḡa wani.

25 Ai moai rananî moatükunî mbonîmboramündî randî ranîmboane asu ḡḡiri nindou ahei warîna ahambo raranî-moatükunî fandîhehurî. Sapo ai-ani nindoumbo yangḡiri nîḡḡombo hohoanîmo, yafui asu munḡuambo ranî-moatükunî ra saimunî arandî.

26 Amoa mamî ranahandambo-hündîyo God ai nindou munḡua sirî nafîmarandî munḡuambo hifîhü nîḡḡombohünda. Asu ai ahandîhoarî horombo nindou ranîhü nîḡḡombo asu hifî yüpupui kîkîre hinîḡḡimareandî.

27 God ai yare hinîḡḡire hayambo hohoanîmoyuhü yahuya, 'Ranîhü dîboadimbo anîmbo asu ai wambo ro anîmboahî ra kokombrîhündîr-amboane,' mehu. Ranîmbohündambo anîmbo nindou ai God nahi anḡḡu ranahambo kokondîhorî hoeindohorî-mboyei. ḡḡa God ai mamamî sîhefîmbo sowahî anḡḡunîyupoanî.

28 Sîhirî ai-dîbo yangḡiri anîmboefî, ai-dîbo ahahabodefi asu ai-dîbo-aneffî anîboadeffî. Rahurai-ane sîhei herü fîfirundeimbî bîdîfirî ai yaru hoafîyomondühî yahomoya, 'Sîhir-amboani Godîndî nîmor-aneffî anîmboefî,' mehomo.

29 Sîhirî Godîndî nîmor-aneffî asu ḡḡiri sîhirî randîhu hohoanîmondefühîya, God ai gor, sirfa kapa, nîmoei ranî sîsamîyu

mbisefi. Asu ngiri hohoanimo-ndefühiya, God moani sihefihoari hohoanimoyefi hohu sihefi war+nambo naf+mar+hur-ane mbisefi, nga yowani. God ai-ana gor, sirfa kapa, ni+moei rani sisamiyupoani.

³⁰ Horombo nindou ai Godimbo fifirifikoate-mayeiamboyu rasimboani ai moai aheimbo nginindirandüri. Nga hapondanambe ai munguambo nindou munguambo hifihü ranaheimbo yahuya, 'Se sihei hohoanimo moaruwai daboadanambo-ndihi hehi wandi hohoanimo süngundihindi,' mehu.

³¹ Nga asu ai mam+ sihi diboniyu hiningimareandi si ranambe ai mbumundi hohoanimo süngundeandühi ahei hohoanimo rani simogodühi munguambo nindou yibobo-ndeandürimbui. Nga ai nindou mam+ rani-moatükuni ra hifandimbohünda hiningiririmboani. Nindou ra yifimayuwa God ai honguambeahindi bot+mariri ranani, nga ranahambo animbo sihiri anihondümbo-ndihurimboane," mehu.

³² Nindou bidifiri ai nindou yifihündi yangrifembo hoafi ra himboriyomo houmbo-yomo asu ai ahambo sisiñdi hoafimaruri. Nga bidifiri ai hoafiyomondühi yahomoya, "Asükaindefi rani-moatükuni ranahambo sihafi hoafi himborindefo," mehomondo.

³³ Asu Por ai kansiri-yomondi watapori yare hiningireapuri haya mahu.

³⁴ Nindou bidifiri ai ahambo süngur+horühi hoafi ranahambo anihondümbo-mar+hindi. Nindou mam+ ahandi ndür+ Dionisius Areopagus+hündi ai kansirimbofi mamaru. Asu

nîmorehî ahandî ndürî Damaris ai-amboanî anîhondümbö-mareanda asu nindou bîdîfîrîyei hoafî ranahambo anîhondümbö-marîhindî.

18

Por Korin ngoafîhü amaru

¹ Süngunambo Por ai Atens ngoafî hîningîre haya Korin ngoafîna mahu.

² Ranîhü ai Sudahündî mamî ahandî ndürî Akwira hoeimarirî. Aiana Pondus-hündîyu. Nindou ranîyu ai ahandî nîmorehî Prisira-dîbo Itari hîfî hîningîrîne hena asu Korinîna mahafe. Nindou mamî Rom ngoafîhü adükari bogorîmbofi nîmarümbî ahandî ndürî Krodius ai Sudahündî nindou munğu aheimbo yahuya, “Se Rom ngoafî nda hîningîndîhi hehimbo ngorü hîfîna-ndahindî,” mehuamboyafe ai Korinînambo mahafe. Ranîyu asu Por ai ahafembo ranîhü hoiefepîrîmbo mahu.

³ Nindou yimbu ranai Por-babîdî mamî ranî ratüpurî ra ratüpurîyei rîhündeimbi wamboyu Por ai, ai-dîbo nüngumbo serî worî kakîyei marîhündî.

⁴ Munğuambo moanî ngoafîmbo nîmarîmbo si Por ai Suda-yafe rotu worambe kefuai hüfu nüngumbo Sudahündî nindou ranaheimbo wataporîyu marandî. Nindou Sudahündî asu Grikîhündî aheimboya ahei ngusüfoambe botîndîheiranî asu Sisasîmbo anîhondümbö-mbîrîhinda yahuhayamboyu hüfu hoafîmendürî.

⁵ Sairas asu Timoti ai Masadonia hîfî ra hîningîrîne hena Korin ngoafîna kosafandanî Por ai Sudahündî ranaheimbo aboedî hoafî

yamundeandürühi manüngu. Ai Suda-mayei aheimbo anihondumbo hoafiyundürühi yahuya, “Sisas ana nindou God ai nindou aboedambofembo kafoariri hiniŋgimarir-ani,” mehu.

⁶ Nga ai ahandi hoafi ra sahümündi pirühi mburühi asu ahambo tirifoariori hoafimehüdo. Ranüyu asu Por ai ahandi hoeari fihiñdi düdübudü püpürüfi-foareandühi simbori hoafiyundürühi yahuya, “Se hoafi ra himborikoate-yehi awararihehiñdi ana, ro hütiriharüpoani, nga sheihoar-anei. Nga haponda ndühünda ro-ana sheimbo hiniŋgindihearü hehea asu nindou shefiñdi fo sowana, ngamboyahi,” mehu.

⁷ Ranüyu asu ai rotu wori ra hiniŋgire haya wori akimi Titius Sastusiñdi worina mahu. Nindou ranai ana Suda-yafe ndi foyu, nga asu Godiñdi hoafi süngure randeimbiyu.

⁸ Suda-yafe rotu wori hifanda-randeimbi ahandi ndüri Krispusüyu asu ahandi fikiminiñdi-yehi ai Adükariñbo anihondumbo-mariori. Asu nindou afiñdi Korin ngoafihiñdi ranai Porindi hoafi ra himboriyehi mburühi anihondumbo-marihinda aheimbo hundürümarandüri.

⁹ Por ai mamü nimbokoani ranipoaniñbo moatükuni yafogoadnambo nahurai hoeireandane, God ai hoafiyundühi yahuya, “Se yihimbo-ndamboyafi, nga hoafindiñdi ndandi.

¹⁰ Nga ro se-di bo nimboamboanahi ranimboane asu sihambo nindou ngorü ai ngiri moaruwaimbo-ndeanini. Nga wandi nendi afiñdi ai adükari ngoafi ndaniñdi

nîmandeimboyei,” mehu.

11 Ranîmboyu Por ai mamî himbanî asu 6 amoamo ranîhü nûngumbo Godîndî hoafî aheimbo yamundeandürî marandî.

12 Gario ai Akaia-yomondî gafman bogorîmbofi nûnguambeahîyo asu Suda ai mamîhüyafu mburûmbo Porîmbo ngîndîmarurî. Ranîyomo ai ahambo sowaründümo hoafî dîdîboadofe worîna mahomo.

13 Ai yahomoya, “Nindou ndanai ana nîmorehî nindouwenihî aheimbo Godîmbo hohoanîmombo ra ranîpoanîmbo yamundeandürühani asu ai ahînûmbî hohoanîmo hîfînambo-mareandî,” mehomo.

14 Por ai sîmborî ahamumbo hoafîyupurîmbo yahuhayamboyusî, nga Gario ai Sudambo hoafîyupurühî yahuya, “Nindou ndanai sîhefî gafmanî-yafe hohoanîmo ra hîfînamboreandühî moaruwai hohoanîmombei-mbonana ro sîhamundî hoafî ra himborîya.

15 Nga Suda se-ana sîhamundî hoafî, ndürî asu sîhamundî hohoanîmo ranîmboanemo se wambo sîfomo düduefundîrî, nga ambe, ranî-moatükunî ana sîhamundîhoarî ngomo dîdîboadondundî. Ro-ana yahurai hoafî himborîyo mburîmbo yîbobofembo-yahîpoanî, nga wanî,” mehu.

16 Ranîyu asu ai ahamumbo hoafî dîdîboadofe worî ranambeahîndî koamarîhepurî.

17 Ranîyomo nindou bîdîfîrî ai nindou ahandî ndürî Sostenis, Suda-yomondî rotu worî hîfanda-randeimbi bogorî, ranahambo kîkîhîrundümo mburu hoafî dîdîboadofe worî ranî hanğîfoanî

harimemondo. Nga asu Gario ai moai rani-moatükunî ranahambo afîndî hohoanîmoyu, nga wanî.

Por Andiok ngoafîna hîhîrîfi mahüfu

18 Por ai Korin ngoafîhü afîndî si nünngu mbura asu ai anîhondumbo-rîhindeimbi aheimbo hînîngîreandürî haya Senkrianambo mahu. Raniyo Prisira asu Akwira ai Porîndî süngü mahafe. Horombo Por ai Godîmbo hoafîyunduhü yahuya ro mamî moatükunî randîheamboyahî mehu. Raniambo nafuimbohünda ai ahandî mbiro ra tüpurîmarandî. Raniyei asu ai Sirianambo sipambe farîyahi hehi mahei.

19 Ai hei Efesus ngoafîhü tüküyahi mburîhümboyei asu ranîhü Prisira Akwira hînîngîreapîrî haya ai yangîrî Suda-yafe rotu worî ranambe kefuai hüfu nünngumbo Godîndî hoafî ai-babîdîmbo wataporîmayu.

20 Raniyomo asu ai ahambo hoafîyomondowohü yahomoya, “Awi se ndanîhü gedühi nîmbafi,” mehomondo, nga “Ngîrîndahi,” mehu.

21 Asükaiyu ahamumbo hînîngîfepurîmbo yangîrî hoafîyupurühi yahuya, “God ai yifirayu ana, awi ro asükainda hîhîrîndahe dîdîmboyahî,” mehu. Raniyu asu ai sipambe farîfi mbura Efesus ngoafî hînîngîre haya mahu.

22 Raniyo asu sip ai ho Sisaria ngoafîhü tüküme Feyo-wamboyu asu Por ai kusîfoai

haya hafu Serusarem ngoafihü anihondümborihindeimbimbo hihfirirü haya Andiokinambo mahanu.

Aporos ai Godindî hoafi Efesus ngoafihü hoafimayu

²³ Ranïyu asu Por ai Andiok ngoafihü gedühi nüngu mburamboyu Garesia asu Frisia-yafeambe ngoafi daburî wakireandühi ranihü Sisasimbo anihondümborihindeimbî amarei aheimbo kikimi-foefendürimbo mahu.

²⁴ Nindou mamî, ahandî ndürî Aporos Sudahündî, Areksandria ngoafihündî Efesus ngoafihü manüngu. Nindou ai-ana hoafi aboedî hoafiyu-randeimbî asu Godindî hoafi ra aboedî hamindî ndore fifireandeimbïyu.

²⁵ Horombo ahambo Adükarimbo süngufi hombo ranî hohoanimo ra yamundi-marîhorane. Ranïyu asu ai ngusüfoambe botireirühi nimorehi nindowenihi ranaheimbo hoafi aboedî sagadürühi Sisas ai nindou God koamafoarirî ranahambo wudipoapore hoafiyundürî marandî. Nga ai moai Sisasindî hoafi aboedî mungua fifireandî, nga Son hundürü-marandürî ranahambo yangirî fifirîmareandî.

²⁶ Asu ai hüfu Suda-yafe rotu worambe kefuai nüngumbo yihimbokoate piyu haya Godindî hoafi hoafimayundürî. Prisira asu Akwira ai ahandî hoafi himboriyafe hena ahambo sowarîndife hüfe ahafe worambe Godimbo süngufimbo hohoanimo ra ndorine hoafimefinando.

²⁷ Ranïyu asükai Aporos ai Akaia-yafe hifina nga yahu haya ramefiyu-wamboyei,

Efesusîhündî ai ahambo farîhehorî hehi Aporos ai tükündîfiyuanî ndahorîmîndei sei hehi Godîndî hoafi süngurîhi-ndeimbîmbo pas sürü papîmarîhündî. Ranîyu Aporos ai hu Akaia hîfambe tüküfi mbura asu nindou ranîhünda God ai aheimbo hîpoambo-mareandüra anîhondümbö-marîhindî ranaheimbo afîndîmbo aboedî mafarîhendürî.

²⁸ Ai Suda-babîdî sîmborî-sîmborîyuhî ndore hoafîyuhü ahei hoafî hîfînambo-mareandî nîmorehî nindowenihî-yafe hîmboahü. Ai Godîndî Bukambe hoafî ranînambo Sisas ra God ai nindou aboedambo-fendürîmbo kafoarirî hînîngîmarir-ani yahu hoafîyuhü nafuimayundürî.

19

Por ai Efesus ngoafîhü ratüpurîmayu

¹ Aporos ai Korin ngoafîhü nînguambe Por ai hîfî wafuambe ngoafî adaburo ra hoahoangu hu Efesus ngoafîhü tüküfi Sonîmbo süngururü-rundeimbî hoeimareapurî.

² Asu ai ahamumbo dudufipurühî yahuya, “Se Godîmbo anîhondümbö-rîwuranî ahandî Yifiafî Aboedî sîhamundî wamî kosowai waniyo?” mehuamboemo. Asu ai sîmborî ahambo hoafîyomondowohü yahomoya, “Yifiafî Aboedî ra ro moai hîmborîyefî,” mehomondoamboyu.

³ Ai yahuya, “Nînî süngure hayamboyu sîhamumbo hundürü-marapura?” mehuamboemo. Asu ai ahambo hoafîyomondowohü yahomoya, “Sonîndî sünguyo hundürü-maramunî,” mehomondamboyu.

4 Por ai hoafi+yuhü yahuya, “Son+ndî hundürü ranana nindou ai moaruwai hohoanîmo daboadanambofe hefembo aboedî hohoanîmo süngufembo-hündamboane. Ranîyu asu ai nindou Israerî+hündî ranaheimbo hoafi+yundürühî yahuya, ‘Se nindou wandî süngu tükefiyu ranahambo anîhondümbo-ndîhorî. Nindou ranana Sisas-ani,’ mehu.

5 Son+mbö süngururü-rundeimbî ai hoafi ra hîmborî+yomo houmbo Adükarî Sisasîndî ndürînambo hundürü-memo.

6 Ranîyu Por ai ahamundî+wamî warî manande-apuramboemo Yifiafi Aboedî ranai ahamundî wamî kosîwohü ranîpoanîmbo hoafi+nambo wataporî-yomondühî Godîndî hoafi hoafi+yomo-rundeimbî nahurai hoafi+memo.

7 Ramefundî ranana 12 nindou-yomo.

8 Ngîmî amoamo Por ai Suda-yafe rotu worî ranambe kefuai hüfu nüngumbo yîhîmbokoate hoafi+yu marandî. Ai aheimboya, God ngî+nîndî hîfandarandî ranahambo anîhondümbo-mbî+rîhinda yahuhayamboyu wataporîmborarü marandî.

9 Nga nindou bîdîfîrî ai ahei hohoanîmo tapîhamî-randürühî anîhondümbofe-koateyeihî Sisasîndî nafî ranahambo nindou hîmboahü moaruwai hoafi+mayeri. Ranîyu asu Por ai aheimbo ranîhü hînîngîrearü haya, Sisasîmbo süngururü-rundeimbîmbo sepurümündî haya hu Tiranusîndî yamundîfe worambe muᅅguambo si wataporîmbora marandî.

10 Ranî-moatükunî ra yimbu hîmbanî yare marandamboyei Sudahündî asu Grikî+hündî muᅅguambo Esia hîfîhü amarei, ai Adükarîndî

hoafi ra himborimayei.

Skefandi nindouwenihî nimorî

¹¹ God ai ranipoanimbo hepünifeimbi moatükunî Porîndî warisüngu yare marandî.

¹² Ranîyo nindou bîdîfirî ai yikunîmî gedühefe hoearî asu güdife hoearî ra Porîndî fi sündiandeimbi sahümundî hei nindou anğünümboyeimbi aheiwamî manandîhinda ahei anğünü ranai munguyowohü moaruwai nendî ranai hinîngî-rîhindürî hehi mahei.

¹³ Nga Sudahündî bîdîfirî ai hoahoangomo wakîrundühi moaruwai nendî nindou fiambeahîndî ranipoanîmbo ngîndîna raguanaboru marundî. Ai moaruwai nendî hefoefembohünda Sisasîndî ndürîna yaru hoeimarundî. Ai yaru hoafiyomondühi yahomoya, “Por Sisasîndî hoafi hoafiyu marandî ranahandî ndürî ranînambo ro siheimbo anîhondümboanefî hoafayefî, nga se nindou ranaheimbo hinîngî-rîhindürî,” mehomomo.

¹⁴ Nindou mamî Sudahündî Godîmbo sesi sihai-randeimbi bogorî ahandî ndürî Skefa. Ahandî nimorî 7-yomo ai ranî-moatükunî ra ratüpurîyomo marundî.

¹⁵ Nga asu mamî sihî moaruwai nendî ranai hoafiyopurühi yahoya, “Ro Sisasîmbo fîfirîhinî asu Porîmbo fîfirîhinî, nga se didemoa?” mehopurî.

¹⁶ Ranîyu asu nindou mamî ahandî fiambe moaruwai nendî nîmarümbî-mayu ranai ahamundî wamî horîpîrîhoei piyuhü bubuhaimepura ai horî kapehü ahandî worambeahîndî safî yangîrî mafefoundî.

17 Nindou munğu Sudahündî asu Grikîhündî Efesus ŋgoafîhü mamarei ranai hoafî ra hîmborîyei hehi, yîhîmboyeihî Adükarî Sisasîmbo adükar-ani masei.

18 Ranîyei asu Sisasîmbo anîhondümborîhoreimbî ai nindou hîmboahü tüküyahi moaruwai moatükunî ratüpurîyei marîhündî ranahambo weindahî hoafîmayei.

19 Hîmoarokoru-rundeimbî bîdîfirî ranai ahei buk ranîpoanîmbo hîmoarokombo hoafî ranambe engoro ra mamambe-mamamberühi sahümündi hei nindou-yei hîmboahü fufusîmarîhindî. Horombo buk masahümündi kaki ra tapuiyei heimbo 50,000 kaki fihîyo masahümündi.

20 Ranî hohoanîmo ranînamboyo Adükarîndî hoafî ranai ŋgînîndî tüküfehü munğuambo hîfî yaŋgorî wakîmareandî.

Efesus ai Porîmbo hîmbosî papîmarîhorî

21 Ranî-moatükunî ranai ramefeyo-wamboyu Por ai hohoanîmoyuhü yahuya, ro Masedonia asu Grik hîfî, ŋgasündî-heapîrî mbundîha sipambe fandahe hehea Serusaremînambo, ŋgamboyahî mehu. Ai yahuya, “Ranî nafî boatei ŋga heheambo anîmbo, asu ŋga Rom ŋgoafî hoeindîhea,” mehu.

22 Ranîyu ahambo farîhenerî-rînandeimbî, Timoti asu Irastusîmbo Masedonianambo koarîhepîra ai-boatei mahafanda, asu ai Esia hîfîhü akîdou gedühi safî manüŋgu.

23 Ranî-sîmboanî Efesus ŋgoafîhü Sisasîndî hohoanîmo ranahambo hümbö hoafînambo sîmborî-sîmborîmayei.

24 Nindou mamî Demitrius ai sirfanambo munḡuambo sîsamî nafîra randeimb-ani. Ranîyu ranî-moatükunî-nambo tîkai god sîsamî Atemisîndî rotu worî nafîramarandî. Asu sîsamî nafîru rundeimbî ai ranîfihî kaki afîndî sowandümo marundî.*

25 Ranîyu Demitrius ai sîsamî nafîru-rundeimbî-yomo asu nindou amurî munḡu sîmogodî ratüpurî, ratüpurî-yomorundeimbî ahamumbo gugureapurî haya hoafîyupurühî yahuya, “Wai, se fîfîrarundî sîhefî ratüpurî ndanamboane kaki ra tükefeyo.

26 Sîhamundîhoarî se hoeirundî asu hîmborîyomo nîne-moatükunî Por ratüpurîmayu ra. Ai yare hoafîyuhü yahuya, ‘Sîsamî god warînambo ratüpurîyo-weimbîhündî ana god hondüyopoanî,’ yahu arandî. Nindou afîndî ranaheimbo gugurearü haya hohoanîmo ḡgorü süḡguarearü marandî ra Efesus hîfîhündî yangîrî randürîpoanî, ḡḡa bidîfîrî munḡu Esia hîfîhündî kameihî randürî.

27 Porîndî hoafî ranambo ana sîhefî kaki semîndîmbo ratüpurî ra moaruwai-ane mbîseimboyei. Ranî yangîrîyopoanî, ḡḡa sîsamî god rehî Atemisîndî worî ra nindouyei hîmboahü moaruwai hîmbondîmboe. Asu ahandî ndürî adükarî ra hîfînambo-ndeamboe. Sapo nindou afîndî Esia hîfîhü asu munḡuamho hîfîhü ahambo didîbafîyahindo arîhündî,” mehu.

28 Ranî hoafî ra hîmborîyei hehi nindou ranai

---

* **19:24:** Artemis ai tîkai god sîsamî nîmoreh-ane. Ahandî rotu worî adükarî Efesus ḡḡoafîhü mafondaro, ḡḡa munḡu ai worî ranahambo aboedî saf-ane masei.

nginindiyehî puküna seiya “Efesusi-yafe Atems ana Adükar-ane!” masei.

²⁹ Ranıyo hoafi ra adükari ngoafi Efesusühi mahoamboyo nindou ranai muᅅgumbo hoafi warapomayei. Ranıyomo bîdîfirî ai Masedoniahündî Gaius asu Aristakusimbo kiafu hürîpîndîmo ahei gugurîhi nîmarei rîhündanambo mahomo. Nindou yimbu ra Porbabîdî hahabodîfani rînandeimbîyafani.

³⁰ Ranıyu Por ai nindou afîndî ahei mbusümo nga mehuamboemo asu süᅅgururü-rundeimbî bîdîfirî ai ranambe hombo yowanî mehomondo.

³¹ Porîndî ᅅᅅunîndî Esia hîfîhündî, gafman bogorî ai-amboanî hoafiyomo koarîhoemondühi yahomoya, “Ambe, se gugurîfe wataporîyorambo ranambe hopoanî,” mehomo.

³² Nindou afîndî ai mamîkarî hohoanîmoyehî nîᅅᅅᅅᅅᅅ-yefühiyefî masei. Bîdîfirî ai ᅅᅅorü-moatükunî hoafîyeiane, asu bîdîfirî ai ᅅᅅorü-moatükunîmbo hoafîmayei. Nga nindou afîndî nîmboeyei muᅅᅅu mafandîhindî ra ai moai fîfirîhindî.

³³ Ranıyomo Sudahündî bîdîfirî ai Areksandambo ahei hîmboahü nîᅅᅅᅅᅅᅅhorî hei hîᅅᅅᅅᅅᅅmarîhora manüᅅᅅu. Ranıyo nindou bîdîfirî ai hoeirüwurü houmbo moaruwai hohoanîmo nîᅅᅅᅅᅅᅅhümbai mehomo. Ranıyu Sudambo fehefendürîmbo hündâ ai warî nîmoamo-mareandî hoafi kîkîmbîrîhümündia yahu haya.

³⁴ Nga ai Sudahündî-mayuwa ahambo fîfirîhorî ranıyei puküna yimbu awa mamî afîndî hoafîyehî seiya, “Efesus-yafe Atems ana

adükar-ane,” masei.

³⁵ Raniyu asu Efesus-yafe kuskus ai ahei hoafi gobadihendürühi yahuya, “Efesusihündi se himboriyei. Muŋguambo ai fifirihindi nimo ei sisami Atemis sünambeahindi piyo haya makoso asu ahandi hoafiyorambo wori Efesus ŋgoafi ra ai hifandarandi.

³⁶ Nindou mamî ai-amboani ŋgiri hoafi ndanahambo tikai-ane mbüsu. Nga ranimbo-hündambo-animbo se sihei hoafi ra kikiñdihümündi. Nga se awi ranahambo hohoanimokoate-yirünimbo randihimboyei.

³⁷ Asu se nindou yimbu ndanahafanimbo sahüpirimündi masühüsi. Nga asu ai moai nini-moatükuni sisami godindi worambeahi hühbühüniyafani asu wori moaruwaimborineandi. Asu moai ai nimorehi god sihefi ranahambo tirifoefe hoafi, hoafiyafani.

³⁸ Nga asu Demitrius ai ahandi mamî ratüpuriyomo-rundeimbi babidimbo ahamundi hoafi eŋgoro ranana awi ŋgorü-simboani ranipoanimbo animbo fifirifemboane. Asu bogori gafman ai nimarimo-mboanemo, nga ai animbo hoafi ranahambo fifirindumboemo.

³⁹ Nga sihamundi hoafi ra yagodowanî ana, mamî wataporambe animbo ranahambo anihondü wataporimbo-mboane.

⁴⁰ Haponda sihiri hoafi afindi ndahumi-ndemboyefi, nimboe sihiri ndani sihi simbori hoafimayefi ranimbohünda. Ranahandi nimindiñdihündi ana moai hoafi yangoro, nga moaniyefi simbori hoafimayefi. Nga sihefi gugurife moaruwai ranahambo düduwehimuni

ana, asu anikiri simbori hoafi mandefi,” mehu.

⁴¹ Ai yare hoafiyundüri mburamboyu asu koamartheira bukürümehindi.

20

Por ai Masedonia asu Grik hifina mahu

¹ Süngunambo hoafi afindi-afindimayei ranai ho sisihi-mareandamboyu, Por ai Sisasimbo anihondumbo-rihindeimbi gugureandüri haya ngusüfoambe nginiramindüri mbura asürahini-mareandüri. Raniyu asu ai yare hini ngirearü haya Masedonia hifina mahu.

²⁻³ Raniyu ai rani hifambe huhü Sisasimbo süngurihindeimbi afindi ranaheimbo ngusüfoambe nginindi kürihi hohoanimo-mbeyeia yahuhaya hoafimeindüri. Raniyu asu Masedonia hifi hini ngire haya Grik hifihü tüküfi ngimi amoamo manüngu. Raniyu süngunambo ai Siria hifina sipambe hombo hohoanimo-mayuwanboemo, Suda ai ahambo hifokoefimbo yahomo houmbo hoafi fimaründümo. Ranimboyu asu asukai hihirife hefe Masedonianambo hombo hohoanimo-mayu.

⁴ Asu Sopater, Pirasindi nimori, Beria ngoafihündi ai Por-dibo mahüfu. Raniyo Tesaronaikahündi Aristarkus Sekundus yafani, Gaius, Derbe-hündiyu, Timotiyu asu Tikikus, Trofimus Esia hifihündi-yafani ai mungu Porbabidi mahifomo.

⁵ Mungu ai-boatei hifomo Troas ngoafihü nimarimo yihoeffimbo himbomemo.

6 Ranîyefî Suda ai Bret yisîkoate sesîmbo si ranai munğumayowamboyo Firipai ngoafîhündî sipambe farîyahu hohu hondahüfeimbî siyefî mburîhu hefî Troas ngoafîhü ahamumbo sowahî tükümehundî. Ranîyefî Troas ngoafîhü 7 si marefî.

Por ai Yutikusîmbo yîfîhündî botîmarîrî

7 Ranîyefî asu Sande Adükarîndî sesi, sesîmbohünda gugurîmehundî. Ranîyu Por ai sümbo nafî hîmbowambo nindou afîndî ranaheimbo gedühî wataporîyu humbo nîmbî mbusümondühî tükümefiyu.

8 Worî ro nîmarefî wataporîyefeimbî ranambe nîmoamo yibadîwamî ram afîndî siyowohü hanğîfoanî burîmayo.

9 Nindou hoarîfî mamî ahandî ndürî Yutikus ranai nafîtambe karîhoemo hînîngîmarundî ranîwamî mamaru. Por ai hoafîmayu hoanğumboyu Yutikus ai yapombo hoafînambo kümeru. Ranîwamî yapombofi nîmarühündamboyu fîmaramündu yanğîrî hanü ngîmî yibadî ngasünde haya hîfîrî pîmayu. Bîdîfîrî ai hanîmo sowaründîmondane, ai nîmoko meñguru.

10 Ranîyu Por ai hanü ahandî fi kameihî amofi hanühüyu wagîdîrümündühî hoafîyundürühî yahuya, “Se awi ngusüfo kîkîboadîhindühî afîndî hohoanîmo-ndeimboyei, nga nindou ndanana yanğîr-ani,” mehu.

11 Refî mburamboyu asükaiyu nîmoamo farîfi hafu bret hîfîrîre mbura masahüsi. Ai aheimbo gedühî wataporîmbo-randürî

mbura süngunambo siambe hüfihamîndî masüfuwamboyu hîniŋgîrearü haya mahu.

¹² Yutikus ai yîfihündî yangîrîmefiyuwamboyei asu ai ahambo ŋgoafîna sahorîmîndei hei ŋgusüfoambe aboedi kürîhi hehimbo mamarei.

Por Troas ŋgoafi hîniŋgîre haya Miretusînambo mahu

¹³ Nga ro-boatei sipambe farîyahu hohu Asos ŋgoafîhü Porîmbo fihimündî hefe hombohünda mahefi. Ai hîfi nafî huhü hoafiyumunühi randafundî mehumunamboye fi ahambo nafîni fihimîndîmbo mahefi.

¹⁴ Ranîyu asu Por ai yîhoefîmbo Asos ŋgoafîhü süfu mbureamunî haya, asu sipambe sahurîmîndefî hohu, Mitirini ŋgoafînambo mahefi.

¹⁵ Ranîyefî sipambe farîyahu hohu Mitirini ŋgoafîhündî hefîmbo siambe Kios airanîkîmî tükümehündî. Apoefî simayowamboye fi asu siambe Samos airan tüküyahu mburîhu asükai ŋgorü sihî Meretus ŋgoafîhü tükümehündî.

¹⁶ Por ai Efesus ŋgoafî ŋgasündîfe hefe Esia hîfihü gedühi hîfo nîŋgombo moi yahuhayamboyu hohoanîmomayu. Ai nîmehünou Serusaremînambo hîfo ahei hîhîfi-hîhîfi-mbo si Pendikos tüküfemboayo ra hoeifemboyu hohoanîmomayu.

Por ai nîdou bogorî Efesusîhündî ahamumbo asürahîniŋgîmareapurî

¹⁷ Por ai Miretus ŋgoafîhü tüküfi nîmarüamboyu Efesus ŋgoafînambo hoafi koamarîhendî

Kraisîndî nendîmbo hifandu-rundeimbîmbo ai sîfomonda hoeindîheapurî yahuhaya.

¹⁸ Ai sîfomo tükümefundamboyu hoafîyupurühî yahuya, “Ro boatei tüküyahe Esia hîfîhü nîmboambo asu munguambo si se-babîdî animboahi nîni-moatükuniyo ramarîheandî ra sîhamundîhoari se fîfirumboanemo.

¹⁹ Rani-sîmboani Suda ai wambo moaruwaimbo-fendîrîmbo hoafî fîmarîndümonda, ranîyo asu afîndî hohoanîmoyahühi aranîmbo yangîrîmayahi. Ro wandî fi hîfînambo-rîheandühi Adükariîndî ratüpurî ranî yangîrî sahamîndî manîmboahi.

²⁰ Se fîfirundi ro sîhamumbo farîhefepurîmbo aboedî hoafî bokarîhefembo moai awi sahi, nga nindou afîndî hîmboahü asu sîhamundî mamî worambe yamundîheapurî marîhand-ane.

²¹ Ro Suda, Grik yîboboambo ahîni hoafîyahîndurühî sahiya, ‘Se sîhei hohoanîmo moaruwai hîniîngîndîhi hehi Godîmbo hohoanîmondei asu Sîsas sîhefî Adükari ranahambo anîhondümbö-ndîhorî,’ sa marîhandî.

²² Nga hapoana Yîfiafi Aboedî ranai wambo koamarîhendîra Serusaremînambo ahühi, nga ro ranîhü ngühanî nîni-moatükunî wambo tüküfemboayo ra ro moai fîfirîheandî.

²³ Nga ro rarîhe fîfirîheandî, Yîfiafi Aboedî ai mamamî ngoafîhü tüküyaheandani wambo hoafîyondîrîhü yahoya, ‘Se hîbadambo ngafi, nga karabusîndafo nîmborî afîndî ndowandîfî ndamboyafi,’ yaho arandî.

²⁴ Nga ro moai wandî fimbo adükari moatükun-ane sahi. Nga Adükari Sîsas ai wambo ratüpurî

asendi ra tiŋiriŋfoyo ho moendi fembo saheheamboanahi hohoanimoayahi. Wandı ratüपुर-ane nda, God ai nindou moani hiŋpoamboreandüri arandi raninambo aboedi hoafi ranahambo anihondumbo hoafindamboyahi.

25 Horombo ro sihamundi mbusümo hahabodühi God ŋginiŋdi hifandarandi ranahambo hoafiya marihandi. Nga haponda ro fifiriheandi süngunambo ana se muŋguambo ŋgiri wandı ŋgusumboari asükaindimohoeindundi.

26 Ranimboanahi haponda ro sihamumbo anihondumbo hoafehapuri. Sihamundi mbusümo nindou mamı ai awararihoayu ana, ro hütirühünipoani.

27 Ro moai Godındi hohoanimo muŋguambo sihamumbo ranahambo hoafimbohünda mbosiyahi.

28 Se sihamundihoari asu muŋguambo Godındi nendi amboa wudıpoapondü hıbadündüri. Yifiafi Aboedi ai aheimbo hıbadıyondüri rambo kafaore hinıŋgımareapuri. Se Godındi nendi hıbadündüri sipsip hıfandıra-randeimbı nou. Nga aheimbo ahandi horına pemıyu haya masemündündüri.

29 Ro fifiriheamboanahi, sihamumbo hinıŋgıriheapuri hehea ahabi ana, wosıhoafi hoafeimbı nendi ai nimambeahındi yafori nahurai tükündahi sihamundi mbusümo nimboeimbo sipsip ra moaruwaimbo-ndıhindüri mboyei.

30 Asu nindou bodımondı siheiambeahındi anımbı bogorımbondafu niŋgomboemo. Ai anımbı Sısasındi süngurihi-ndeimbımbı ahamundi süngu hımbıhünda tıkaı hoafi

yamundundüra asu ai ahamundi süngu
 ŋeimboyei.

³¹ Ranimbo-hündambo animbo se hîbadumbo
 niŋgomo! Nga se ranimbo ndondu fifirîndundi.
 Ngîmî hîmbanî maho ra nîmbî-nîmbîsi ro
 aranî kapehü moai mamamî sîhamumbo ahînî
 hoafimbo mbosiyahî.

³² Asu haponda ro sîhamumbo Godîndî
 warîwamî hîniŋgarîheapurî asu se
 ahandî hîpoambofe hoafî ranahambo
 hohoanîmondîmo. Hoafî rananimbo
 sîhamumbo ŋgîniîndamîndî-purîmboe asu
 muŋguambo aboedî-moatükunî God ai nindou
 wandanei mehu ranaheimbo dagadürümbui.

³³ Ro-ana moai nindou ŋgoründî gor, kaki,
 hoearî napo ranimbo hohoanîrîhe rîhandî.

³⁴ Se sîhamundîhoarî yaru fifirundî, ro
 wandîhoarî wandî warînambo ratüpurîmayahî
 ra nîne-moatükunî ro mbonimbo-rîhamîndîhühî
 wandî fi farîhehe-rîhandîhümbö asu nindou
 ro-dîbo niŋgomondeimbî ranahamumbo
 farîheheapurî marîhandî.

³⁵ Ro raranî ratüpurî, ratüpurîyahühî
 sîhamumbo rarîhe nafuimehapurî nindou
 düdi ai fi ŋgîniîndîkoate ranaheimbo fandîhe-
 hurîmboane. Adükarî Sisas ai yare hoafîyuhü
 yahuya, 'Nindou ai ŋgorümbo raranî
 napo segodombo hîhîfi-hîhîfayu ana, asu
 nindou ai napo semîndîmbo hîhîfi-hîhîfi
 ŋgasündeamboane,' mehu ranahambo sîhîrî
 ndondîhu fifirîndîhumboane," Por ra mehu.

³⁶ Por ai ahamumbo ranî hoafî ra hoafîyupurî
 mburamboyu, asu nindou bogorî-memo ranî-

babîdîmbo yimîndîho pusîre nîmarûmbo
Godîmbo didîbafîmefiyu.

³⁷ Ranîyomo asu ai munḡuambo arasîranî-
yomondûhî-yomo Porîmbo mburündümo
houmbo wakîkîhîmarûwuri.

³⁸ Ranîyu Por ai hoafîyupurûhî yahuya,
“Hapondanî ana se ḡgîrî kaindîmo wandî
ḡgusûmboarî hoeindundî,” mehuamboyo-
mo, asu ai ranîmbo ḡgusûfo afîndî kürundûhî
hîpoambo-marûwuri. Ranîyomo asu ai ahambo
sip sowanambo koakomarûrî hanîmo.

21

Por ai Serusaremînambo mahu

¹ Ranîhü Efesusîhündî hîfandî-rundeimbî
hîningîrîhupurî mburîhu sipambe farîyahu
hohu refe ho refe ho rakoate Kos airanîna
mahefî. Ranîhünda simayowa Rodes airanîna
hefî mburîhu asûkai hefî adûkarî ḡgoafî
Patarahü tükûmehundî.

² Ranîhü tükûyahundane, sip mamî ranai
Finisia hîfîna hombo yahohaya ramefeyo-
wamboye-ye-ye-ye hefî hoeirîhu hohu ranambe
farîyahu hohu mahefî.

³ Mamî hefî Saiprus airan hoeirîhu hohu warî
kadûdanî hefî hohu Siria hîfînambo mahefî.
Ranîyefî asu hefî Tair ḡgoafîhü tükûmehundî sip
ai ranîhü napo mbahîbadî-foefembomayowa.

⁴ Ranîhü hefî nindou Adûkarîmbo
süḡgurîhindeimbî mamareia hoeirîhurî hohu
asu ai-babîdî 7 si manîmboefî. Yifiafî Aboedî
ranai aheimbo ḡgusûfoambe botîmareandûra
Porîmbo hoafîyeihî seiya, “Se yowanî
Serusaremînambo hîfopoanî,” masahündo.

5 Ndeara ranîhü nîmboefî mburîhumboyefî asu ranîhünda botîyahu hohu mahefî. Ranîyomo asu Adükarîmbo sünguru-reimbi ai ahamundi nîmorehî nîmoakîdîbou-babîdî adükarî ngoafî tebünanî sahümündihümunî hei gudihî tüküyahu yirî yimbu pupusîrîhu nîmarefîmbo ai-babîdî Godîmbo didîbafîmefî.

6 Ranîyefî sîmborî hîhîfürîyefî mburîhu asu ro sipambe farîyahu hohu mahefa ai asükai hîhîrîyahi ngoafîna mahüsi.

Sisaria ngoafîhü Godîndî hoafî hoafîyu randeimbî nindou Agabus ai Porîmbo hoafî masagado

7 Sipambe farîyahu hohu hefî Tair ngoafî hînîngîrîhu hohu hefî Toremes ngoafîhü tükümehundî. Ranîyefî ranîhü anîhondümborîhindeimbi wandafî mamî aheimbo hoeirîhundürî hohu asu ranîhü mamî si mamarefî.

8 Asükai ngorü sihî Toremes ngoafî hînîngîrîhu hohu hefî Sisaria ngoafîhü tükümehundî. Asu nindou mamî Firip aboedî hoafî hoafîyurandeimbîndî worambe farîyahu mapoefî. Nindou ranai ana farîhondürî rundeimbi 7 ranambeahîndî mbusümonîndîyu hayamboyu.

9 Nindou ranai ana nîmorehî nîmori yimbuyimbu anamîndîhü-fekoate Godîndî hoafî hoafîyeyî rîhündeimbi-yeyî afîndîyu.

10 Ro Sisaria ngoafîhü yahunümbî nîmbî nîmarefanîyo asu Godîndî hoafî hoafîyurandeimbi mamî ahandî ndürî Agabus ai Sudia hîfî hînîngîre haya Sisaria ngoafînambo makusu.

11 Raniyu ai yihoefimbo sowahi kusü tüküfi haya Porindi-mayo hoeari kikihirihfefembo ret ra semündü haya ahandi yitihari watihari ra ahandihoari hüputüpo-marhoayu. Ai hoafiyuhü yahuya “Yifiafi Aboedi ai yare hoafimayo, ‘Ndahurai nindou Sudahündi Serusaremihü mamarimo ranai ana hoeari kikihirihfefembo aharambüri ndanahambo hüputüpugawuri mbundu Suda-yafe ndifombo dabupurimboemo ahambo moaruwaimbo-fimbohünda,’ mehu,” mehu.

12 Nimorehi nindouwenihi rani ngoafihündi-babidi rani hoafi ra himboriyefi hohumboyefi asu Porimbo Serusarem ngoafina se hafopoani sefi hohu kikifoefimbi hoafi hoafimehundo.

13 Raniyu asu Por ai simbori hoafiyuhü yahuya, “Se nimboe arani-araniyehi wandi hohoanimo moaruwaimbo-arihinda? Ro moai karabusimbo yangiri hohoanimoyahi, nga ro Serusarem ngoafihü Adükari Sisasindi süngu yifimbo wangei samboanahi hohoanimoayah,” mehu.

14 Nga ro ngiri Porindi hohoanimo ngorü-süngundihündi sefi hohumboyefi asu hoafi ranahambo ambe masefi. Raniyefi hoafiyefühi sefiya, “Adükarindi hohoanimonambo yangiranimbo rani moatükuni ra tükümbifeyo-wamboane,” masefi.

Por ai Serusarem ngoafihü hafu tüküme fiyu

15 Yahunümbi nimbiyefi mburihu asukai yihoefi napo fufurihumindexi hohu Serusaremnambo mahahifi.

16 Ranıyei asu süngurıhindeimbi nindou Sisariahündı ai ro-babıdı mahüsi. Ai yihoefimbo nindou mamı Saiprusıhündı horombo ai boatei Sisasimbo süngurireimbi ahandı ndürı Nason ahandı worınambo sowandümunı houbombo mahefı ahandı worambe niŋgomböhünda.

17 Hefı Serusarem ŋgoafıhü tükümehundamboyei süngurıhindeimbi ai yihoefimbo hoeirıhimunı hehi hıhıfı-hıhıfımayei.

18 Ŋgorü sıhı Por ai ro-babıdı Semsimbo hoeifimbohünda hefane, asu hıfandı-rundeimbi muŋgu ranıhü mamarımo.

19 Por ai ahamumbo hıhıfırapurı mbura muŋgua-moatükunı God ai ahandı warı süngu Suda-yafe ndıfoyei mbusümo ramareandı ranahambo ndore wataporımbomarandı.

20 Ranıyomo ai hoafı ra hımborıyomo hou Godımbombo aboed-ani mehomo. Asu ai ahambo hoafıyomondowohü yahomoya, “Wandafı, se fıfırowandı. Sudahündı nindou afındı tausen ai Sisasimbo anıhondümbom-rıhorımbomaneı. Ŋga muŋgua anıhondümbom-rıhindeimbi ranai Mosesındı ahınümbı hohoanımo ra süngufembohünda fıtaboarayei.

21 Ŋga nindou bıdıfırı ai sıhambohünda hoafıyahündürühı seiya, ‘Por ai Suda bıdıfırı Grikı-yomondı hıfıhü anıboadeı aheimbo hoafıyundürühü yahuya, “Mosesındı hohoanımo ra se süngundıhindühı asu nımoakıdıbouyomondı hoarı kandıhi fırındıhehimboyeı. Yaboateihündı hohoanımo ranana se süngundühümboyeı,” mehu, maseı.

22 Se sühüfımbomafı hoafı ra ai hımborındeimboyeı. Ŋga sıhambo moaruwaimbofembo

hohoanimo-ndeyeyiya, asu sihiri nüngumanda-hunda?

23 Nga ro sihambo mamî hoafi hoafindahuninani animbo asu se rani-süngundiwandi. Yihoefi-memo nindou yimbuyimbu Godimbo mamî moatükunî refemboane yahomo houmbo-anemo aningomo.

24 Se ai-babidi ngafühi animbo asu ahamundi fi Godindi himboahü aboedi tüküfembo hohoanimo ra randundi. Asu ahamumböhünda kaki dabapura ai ahamundi mbirinanî ra kiki mbiru-ndamboane. Ai randundanî rananimbo asu Suda ai sihambo nine hoafimemo ra nindou-yei himboahü tikai nahurai himbondimboe. Rananimbo ai-amboanîya awi Por amboanî ahinümbi hohoanimo ranahambo süngureandeimb-animbiseimboyei.

25 Suda-yafe ndifo anihondümborihindeimbi ranaheimbo pas sürü papirihu koarhehundühi hoafimayefi sapo horombo ro Mosesindi ahinümbi hohoanimo ranahambo masiheundi ranimbohünda. Pas ranambe se sisami godimbo sesi didibafife sihefeimbi sesipoanî, se horî sesipoanî, se ninihondi amindawofifeimbi sesipoanî asu se nimorehi sisihimoyo nindouwenihî birabirî-yorapoanî, masefi," mehomo.

26 Raniyu Por ai ngorü sihi nindou ranahamumbo sepurimündü haya hanü fi aboedi tüküfembo moatükunî ra ai-babidi ramareandi. Raniyu ai Godindi worambe kamefuendi. Rani si fi aboedi tüküfembo hohoanimo ra moendindowani animbo asu mamami Godimbo

sesî segodîmbo ranahambo Por ai sesî sîhou-
rundeimbîmbo hoafîmepurî.

*Godîndî worambe Porîmbo Suda ai kîkîhî-
maründümo*

²⁷ Fi aboedî tüküfembo moatükunî
moendîmayowamboyo 7 si ra muᅅgumbo
yangîrî-yoambeyahî Suda bîdîfirî ai Esia
hîfîhündî Porîmbo Godîndî worambe
hoeimarüwurî. Ranîyomo asu ai nindou afîndî
ranahamumbo ᅅgusüfoambe botîmarîpura
Porîmbo kîkîhîmaründümo.

²⁸ Ai puküna hoafîyomondühi yahomoya,
“Israerîhündî nindou, se farîhaumunî! Nindou
ndan-ani muᅅguambo hîfî ra hoahoanguhü
nindou muᅅguambo sîhîrî Israerîhündî asu
sîhefî ahînûmbî hohoanîmo asu Godîndî
worî ndanahambo hîfînambore arandî. Ranî
yangîrîyopoanî, ᅅga haponda ai nindou
Grikîhündî sîhefî Godîndî worî ndanambe
sepurümündü kefue raraorandühi worî nda
moaruwaimbo-reamboani,” mehomo.

²⁹ Grik hîfîhündî Efesus ᅅgoafîhündî
Trofîmus ai Por-dîbo Serusarem ᅅgoafîhü
manüᅅguwa hoeirüwurî houmboemo ai yaru
hoafîyomondühi yahomoya, “Nindou yîhoefî
ndîfohündî ndanana Por ai Godîndî worî
ranambe serümündü kambeifuai,” yahomo
houmbo hoafîmemo.

³⁰ Ranîyo hoafî ra Serusarem ᅅgoafîhü
mahowa hîmborîyomo houmbo muᅅgu
fandu mburu pîpîna mahomo. Ranîyomo
asu ai Porîmbo kîkîhîründümo houmbo
Godîndî worambeahîndî weindana kiafu

hüründümondühi nîmai worî yipurî ra pamarundî.

³¹ Ranîyei nindou afîndî ranai Por hîfokoeffimbo sei hehimbo hohoanîmomayei. Ranîyo hoafi afîndî afîndîmayeiya, Rom ami bogorî hondü Serusaremîhü amaru ranai tiñîrîfo tükefeyo yahu fîfirîmareandî.

³² Ranîyo asu nîmehünou ami bogorî hondü ai ahandî ratüpurîyomo-rundeimbî bogorî-yomo asu ami bîdîfirî-yomo ahamumbo sepurümündü haya ahamumbo sowana pîpîmemo hanîmo. Nindou afîndî ranai ami bogorî asu ami hoeirüpurî houmboemo Porîmbo bubumarüwurî hündî kîkîmaründümo.

³³ Ranîyu ami bogorî ai Por sowana hüfu kîkîhîrümündî mbura hoafîyuhü sen yimbunambo hüputüpugawurî mehu. Ranîyu ai düdufîhî yahuya, “Nindou nda düdia? Asu ai nîni-moatükunî moaruwai rareanda?” mehuamboyo.

³⁴ Ranîyomo asu bîdîfirî ai ŋgorü hoafi hoafîyomo asu bîdîfirî ai ŋgorü-moatükunî hoafîyomondühi hoafi afîndî afîndîmemo. Ai mamîpo hoafîkoate ŋgorü kiafu ŋgorü kiafu raraomarundamboyu ami bogorî ai fîfirîfekoateyuhü ahandî amimbo yahuya, “Ndowaründümo ami worîna gafomo keboundî,” mehupurî.

³⁵ Por ai yîpîŋî saboagoambe tüküfiyuane, nindou afîndî ranai ahambo bubumbo mehomonda ami ai hoeiru houmbo warîhü-warîhüru sowaründümo mahafomo.

³⁶ Ranîyomo asu nindou afîndî Porîndî süŋgu

mahomo ranai puküna hoafi+yomondühi yahomoya, “Ahambo hifokoarüwuri,” mehomomo homo.

Por ai Sudambo ahandi anihondümbofe rana-hambo hoafimendüri

³⁷ Ami ai ndeara Porimbo ahamundi wori safanambo sowaründümo hafomo kefoefembo yangiri+memondamboyu asu Por ai ami bogori hondümbo hoafi+yundowohü yahuya, “Ro awi sihambo mamî hoafi hoafindahanini samboanahi,” mehuamboyu. Asu ami bogori ai düdufindowohü yahuya, “Se Grik hoafi+yafirandühi+yafi?”

³⁸ Hamanda Isipihündi mamî ai gafman-babidi yifiari botimareandi. Ai 4,000 yifiari+yomorundeimbi sepurimündü nimî wohi furikoate-reandühi mahu. Se-mbayafinawe masahi, nga wani. Nimboe se Grik hoafi fifirowandi,” mehundowamboyu.

³⁹ Asu Por ai simbori hoafi+yundühi yahuya, “Ro-ana Sudahünd-anahi. Ro-ana Tarsus ngoafi Sirisia hifihünd-anahi. Nga wandi ngoafi ana ndüri adükari yangorümb-ane. Nga karihasi awi ro nindou ndanaheimbo hoafinda samboanahi,” mehuamboyu.

⁴⁰ Asu ami-yomondi bogori ai hoafi+yafipuri mehuamboyu Por ai yipi+ni+wami botifi nüngumbo nindou ranahamumbo warina pakamafoareapuri. Mungu ai hoafi kibodiri-maründümo-ndamboyu Por ai Hibru ahamundi hoafinambo hoafimepuri.

22

¹ Por ai yahuya, “Wandi wandafimami, asu

apemami se himboriyomo ro wandi fimbo hoafi hoafombo samboanahi,” mehu.

² Por ai Hiburu ahamundi hoafinambo watapori-mayuamboemo asu ai hoafi kibodiründümo houmbo maningomo-ndamboyu asu ai ahamumbo hoafiyupurühi yahuya,

³ “Ro-ana Sudahündi asu Tarsus ngoafihü Sirisia hifambe tükümeheandi, nga asu Serusarem ngoafi ndanihü adükarimayahi. Raniyahi ro Gamerier-dibo nimboambo ai wambo sihefi boagiri-yomondi ahinümbi hohoanimo ra yamundi-mareandira ro wudipoaporithe fifirimaritheandi. Raniyahi ro Godindi hohoanimo süngufembo tñirifomayahi haponda se tñirifoayei nou.

⁴ Nindou bidifiri Adükarindi Nafi süngurihindeimbi aheimbo ro moaruwaimbo-maritheandüra bidifiri ai yifimayei. Ro bidifiri aheimbo seninambo hüputüpurithehearü mburaha karabusina sahamindiharü mahahi.

⁵ Sesi sihai-randeimbi adükar bogoriyu asu kansir munju ai ro nindou moaruwaimbo-maritheandi hoafi ra anihond-ane mbisimo hoafindimboemo. Sudahündi Damaskus ngoafihü amarei ra aheimbo ai pas sürü papiru koamari-hoemonda sahamindi Damaskusinambo mahahi. Raniyahi ro nindou Sisasimbo anihondumbo-rihindeimbi ranihü amarei ranaheimbo hüputüpurihendürü semündindürü Serusaremına ho karabusifendürimbohünda mahahi.

⁶ Ro ha ndeara Damaskus ngoafikimi hüfinimbo tüküyaheandane nimehünou sünambeahindi si adükar ranai kosi wambo

boakimafoareandiri.

⁷ Raniyahi ro hifini piya yangora himboriyahane hoafi mamî ranai hoafiyohü yahoya ‘Sor, Sor, se nimboe wambo moaruwaimborowandiri aranda?’ mehondiri.

⁸ Asu ro düduyaheandühi sahiya, ‘Adükari, se didiyafa?’ ‘Ro Sisas Nasaretihünd-anahi, nga asu se wambo süngurihi-ndeimbimbo moaruwaimbo-arwandüri ana, wambo amboa moaruwaimbo rowandirüh-anafi,’ mehondiri.

⁹ Raniyomo asu wandi wandafi mamî ai si ra hoeimarundi, nga asu ai nindou düdi wambo hoafimayundiri ranahandi hoafi moai himboriyomo.

¹⁰ Asu ro düduyaheandühi sahiya, ‘Adükari, ro nüngumandahea?’ masahamboyu. Asu ai hoafiyundirühi yahuya, ‘Se botindafo hawa Damaskusnambo ngafi, nga ranihü animbo God ai sihambo mungu-moatükuni ratüpurindafi mehu ra nindou ranihü amaru ranai hoafindüninimbui,’ mehondiri.

¹¹ Si ranai nginindi hamndiyoyaya himboamupui-randühi mungu-moatükuni hoeifekoate-mehamboemo nindou ro-dibo masinimo ranai wambo warihü kikihirundümondiri houmbo Damaskusnambo mahefi.

¹² Ranihü nindou mamî ahandi ndüri Ananias Suda shefi Godimbo ahinrürühi Mosesindi ahinümbi hohoanimo ra ndore süngureandeimbi manüngu. Nindou ranahambo Sudahündi Damaskusihü animboei ranai aboed-ani masei.

¹³ Nindou ranai wandi fikimi süfu nüngumbo hoafiyundirühi yahuya, ‘Wandafi Sor, se

asükaindafî ndondo himboarîndafî!’ mehundîrî. Asu hoafî ra niŋgowambe asükaiya aboedî himboariyahühi ahambo hoeimarîhini.

¹⁴ Ranîyu asu Ananias ai yahuya, ‘Sihefî amoao-yafe God ai sihambo, ahandî yifirî süngufembo horombo hondü kafaore hinîŋgîmareanîni. Nindou mbumundî hamindî Sisas ranahambo hoeifihî asu nîne hoafî ahandî yahamonîndî tükefeyo ra himborîmbohünda kafaore hinîŋgîmareanîni.

¹⁵ Seanîmbo munġuambo nindou ranaheimbo Adükarîmbohünda weindahî hoafîndafîndürî nîne-moatükunî se hoeiro asu himborîyafî marandî ranahambo.

¹⁶ Asu se haponda nîmboe gedühi hîfandaranda? Botîyafö hawa hundüründafühi asu ahandî ndürînambo hoafînda-fîndoanî sihafî moaruwai hohoanîmo ra popoaimbîhenda-mboane,’ ” mehu.

God ai Porîmbo koamarîheira Suda-yafe ndifo sowana mahu

¹⁷⁻¹⁸ Por ai hoafîyuhü yahuya, “Asükaiya ro Serusaremînambo ha ranîhü Godîndî worî ranambe didîbafî-yaheandühi nîmboahanî yafogoadînambo nahurai ranambe Sisasîmbo hoeimarîhini. Ranîyo ai wambo yare hoafîyundîrühü yahuya, ‘Nîmai se Serusarem ŋgoafî hinîŋgîro hawa hafî, ŋga nindou ndanî ŋgoafîhündî ranai ana se wambohünda hoafayafî ra ŋgîrî himborîndei,’ mehundîrî.

¹⁹ Asu ro simborî hoafîyahühi sahiya, ‘Adükari, horombo ro Suda-yafe rotu worî afîndî mafeburo ranambe kefoehe hühühi nindou sihambo

anîhondümbö-rîhinînei-mbîmbö karabusi-
rîherü hehea hariyahandüri marîhandî ra ai
fîfîrîhîndî,' masahî.

²⁰ Sîhambo wataporîmbora randeimbi Stifen
hîfokoarüwuri sîmboanî ro fikîmî nîmboambo
wandî ngusüfoambe aboed-ane masahî.
Ranîyahî asu nîdou ahambo hîfokoamarüwuri
ranahamundî hoandarî hoear ra sahamîndî
manîmboahî.

²¹ Ranîyo asu adükari ai hoafîyundîrühî
yahuya, 'Hafîsî, nga ro sîhambo angunî
Suda-yafe ndîfo sowana koandîhe-heanîna
ngamboyafî,' mehu.

Rom ami-yomondî bogorî Porîmbo mafarîherü

²² Nîdou afîndî ranai ahandî hoafî
hîhîmborîyei heimbo asu 'Suda-yafe ndîfo'
ra hoafîmayu-wamboyei puküna hoafîyeihü
seiya, "E, ahambo hîfokoefimboani, nga nîdou
ndahurai ana ngîrî yangîrî nünngu!" masei.

²³ Ranîyei ai puküna hoafî karîhehindühî ahei
hoearî-mayo ra wurakamo-rîhündühî hîfî hasüfî
nîmoamo karühümündî pîmarîhîndî.

²⁴ Ranîmboyu asu ami bogorî ai amimbo
hoafîyupurühî yahuya, "Por ndowaründümo
gafomo sîhamundî worambe koaboedüwuri.
Suda ai ahambo puküna hoafîmemondo nîmîndî
ra fîfîrîfemböhönda ahambo bubundürühî
düdüdafundo," mehu.

²⁵ Nga asu ai ahambo bubumböhönda
kîkîhîruründümo mburumbo hüputüpo-
marîhawu-ramboyu asu Por ai ami bogorî
ngorü akîmî manünngu ranahambo hoafîyundühî
yahuya, "Romîhöndî mamî ahandî hoafî

diboadi fekoate-ayuumbe ahambo bubumbo ra ahinümbi hohoanimo yangoroai waniyo?" mehuamboyo.

²⁶ Asu ami bogori ai hoafi ra himboriyu haya hu ahamundi bogori hondü hifanda rande-imbirana hambo hoafiyundühi yahuya, "Se ngiri rasungundiwori. Nindou ndanana Romihündani," mehu.

²⁷ Raníyu asu ami bogori hondü ai Porimbo hüfu hoafiyundühi yahuya, "Se wambo hoafiyafindirí, se Romihündi hondüyafi?" mehuamboyo. Asu Por ai simbori hoafiyundühi yahuya, "Yini, ro rananahi," mehundo.

²⁸ Raníyu asu ami bogori hondü ai hoafiyuhü yahuya, "Ro kakí afindi piríheandühiyahí asu Romihündimboyahe tükümeheandi," mehu. Asu Por ai yahuya, "Nga wambo wandi me ai wakimaramindi ndiramboyahí ro Romihündimboyahe manimboahi," mehu.

²⁹ Raníyomo asu nindou bidifiri ahambo düdufihí bubumbo yangiri-memo ai hoafi ra himboriyomo houmbo nimai hinngirüwuri süsühüme fundi. Raníyu asu ami bogori hondü ai ahambo hoeirira mayowa nindou ranai Romihündi-mayuwa ai senina hüputipomarihawuri ranahambo ai-amboani yihimbo-mayu.

³⁰ Porimbo Suda ai papi-hoafimarüri nimindi ra ami-yomondi bogori hondü ai wudipoapondihe fifindihea mehu. Ranimboyo asu ai rasinambo Porimbo seninambo hüputipumaríhawuri ra fufuríherü haya Godimbo sesi shou-rundeimbi bogori-yomo asu Suda-yafe

kansîr-yomo ai babîdî gugurîfe wataporîmbo hoafîmepurî. Ranîyu asu ai Porîmbo ahamundî hîmboahü nîngombohünda serümündü mahu.

23

Por ai Suda-yomondî kansîrîmbo hoafîmepurî

¹ Por ai kansîrîmbo hübudureapurühi yahuya, “Wandî wandafî mamî, ro Godîndî hîmboahü moai nîni moaruwai yarîheandî. Ro nîne wandî ngusüfoambe aboed-ane masahî ranîyo yarîhe marîhandî,” mehu.

² Ai hoafîmayuwamboyu asu sesi sîhai-randeimbi adûkarî bogorî Ananias ai nindou Porîndî fikîmî manîngomo ahamumbo Porîmbo yafambe hoearühî harîmbo hoafîmepurî.

³ Asu Por ai ahambo hoafîyundühi yahuya, “Se-ana yimbu hohoanîmoeimb-anafî. Nga asu God ai harîndününîmbui. Se ndanîhü amarîfî ra ahînümbî hohoanîmo süngufehü wambo hoafî dîboadofembo safîmboanafî, nga se-ana ahînümbî hohoanîmo ra sowandîfî pirowandühi wambo harîmbo hoafîmefîpurî,” mehuamboyu.

⁴ Nindou Porîndî fikîmî manîngomo ranai hoafîyomondowohü yahomoya, “Awi se-ana Godîmbo sîhai-randeimbi adûkarî bogorî ranahambo moaruwai hoafîyafîndowohanafî,” mehomondo.

⁵ Asu sîmborî ai yahuya, “Wandî wandafî mamî, nindou ranai Godîmbo sîhai-randeimbi adûkarî bogorî-mayu ra ro moai fîfîrîhinî. Godîndî Buk ai hoafîyowohü yahoya, ‘Nindou sîhei bogorî ranahambo se moaruwai hoafîndamboyafî,’ meho ra fîfîrîheandî,” mehu.

⁶ Por ai fifireandi kansir bidifiri ai Sadyusi-yomo asu bidifiri ai Farisi-yomo. Ranimboyu ai ahamumbo pukuna hoafiyupuruh yahuya, “Wandi wandafi mamî, ro-ana Farisi ambeahind-anahi asu wandî ape-amboani Farisi-ambeahind-ani. Ro anihondumbo fifirihamboanahi nindou yifiyeimbihündi ranai ana asükaindei botindahi-mboyei ranî hoaf-ane nda hoafayahi. Ranimbo-hündamboane wambo hoafi engoro,” mehu.

⁷ Ranîyo Por ai ranî hoafi ra hoafimayuwambo Sadyusi Farisi ai ahamundihoari simbori hoafiyomo-ndüh+yomo yibobomarundi.

⁸ Nga Sadyusi ai hoafiyomondüh yahomoya nindou yifihündi botife asu sünambeahindi nendi ai yifiafikoate-anei yahomo marundi. Nga Farisi ai munguambo hoafi ranahambo anihondümboru marundi.

⁹ Ranîyo asu Sudahündi ranai pukünambo hoafiyomo wakimarundi. Asu Farisi-ambeahindi ahinümbi hohoanimo yamundurundeimbi ai botiyafu niŋgomombo pukuna simbori hoafiyomondüh yahomoya, “Nindou ndanahambo ana ro hoeirihuranî moai ahandî ninî hoafi yangoro. Ao, yifiafi mamimbayo asu sünambeahindi nendimbayo ahambo hoafimendo ra anihondüyohüpo,” mehomo.

¹⁰ Simbori hoafi ranai moani afindi hamindi tüküme Feyo-wamboyu asu ami bogori hondü ranai Porimboya hifokoandüwuri-mboemo yahuhaya yihimbomayu. Ranîyu asu ai ahandî amimbo se hanimo Porimbo ahamundi warambeahindi hüründümo houmbo sihamundi

worina hafomo mehu.

¹¹ Ngorü nimbokoani Adükari ai Porimbo sowahi tüküfi nüngumbo hoafiyundowohü yahuya, “Se nginindi nimbafi! Serusarem ngoafihü ndanihü se wambohünda anihondumbo hoafimayafi, nga asu Rom ngoafihü amboani rahurai animbo hoafindafi,” mehu.

Suda ai Porimbo hifokoefimbo hoafi fimaründümo

¹² Raniyomo asu siambe Suda bidifiri ai guguriyafu hoafi fimaründümo. Raniyomo ai dabariyafundühi yahomoya, ngiri sesi dagudifi hoe ndimndefi ndihundi, nga Porimbo hifokoandihuri hohumbo animbo randihumboyefi mehomo.

¹³ Nindou bodimondi 40 ngasünde-andeimbiiyomo hoafi ra firündümo masihoemo.

¹⁴ Raniyomo ai Godimbo sihou-rundeimbi bogori asu Suda-yomondi bogori sowahi hafomo hoafiyomondühi yahomoya, “Ro-ana Porimbo hifokoandihuri hohumbo animbo sesi dagudimboyefi sefi anihondumbo dabarimehundi.

¹⁵ Ranimbo-hündambo animbo se-anemo asu kansir-anemo se ami bogori hondü ranahambo sihamumbo sowana Porimbo semündü-kosimbohünda hoafi koandihomo. Rananimboya kudüwanii ahandi hoafi engoro ra wudipoapondi hu fifirindihumboane mbisimo. Nga ro-ana munguambo moatükuni nafirihumndefo-mboanefi, nga ndühi tüküfekoate-yuwambe animbo nafini ahambo hifokoa-ndihurimboyefi,” mehomo.

16 Nga Porîndî amîngîrî ai hoafî fîmaründümo ra hîmborîyu haya amî-yomondî worambe farîfi hu Porîmbo ranî hoafî ra hoafîmeindo.

17 Ranîyu asu Por ai amî bogorî ngorü hoafîmeinduwa makusuwambo hoafîyunduwohü yahuya, “Nindou hoarîfi nda sowarîndîfi amî bogorî hondü sowana hafî. Ai bidîfirî moatükunî ahambo hoafendombo yahumboani,” mehundo.

18 Ranîyu asu amî-yomondî bogorî ranai Porîndî amîngîrî serümündü haya hahüfanî bogorî hondü-mayu ranahambo sowahî tüküyafîne hoafîyundühî yahundoya, “Sapo karabusîhündî Por ranai wambo hoafîyu koamarîhendîra nindou hoarîfi nda sîhambo sowana sahümîndî asîhühî. Ai sîhambo mamî hoafî hoafîyonîni-mbohünda,” mehundo.

19 Ranîyo asu amî bogorî hondü ranai nindou ranahambo wamburümündî haya aipoanîmbo hafanî düdufindühî yahuya, “Nîni hoafîmboyafî hoafîyondîrimbo masafa?” mehundo.

20 Asu Porîndî amîngîrî ai hoafîyundühî yahuya, “Suda ai sîhambo tîkandu houmbo anîmboya sümbu se Por kansîrimbo sowana semündü hanî ahamumbo sowahî ahandî hoafî engoro ra wudîpoapofe fîfirîfembo hünda mbîsîmboemo.

21 Se hoafî ranahambo anîhondümbon-dowamboyafî, nga sapo nindou bodîmondî
40 ngasündeandeimbi nafîni worarîndu houmbo hîbadümbemo Porîmbo hîfokoe-fimbohünda. Ai yahomoya awî ngîrî sesî dagudîfi hoe ndîmîndefî ndîhundî, nga ahambo hîfokoandîhurî hohumbo anîmbo

randîhumboyefî mehomo. Ai-ana ndeara muŋgu-moatükunî nafîrundümo houmbo-anemo asu sihamboane türü hîfandarundî se yîni mbîsafanî anîmbo yahomo houmbo,” mehindowamboyu.

²² Ranîyu asu ami-yomondî bogorî hondü ranai hoafiyundühi yahuya, “Se nindou ŋgorümbö hoafîndafühiya wamboya ahambo rarîhe hoafîmehandö mbîsamboyafî, ŋga yowanî.” Rayahundo mburamboyu asu ai nindou hoarîfi-mayu ranahambo koamarîheira mahu.

Porîmbo Feriks sowana koamarîhawurî

²³ Ami bogorî hondü ai ahandî hoarehî bogorî-mefanî ahafanîmbo hoafiyupîrühî yahuya, “Ami 200 pisao sowandümondeimbî, asu 70 nindou hos wamî nîmarîmondeimbî ŋgorü, 200 nindou yifîarî sowandümondeimbî ra gugurîndîneapurî mbundîna muŋgu-moatükunî nafîndündümo digau houmbo anîmbo asu Sisaria ŋgoafîna nîmoakîdîbou boabofoefeambe gadîmo.

²⁴ Hos bîdîfîrî Por ai ranîwamî hanîmbohünda kokoboadu hîniŋgîndu mbundümbö anîmbo asu ahambo ndondurî Rom bogorî nindou Feriks sowana hîbadürî gadîmo,” mehu.

²⁵ Ranîyu asu ami-yomondî bogorî ranai pas ra ndare sürü papîrandühiya.

²⁶ Karîhasî, Ro Krodius Risias-anahî gafmanî-yomondî bogorî adükarî Feriksîmbo pas nda sürü paparîhandî:

²⁷ Suda ai nindou ndanahambo mburündümo houmbo ndeara akîmî hîfokoeffimbo yangîrîmemo. Ŋga asu ro hîmborîmayahî ananîya ai ana Romîhündî mayuwamboyahî

asu ro wandî ami-babîdîmbo ahambo ahamundî warambeahîndî hûmarîhehurî.

²⁸ Ai nîmborurî ahambo papi-hoafarurî saheheamboyahî asu ro ahamundî kansîr sowana sahûmîndî mahanîhî.

²⁹ Ro hoeirîheandani ana ai ahamundî ahînümbî hohoanîmo ranîmboyo moanî hoanîrîwuri houmbo papi-hoafîmarurî. Nga moai nîni hoafî ahambo hîfokoefî asu karabusîfi rambo papi-hoafî ranambe tüküfeyo, nga wanî.

³⁰ Suda ai Porîmbo hîfokoefîmbo hoafî dîbo masîhoemo ra ro hîmborîmayahî. Ranîmboanahî asu sîhambo sowana ro ahambo nîmai koarîhehina akusu. Nindou düdi ahambo papi-hoafîmarurî ranahamumbo sîhambo sowahî tüküyafu hoafî dîdîboadombîrundamboane sahehea hoafîmehapurî.

³¹ Ranîyomo asu ami ai ahamundî ratüpurîwambo refembo yahomo houmbo Porîmbo sowaründümo ranî nîmbokoanî Andipatris ngoafîna mahanîmo.

³² Ngorü sihî ami hîfînafî mahanîmo ranai ahamundî worîna hîhîrîyafu Serusaremînambo hafomondühi-yomo asu hosîwamî homorundeimbî ahamumbo koamarî-haupura Porîmbo Sisaria ngoafînambo sowaründümo mahanîmo.

³³ Ai sowaründümo hanîmo Sisaria ngoafîhü tüküyafu gafmanî-yomondî nindou bogorî Feriksîmbo pas sabudowohü asu Porîmbo ahambo sowahî pamarüwuri.

³⁴⁻³⁵ Feriks ai pas ra hoeireandanî mayowamboyo asu Porîmbo se nîni hîfîhündîyafî yahu haya düdumefindo.

Por ai Sirisia hîfîhündî-mayu ranîmbo ai fîfîre hayamboyu asu ai hoafîyuhü yahuya, “Awi ro sîhafî hoafî hîmborî-ndamboyahî nindou sîhambo papî-hoafîmaranîni ranai kodîmondanî,” mehu. Ranîyu asu Herotîndî worî adûkarî ranambe Porîmbo koafoefî mburumbo hîfandümbö hoafîmayu.

24

Suda ai Porîmbo papî-hoafîmarürî

¹ Hondahüfeimbî si munğumayowa asu Godîmbo sîhai-randeimbî bogorî adûkarî ahandî ndürî Ananias ai nindou bogorîmbo yafundeimbî-yomo asu Terturus Romî-yafe ahînümbî hohoanîmo fîfîreandeimbî nindou rababîdî Sisaria ngoafîna mahanîmo. Ranîyomo asu ai tüküyafu gafman bogorî hondü Feriks ahandî himboahü Porîmbo papî-hoafîmarurî.

² Ranîyo Porîmbo mborai yahundowanî süfu tükümeſiyuwa asu Terturus ai ahambo papî-hoafîrürühî yahuya, “Feriks nindou adûkarî, se hîfandamunambe ana, ro moai yîfiarî-yîfiarîyefî rîhundî, nga aboedî hamîndî manîmboefî. Ranîyo asu sîhafî-mayo hohoanîmo aboedî ranambo ndanî hîfîhü ro sîmborî hohoanîmo süngurîhu marîhundî.

³ Ranîmbo-hündamboane munğambo ngoafî munğambo si yîhoefî ngusüfoambe aboedî fufurîfoare-amunühî asu sîhambo hîhîfarîhunîni.

⁴ Awi ro sîhambo gedühî kîkîhemîndîmbo moeisahî, nga yîhoefîmbo hîpoambo-ndowamunühî yîhoefî hoafî akîdou nda hîmborîndafî sefomboanefî.

⁵ Ro hoerihurani nindou ndanana afindiimbo moaruwai hohoanimoyu randeimb-ani asu munquambo hifi Suda-yomondi mbusūmo ai harī hoafi botire-arandi. Por ai nindou bidifiri aipoanimo hohoanimoyei rihundeimbi Sisas Nasaretihūndi süngurihuri-rihundeimb-ane fi sei arihūndi ahei bogoriyu.

⁶⁻⁷ Raniyu asu Godi ndi wori ranamboani moaruwaimbo-ndi heya yahuhaya hohoanimo mayuwa asu ro ahambo kikihimarihuriminde fi. Ro ahambo yihoe fi ahinūmbi hohoanimo ranambo yibobofembo mase fi, ŋa ami bogori hondū Risias ai kusū ahandi ŋginindi nambo yihoe fi warambeahindi hūmarūmūndu.

⁸ Raniyu Risias ai hoafiyuhū yahuya, ‘Ahambo papi-hoafimbo nindou ranai sihafī himboahū tükūmbiyafu-ndamboane,’ mehu. Asu nindou ranahambo düduariwori ana, se sihafihori munqu-moatükunī ro ahambo papi-hoafimarihuri ra anihondūmbo fifirindowambo yafi,” mehu.

⁹ Munquambo Suda ai Terturus-babidi Porimbo papi-hoafirurūhi yahomoya, “Rani-moatükunī ra e, anihond-ane,” mehomō.

Por ai Feriksi ndi himboahū hoafimayu

¹⁰ Raniyu asu Feriks ai Porimbo hoafiyafi yahumbo warinambo yangiri koamarisherū. Raniyu asu Por ai hoafiyuhū yahuya, “Se afindi himbani ndani hifi hū yiboboro-randeimbi manimbafi ra ro fifirihē-amboanahi. Ranimboanahi ro ahamumbo simbori hoafombohūnda moai yihimboyahī.

11 Se düdu-düduayafi ana, fifirîndowamboayafi, nga 12 si maho ra ro Godimbo hohoanîmombohünda Serusaremînambo hahühane.

12 Ro-ana moai nindou ngorü-dibo Godîndî worambe simborî hoafiyahî. Asu ro moai Suda-yafe rotu worambe adükarî ngoafihü amboanî hari hohoanîmo botîrîheandî. Ro raweheanda asu Suda ai moai hoeirundîrî, nga wanî.

13 Haponda ai wambo papî-hoafaründîrî ra ngîrî aboedî hoafîndomondanî fifirîndowandühî anîhond-ane mbîsafî.

14 Nga ro nda anîhond-ane asahî. Ro yîhoeî amoaoyafe Godimbo hohoanîmoyahando arîhandî nafî ra Suda ai ngorüpoanîmboane aseî. Asu munquambo hoafî ahînümbî hohoanîmoambe engoro ranane asu Godîndî hoafî hoafiyomo-rundeimbî sürü papîmaründî anîhondümbö-arîheandî.

15 Rananahî asu ro anîhondümbö-rîheandühî God ai moaruwai asu aboedî hohoanîmoyeimbî yîfîmayei munquambo botîfendü-rîmboayu ranî si ranahambo hîfandarîhandî nindou ranai hîfandarundî nou.

16 Ranîmboanahî asu ro munquambo si wandî ngusüfoambe aboedî hohoanîmo God asu nindou-yafe hîmboahü aboedî mbîmarowa sahehea tîrîfoayahî.

17 Ro afîndî hîmbanî maho ra habodîmboyahî asu süngunambo wandî sîrambeahîndî Suda aheimbo saiwanî Godimbo saimbohündambo Serusaremîna mahahühî.

18 Ro rarîhe hehea wandî fi aboedî tüküme Feyowa Godîndî worambe Godimbo

sìheheandane, Suda ai wambo hoeimarundiri. Nga asu rani-simboani ranihü nindou afindi moai ro-dibo niŋgombo hoafi gobadirundi, nga wani.

¹⁹ Nga asu Esia hifihündi Suda bidifiri ai maningomo. Ai-boatei wambo papi-hoafimarundiri. Nga nindou ranai ahamumbo sowahi wandi hoafi engoro-ana, ai shambo sowahi ndühi sifomo wambo papi-hoafimbiründiramboane.

²⁰ Ai refekoate-ayomo ana, asu nindou ndanai ro Suda-yomondi kansir ahamundi himboahü nimboambo nine moaruwai ramarheandi ra hoeiarundiri ana, asu ai ndühi tükündafu shafi himboahü hoafindi-ninimboemosi.

²¹ Mami hoafi yangiri mbengorimbai? Horombo ro kansir ahamundi mbusümo nimboambo rarihe pukuna hoafiyahühi sahiya, 'Yifiyembi aiana botindahimboyei sa anihondumbo-arheandi masahi ranimboanemo ai shafi himboahü hoafemo ranana?' masahi," mehu.

²² Feriks ai Adükarimbo anihondumbo-rihoreimbi-yafe hohoanimo ra aboedi fifireandi, nga ranimboyu asu Sudambo awi hibadu niŋgomo mehupuri. Asu ai Suda ahamumbo hoafiyupurühi yahuya, "Awi ami bogori hondü Risias ai kudüwanini animbo asu ro shamundi hoafi ra didiboado-ndiheamboyahi," mehupuri.

²³ Raniyu asu ami bogorimbo hoafiyundühi yahuya, "Se ahambo hibadirihü awi hiniŋgirouhiniŋgiroundiri. Asu Porindi ŋgunindi ai ahambo nine akidou moatükunini farhefimbo ra se yowanini mbisamboyafi," mehu.

*Feriks ai Porimbo yimbu himbani karabusi-
fimböhünda hüputüpo-maritherü*

²⁴ Yahunümbi nimbayo hayamboyanane, Feriks ai ahandi nimorehi Drusira-dibo makosafe. Ahandi nimorehi ranai ana Suda sirambeahindiyo. Raniyu asu Feriks ai Porimbo mborai yahundo hürüherü haya Porindi Sisas Kraisimbo anihondümbofe hoafi himborimayundo.

²⁵ Raniyu Por ai mbumundi hohoanimo, nindou ai ahandi hohoanimo ra ndonde hibadandi hoafi, asu God ai süngunambo sihefimbo yibobonde-amunümbui hoafi ra hoafimayuwa asu Feriks ai hoafi ranahambo yihimbomayu. Raniyu asu Feriks ai hoafiyundühi yahuya, “Andai ngafi, nga awi süngunambo ranipoanimo ambe-yanğirühi sihambo mborai mbisahanimboyahi,” mehundo.

²⁶ Nga asu Feriks ai mamı moatükunimbo kameihıyu himboyu marandi. Ai ndanananiya Por ai kaki ndembui yahuhayamboyu asu afindimbo ahambo mborai yahundo haya wataporimborüri marandi.

²⁷ Süngunambo yimbu himbani ranai howane, asu nindou mamı ahandi ndüri Posius Festus ai Feriksindi fondi masemüdu. Raniyu asu Feriks ai Sudambo hoafi nafireapurühi Por karabusambe hinıngımariri.

25

*Por ai Rom adükari bogori Sisar papi-hoafi
himborimbo hoafimayu*

¹ Festus ai Sudia-yafe adūkarī bogorimbofi haya hu ranihū tūkūmefiyu. Asu ŋgimī nimbī howane, ranī-simboanī Festus ai Sisaria ŋgoafi hiniŋgire haya hafu Serusarem ŋgoafihū tūkūfi manūŋgu.

² Raniyo ranihū Godimbo sihou-rundeimbi bogori-yomo asu Suda bogori bidifiri-yomo ranai ahambo sowana Porimbo papi-hoafiyumbo hoafi sowandūmo mahomo.

³ Ai Festusimbo dūdu-dūduyomo-ndūhi yahomoya, “Se yihoefimbo fandihawamunī hawambo animbo Porimbo koandihaworanī Serusaremīnambo mbisūfu-wamboane,” mehomo. Ai ramehomo ra nafinī worarife nimarifehe Porimbo hifokoeffimbo yahomo houmboemo.

⁴ Raniyu asu Festus ai ahamumbo simbori hoafiyupurūhi yahuya, “Por ana Sisaria ŋgoafihū karabusambe mbanūŋgu. Nga ro-amboanī ŋgiri amitata Sisaria ŋgoafinambo hihiriindahe gadihi.

⁵ Rananimbo asu sihamundi bogori nindou bidifiri ranai ro-babidi mbihanimo-ndamboane. Asu nindou ranai moaruwai hohoanimonduani ana, ai ahambo ranihū papi-hoafimbi-ru-ramboanesi,” mehu.

⁶ Festus ai, ai-babidi 8 simbaiyo asu 10 simbaiyo nimarū mbura asūkaiyu Sisaria ŋgoafinambo hihirifi mahanu. Raniyu asu ranī sinambo papi-hoafi didiboadofe wori ranambe nimarūmbo Porimbo papi-hoafimbohūnda ndowarūdūmo tūkūndafundi mehu.

⁷ Raniyo asu Por ai ahambo sowahi tūkūmefiyu-wamboemo Suda Serusarem ŋgoafi hiniŋgiru

houmbo makosomo ranai botiyafu ahandi fikimi wakiru ningomombo ahambo papi-hoafimaruri. Ai moaruwai moatükun ramareandi yahomo houmbo hoafi ranahambo anihond-ane yahombo moai nini Festusimbo nafuiyomo, nga wani.

⁸ Raniyu asu Por ai simbori ahamumbo güre-gürapurühi yahuya, “Ro moai nini moaruwai moatükun nününguriheandi. Suda-yomondi ahinümbi hohoanimo, Godindi adükari wori asu Romi-yafe bogori adükari Sisarimbo amboani muŋguambo ro moai nini moaruwai nününguriheandi, nga wani,” mehuamboyu.

⁹ Raniyu asu Festus ai Suda-memo hihif-hihifi-yopurimbohünda Porimbo düdufindowohü yahuya, “Awi se Serusaremnambo hafombo safomboyafi? Refe-anasi ro shaf papi-hoafi engoro ra gagü Serusarem ngoafihü fifirindiheamboane,” mehunduwamboyu.

¹⁰ Nga asu Por ai hoafiyuhü yahuya, “Haponda hoafi didiboadofe wori ndanambe animboahi nda ai Romi-yafe bogor adükari Sisarindi wor-ane. Wor ndanambe animbo wandi hoafi nda ndanihü didiboadofemboane. Nga se wudipoaporo fifirowandai ro moai Suda ahamumbo nini-moaruwai nününguriheapuri.

¹¹ Asu ro ahinümbi hohoanimo ra hifinamborihendühi nini-moatükun rawariheandi ana, ai wambo hifokoandundira yifimbo aboed-ane anasi. Nga ro moai fefoefembo hoafiyahi. Nga asu ai wambo papi-hoafarundiri rani-moatükun ai tikai yangirayo ana, asu didai wambo ahamundi warihündeandiri, nga wani.

Ŋga awi ro Sisariṁbo hoafiṁdahanî aniṁbo ai wandi hoafiṁ nda hiṁboriṁbiyu-wamboane,” mehu.

¹² Asu Festus ai kansir-babiḁi watapori-yomo mburu hoafiyuhü yahuya, “Se Sisariṁbo ai siḁafi hoafiṁ ra hiṁboriṁbiyu-wamboane masafiṁ ranimbohünda se ahambo sowana ṅgafiṁ,” mehundo.

Festus ai Agripambo Porindi hoafiṁbo düdumefiyu

¹³ Raniyo asu yahunümbiṁ niṁbiṁ howane, Suda-yafe adükariṁ bogoriṁ ahandiṁ ndürî Agripa ai ahandiṁ rehiṁ Bernaisi-dibo Sisarianambo makosafe Festusiṁbo wakifoefimbohünda.

¹⁴ Afindiṁ si Agripa ahoroḁo ai raniṁ ṅgoafiṁhü niṁbafefiṁ hafembo mefeyamboyu asu Festus ai adükariṁ bogoriṁ Agripambo Porindiṁ hoafiṁ ranahambo hoafiyundühiṁ yahuya, “Nindou mamî ndaniṁhü mbanüṅgu horombo Feriks ai karabusambe hiṁniṁṅiṁmaririṁ.

¹⁵ Horombo ro Serusarem ṅgoafiṁhü tüküyahe niṁmarihane, Godiṁbo sihou-rundeimbiṁ bogoriṁ asu Suda-yafe bogoriṁ ai Porimbo papiṁ-hoafirurühiṁ-yomo asu ai wamboya se ahambo wagiṁriyafisiṁ, ṅga karabusiṁ-ndafoandiṁ mbisafindo mehomondiṁ.

¹⁶ Raniyahî asu ro ahamumbo hoafiyahapurühiṁ sahiya, ‘Rom-yafe hohoaniṁmo süṅgu ro-ana moai moaruwai hohoaniṁmo ratüpurî ra nindou ṅgorüṁbo moaniṁ-hoanṅiriṁhu hohu niṁboriṁ sehu riṁhundiṁ. Nindou ranai ahambo hoafiṁ enṅoro ana, ai sapo düdi niṁmoriṁ ai ahambo papiṁ-hoafiṁmarüriṁ ahamundiṁ

hi+moahü nün+uanî an+imbo asu ahambo nafi si+hefendowanî ai ni+ni+moatükun+imboyo hoafi+memondo ranahambo ahandi+hoari güre-gürerandühi+ambo fi+fire hoafi+mbiyu-wamboane, masahi.

¹⁷ Ran+imboanahi asu ai tüküme+fundu ro moai afuri hi+hi+ni+ngi+ri+heandi. Nga rasinambo siambe hoafi di+di+boadofe wori ranambe ni+mar+imboyahi nindou ranahambo sowaründümo si+fomo masahapuri.

¹⁸ Nga asu nindou sapo ai ahambo papi+hoafi+yumbo-memo ranai botiyafu man+ingomo, nga asu ai moai ahambo moaruwai moatükun+imbo papi+hoafi+ruri. Asu ro ahambo rani+moatükunî rani+imbo randüwur+imboemo masahi, nga wani.

¹⁹ Nga ai-ana Por+imbo hoafi+nambo yangi+ri+yo ahamundi God+imbo süngufi asu nindou mamî ahandi ndürî Sisas yi+fi+mayu ranahambohünda raraomaruri. Nga Por ai yahuya, Sisas ai moai yi+fi+yu, nga yangi+ri+ mbanüngu mehu.

²⁰ Ro hoafi ranahandi ni+m+ind+ihündî ra fi+fi+ri+ndi+he türüboad+hea saheheamboyahisi, nga asu wambo hohoanimo ranai mam+karand+irüh+yo ro moai fi+fi+ri+heandi. Ran+imboyahi asu ro Por+imbo Serusarem+nambo gagüfani an+imbo rani+hü si+hafi hoafi ra yi+bobo-mb+irundamboane sahehea düdumeheando.

²¹ Rani+yu asu Por ai hoafi+yuhü yahuya, 'Ro-ana moeisahi, nga awi moani ratüpur+indah+hü ni+moahani Sisar ai an+imbo hoafi wandi ra di+di+boado-mb+ireand-amboane,' mehu. Ran+imboane ahambo awi karabusambe ki+ki+hi+rümündî mbura sünguna Sisar

sowana Rominambo koandiheira mbühuwa samboanahi,” mehu.

²² Agripa ai Festusimbo yahuya, “Ro wandihoari Porindi hoafi ra himbori-ndahando samboanahi,” mehundowamboyu. Asu simbori Festus ai hoafiyundühi yahuya, “Refe-anasi, sümbu animbo hoafi ra himborindafindo,” mehundo.

²³ Raniyo asu siambe Agripa ai Bernaisidibo yihuru sahari-sahariyafe hena mahüfe. Raniyafe ai ami-yomondi bogori-yomo asu nindou rani ngoafihündi bogorimbo-yafundeimbibabidi hoafi didiboadofe wori ranambe kefoehi mahüsi. Raniyu asu Festus ai hoafimayuwa Porimbo sowaründümo mahifomo.

²⁴ Raniyu asu Festus ai hoafiyuhü yahuya, “Adükari bogori Agripa-ani asu nindou se munğu ro-babidi anıngomo ran-anemo se munğuambo nindou ndanahambo hoeirüwuri. Nindou ranahambo afindi Sudahündi ai ana Serusaremihü asu ndanihü amboani wandi himboahü ahambo papi-hoafiri-horühi puküna hoafiyehi seiya, ‘Ahambo hifokoandiworı, nga ai-ana ngiri asükaindu yangiri nüngu!’ masei.

²⁵ Asu ro hoeiri-heandani ana ai moai nini-moatükuni moaruwai ratüpurıyuwanı wambo ahambo hifokoa-mandüwuri-yopoani. Nga ahandihoari Rom adükari bogori hondü Sisarimbo yahuya, ai animbo wandi hoafi nda didiboado-mbireand-amboane, mehu. Ranimboanahi ro ahambo koarifehiyuwanı hombo hoafi nda didiboadorıhe asıheheandi.

²⁶ Nga ro hoeiriheandani moai ahandı hoafi ra aboedi fıfiriheandi, ranımbı-hündambo anımbı

asu ro sihefi bogori adükarimbo sowana pas nda sürü papindihî koandiheheamboyahî. Bogori Agripa, ranimboanahî se-anafi asu nindou munquamboanei siheimbo sowana nindou nda sahümindî koarîhehina asünu. Sihirî ahandî hoafi bidifirî ndondîhu himborîndefî mbundîhumbo animbo asu ro bidifirî papî-hoafi pasambe Sisar sowanambo sürü papindîhamboane.

²⁷ Asu ro nindou karabusihündî koarîhehinühî nîne hoafi nindou ranahambo papî-hoafarîhorî ra pasambe pefe koehefekoate-ayahî ana, wandî himboahü aboedî hamîndîyopani,” mehu.

26

Por ai Agripandî himboahü hoafîmayu

¹ Ranîyu asu Agripa ai Porimbo hoafîyundühî yahuya, “Hapoananî se sihafî fimbo hoafi ra hoafîyafîsi,” mehuwamboyu. Ranîyu asu Por ai ahandî warî nîmoamoreandühî ahandî fimbo yare hoafîyuhü yahuya,

² “Bogori adükarî Agripa, ro hohoanîmoyahanî aboedî saf-ane sihafî himboahü Suda ai wambo papî-hoafi-maründirî ranahambo weindahî hoafîndamboyahî.

³ Ndanana awi anîhond-ane, ranî-moatükunî ra nîmboe se Suda yîhoefî Godîmbo hohoanîmo simborî hoafîyefî arîhundî ra wudîpoaporo fifîrowandî. Ranîmbo anîmbo asu se wandî hoafi nda afurîndo nîmandîfî himborîndafî.

⁴ Horombo ro akîdouyahambe peya hehea hahambo haponda ndanî simboanî tükeheandî ra Suda ai ro hohoanîmo sünguarîheandî ra fifîrundî. Horombo ro wandî hîfîhüyo asu

Serusarem ngoafihü nîmboahambe peyomo houmbo ai wandi hohoanimo fifirundi.

⁵ Farisi-yafe hohoanimo ranana ai tünjümbi safiyo hayamboyo asu Suda yihoefti hohoanimo ranahambo ngasünde-andeimbiyo. Ro rani hohoanimo süngumarihandi. Ai fifirundi-ri-mboanemo, nga asu ai hoafindimondühi ana, ra anihond-ane mbeyahomo-ndamboane.

⁶ Nga haponda ro ndanihü manimboaha ai wambo papi-hoafaründiri. Ndanahandi nîmîndi nda yahurai-ane: God ai yihoefti amoaο mamî ranaheimboya sheimbo aboedi-aboedi ndiheandüri-mboyahi mehu ranimbo anihondümborihе heheamboanahi hifandihî animboahi.

⁷ Yihoefti 12 siri ranai Godimbo nîmboambo sirühi didibafiyahindo rihündühi rani-moatükunî ranahambo yangiriyei ai anihondümborihî hehi hifandimarihündi. Nga Bogori, ro-amboani hoafi ranahamboane anihondümborihе hehea hifandarihandi. Nga ranahandi nîmîndihündiyo Suda ai wambo papimaründiri.

⁸ Nîmboe bidifiri se ngiri ro-ana God ai yifiyeimbi nendi botareandüri ranahambo anihondümbο-ndihündi aseia? God ai aboedi-aboedi-ndemunühi yifihündi botinde-amunimbui.

⁹ Horombo ro wandihoari rarihe hohoanîmoyahühi sahiya awi ro Sisas Nasaretihündi ahandi ndüri hifinambofimbo afindi ratüpurî ratüpurînda masahiyoſi.

¹⁰ Raniyo asu rani-moatükunî ra Serusarem ngoafihü ramarihеandi. Raniyahî ro Godimbo

sihou-rundeimbi bogori-yomondi nginindi sahamindi hehea asu Godindi nendi aheimbo karabusi-martheandüri. Raniyahi asu ro nindou bidifiri-babidiyahe hehea aheimbo hifokoefendürimbo sahehea refemboane masahi.

¹¹ Asu ro aheimbo afindimbo Suda-yafe rotu wori munquambo ranambe tñirifo afindi sahandüri marhandi. Ro aheimbo ramartheandüri ra Adükariimbo moaruwai-moaruwaimbofe hoafi, hoafimbeyahündowa sahehamboyahi ramartheandüri. Ro ngusüfoambe nginindi-rihandürühi aheimbo ngoafi adükari anguni manango ranihü amboani ha kokofoa-rtheandüri marhandi.”

Por ai Sisasimbo anihondümbomarin rana-hambo hoafimayu

¹² “Raniyo Godimbo sihou-rundeimbi bogori ai wambo yini yahomo houmbo nginindi masaundira Damaskus adükari ngoafinambo mahahi.

¹³ Nindou Bogori Adükari, ro hüfinimbo nafi mbusümo hahühi si mamü sünambeahindi makosowa hoeimartheandi. Si ranai ana hüfhamindi siayu ranahambo ngasünde-andeimbiyo. Raniyo asu si ranai nindou ro-babidi nafsüngu mahefi yihoeimbo kosi boaki-mafoareamuni.

¹⁴ Raniyefi asu ro munquambo hifini pütapiyefi koriyefimbo ro himboriyahane, hoafi mamü ai yare hoafiyowohü Hibru-yafe hoafinambo yahoya, ‘Sor! Sor! Nimboe se wambo moaruwai-mboardandira? Se ana yihimindi moatükunimbo yitarowandi

ranimboane asu sîhafîhoari asübusimboayafi,' mehoamboyahî.

¹⁵ Asu ro duduyaheandühi sahiya, 'Adükari, se didiyafa?' masahamboyu. Asu simborî Adükari ai hoafiyundîrûhi yahuya, 'Ro Sisas- anahi, nga asu se-ana wamboane moaruwaimbo- arowandîri.

¹⁶ Se botiyafo nimbafi. Ro tükümeheandî nda sîhambo wandî ratüpurî-mbohünda kafoefe hinîngîfeninani wandî ratüpurî semîndîmboyahî. Ro sîhambo nîne-moatükunî haponda nafuimehanîni, asu süngunambo nafuinda-hanînimboyahî rani-moatükunî ranahambo nindou bidîfîrambo anîhond-ane mbîsafî.

¹⁷ Ro ngîri hinîngî-ndîheanînanî, sîhafî nendî Suda anei asu ahei ndîfo anei ranai moaruwaimbo-ndîhinîni. Nga ro aheimbo sowanamboanahi koarari-heheanîni.

¹⁸ Rananimbo se ahei himboari birîdîhawandüra nimbî ra hinîngîrîhi hehi si rani-sowana mbeyahindamboane. Asu Satanîndî ngînîndî ra hinîngîrîhi hehi God sowana mbeyahindamboane. Rananimbo asu wambo anîhondümbö-ndîhindîranî ahei moaruwai hohoanîmo ra amboawi mbîsahanî asu nindou God ai wand-aneî mehündürî rani-babîdîmbo nîmandeimboyei,' Adükari ai ramehundîri," mehu.

Por ai ahandî ratüpurîmbo hoafîmayu

¹⁹ Por ai asükai hoafîyuhü yahuya, "Bogorî Agripa, ro sünambeahîndî moatükunî tüküme Feyo ra hoeirîhe heheambowambo asu ro ngîri hoafî himborînda hinîngî-ndîheandî.

20 Nga Damaskus ngoafihü boatei hoafiyahandürî heheamboyahî asu Serusarem ngoafihü, Sudia-yafe hîfambe, Suda-yafe ndîfo aheimbo amboanî hoafîmehandürî. Ro sahîya, 'Se sîhei moaruwai hohoanîmo hîningîndîhi hehi God sowana ŋgei. Asu se sîhei moaruwai hohoanîmo hîningîfembo nafuimbohünda aboedî hohoanîmo süngundîhindî,' masahî.

21 Ranîmbo-hündamboyo Suda ai wambo Godîndî worambe kîkîhîründümondîrî mburu hîfokoe-fendîrîmbo mehomo.

22 Nga God ai mafarîhendîra aboedî nîmboambo nîndou moanînd-aneî asu bogorîmbo-yafundeimb-anemo mamamî sîheimbo hoafî nda hoafehandürî. Ro ŋgorüpoanîmbo hoafîrîhandîpoanî hoafayahî, ŋga Godîndî hoafî, hoafîyomo-rundeimbi asu Moses ai hoafîmemo ranahanda-mbohünd-ane hoafayahî.

23 Ai yaru hoafîyomondühî yahomoya, 'Krais ranai yîfîndu mbunda asu muŋgambo nîndou ai botîfekoate-yeiambe ai-boatei botîndüfimbui. Rananîmbo Suda aneî asu ahei ndîfo ran-aneî aheimbo aboedî hoafî ra wataporîmbo-ndandürümbui,' mehomo," mehu.

Por ai Agripambo anîhondümbö-ndowandî mehu

24 Por ai ranî hoafî ra ahandî fimbo güre-gürerandühî hoafîmayu huwamboyo asu Festus ai ahambo hoafîyundühî yahuya, "Por, se-ana mamîkarî hohoanîmoayafî. Se sîhafî fîfîrîfe afîndî yamundîmara hafî, ranînamboane

sîhambo mamîkarî hohoanîmoaranîni,” mehuamboyu.

²⁵ Asu Por ai sîmborî hoafiyundühi yahuya, “Adükarî Festus, ro-ana moai mamîkarî hohoanîmoyahi. Ro wudîpoaporîhe fîfirîhe heheamboanahî anîhondümbö hoafayahî.

²⁶ Bogorî Adükarî Agripa ai ndanî-moatükunî ra muŋgu fîfirîreamboani, ŋga ahambo yîhîmbokoate-nîmboambo hoafayahando. Ro fîfirîheandî ai moai ranî-moatükunî ra mamamboanî bodîfoareandî, ŋga nîni-moatükunî Sisasîmbo tükümeŋeyo ra moai dîbo tüküŋeyo.

²⁷ Bogorî Adükarî Agripa, se Godîndî hoafi, hoafiyomo-rundeimbi yomondî hoafi anîhondümbö-rowandai? Awi ro fîfirîheamboanahî, se-ana rambefoandî!” mehuamboyu.

²⁸ Asu Agripa ai Porîmbo hoafiyundühi yahuya, “E, nîmboea, hapondanî yanŋîrî hamîndî se wambo rando hoafîndafîndîra Sisasîmbo anîhondümbö-rîheandeimbi tükümandaheyo?” mehu.

²⁹ Raniyu asu Por ai sîmborî hoafiyuhü yahuya, “Bodîfohüyo asu hoandarühîyo ranamboa aboed-ane. Ŋga ro yarîhe Godîmbo dîdîbafêheandî. Se-anafi asu nindou muŋgu düdi ai haponda wandî hoafi hîhîmborayei muŋguambo se ro nahurai tükündahîndî samboanahî. Ŋga asu sîheimbo senînambo nahurai hîmondî-hefendüra se karabusambe nîmarîmbo ro moei asahî,” mehuamboemo.

³⁰⁻³¹ Asu ranîyomo bogorî adükarî Agripa,

gafmani-yomondi bogori Festus, Bernaisi asu nindou bîdîfirî ai-babîdî mamarei ranai bobotiyahi hehimbo ŋgorü-goanîni heihü ai rarîhi hoafiyehî seiya, “Nindou ndanai ana moai nîni moaruwai ratüpurî mamamboa rareandi, ŋa ranîmboane ai ŋgîrî yîfîndu asu karabusîndüfiyu,” masei.

³² Ranîyu asu Agripa ai Festusîmbo hoafiyundühi yahuya, “Nindou ndanai Sisarîmbo hoafiyowanî ahandî papî-hoafî hîmborîkoate-yumbonana se ahambo moanî koarîhawuranî hu,” mehu.

27

Porîmbo Romînambo hombohünda sipambe hîniŋgîmarüwuri

¹ Ro Itari hîfînambo sipambe hombo hoafî ra fîmarîndümo. Ranîyo Romîhündî ami-yomondi bogori Surius ai Por asu karabus nindou bîdîfirî ahamumbo Itarinambo hîfandîmarapurî hu. Surius ai Romî-yomondi bogori adûkarîndî ami bîdîfir-ambeahînd-ani.

² Ro sip mamî Adramitium ŋgoafîhündî-mayo ranai ndeara Esia hîfambe hîmbomayo ranambe kefohu hohu mahefi. Nindou mamî ahandî ndürî Aristarkus Tesaronaikahündî Masedonia hîfambeahîndî ranai-amboanî ro-babîdîmbo mahu.

³ Siambe hefî Saidon ŋgoafîhü tükümehündî. Ranîyo asu ranîhü Surius ai Porîmbo aboedî ndore hohoanîmo-yundowohü yahuya, “Se ŋgafî sîhafî ŋgunîndî sîhambo fehefenînimbo hoeindowapurî,” mehundo.

4 Asu ranîhünda botiyahu hohu sipambe hefane werînambo semîndîmunî koamarîhemuna Saiprus airanîkîmî mahefî.

5 Asu ro Sirisia hîfî asu Pamfîria hîfîkîmî sirîwara hanğîfo süngu hefî Risia hîfambe Maira ngoafîhü tükümehundî.

6 Ranîhü ami-yomondî bogorî ranai ngoorü sipî Areksandriahündî Itari hîfînambo hîmbomayo ra fîfîre hayamboyu asu ai yîhoefîmbo sip ranambe koamarîhemunî.

7 Asu sip ranai werî afîndîwambo moanî hînîngîrou mahowa ranambe yahunümbî siyefî hohu, moanî afîndî tîngîrîfombü hînîngîrou safî Nîdus ngoafîkîmî tükümehundî. Nga ranafî hombo werî ranai gümareamunambo tîngîrîfoyefühî asu Krit airan Sarmone bîdîfîranî raguanî hundünî wakîmehundî.

8 Asu ro sirîwara hîmborî süngu moanî hürütümbo hefî hohoe mamî ahandî ndürî Hohoe Aboedî sei arîhündî Rasea ngoafîkîmî ranîhü tükümehundî.

9 Ro moanî gedühi nîmarefî hefî hefîmbo asu Suda ai sesî wehîmbo si ranai ho hayambo wambo sirîwara ranai afîndî-afîndî mayowambo sipambe hombomayo ra moaruwai hamîndîyo. Ranîmboyu asu Por ai ahamumbo ahînî hoafîmayupurî.

10 Ai yahuya, “Wai, ro rarîhe fîfîrîheandî sîhîrî moanî haponda botiyahu ahefî ana, moaruwai hamîndî tükündîfemboe asu ngîrî napo sip yangîrîndo, nga sîhîrî-amboa kapeihü anîmbondemboyefî,” mehu.

11 Nga asu ami-yomondî bogorî ranai moai

Porîndî hoafi ranahambo anîhondümbö-reandî, nga sip semündü-hurandeimbî nindou-mayu asu sip aharambürî ranahafandî hohoanîmo süngumareandî.

¹² Aboedî hohoe ranana ai werî afîndîyowambe ra aboedîyopoanî sip ho paiarî rambo. Ranîyomo asu nindou afîndî sipambe mamarîmo ranai ranîhünda botife hefe sirîwara süngu ho Finiks hohoeambe nîmarîmbo hohoanîmo-memo. Finiks hohoe Krit airanîhane apuiaro. Ranîhü anîmbo ai werî afîndambe aboedî nîmandeimboyei.

Sirîwara ambe hoewerî afîndî tüküme feyo

¹³ Refe hayamboyawane, süngunambo werî akîdou ranai hoarînafînpöedî werîmayo. Ranîyomo asu nindou ranai yaru hoafîyomondühîya awi ndandîfeyowanî ana, aboedî safî ngemboyefî mehomo. Ranîyomo ai sipîmbo kîkîhîyîmîndî nîngombo moatükunî ahandî ndürî anğa ra hüründümo foaru houmbo ai Krit airanî hîmborîkîmî mahomo.

¹⁴ Nga asu homondane, moai amîtata ngînîndî hamîndî werî ahandî ndürî 'Ndîhoanîpöedî Werî' ranai Krit airanî ranafîpöedî masîno.

¹⁵ Ranîyo asu werambe sip semîndî hîmbomayo ra ngîrîndîmo. Nga ro moanî rarîhu hînîngîrîhundane, werî ai sip ra semîndî maho.

¹⁶ Ranîyefî asu ro rebanafî airanî akîdou mamî ahandî ndürî Kauda hundünî werîkoate-yowanî wakîmehundî. Ranîhü ro sapo bot akîdou sipambeahîndî makiaro ranahambo hürütümbö tîngîrîfoyefühî kîahu hühîmarîhundî.

17 Raníyomo asu bot akídou rana-hambo sipambe hüründümo nandu hüputüpumaründümo. Asu wofí ngíníndí bídífirí sip hoarehí safoaru hanímo mburu hühíru híníngímarundí. Sip ranai Ribia-yafe hífikímí gudi karíhoeimbí raní süngu ngomboe yahomo houmbo yíhímbo-yomondühí ser sipífihi mákiaro ra hífinamaru hanímo. Sip ra werínambo yangírí funamíndí mbího yahomo houmbo.

18 Moaní afíndí hamíndí hoewerí ranai yare matiyaro-wamboemo, asu ngorü sinambo bídífirí napo sip ranambeahíndí hímoní fufumafoarundí.

19 Asükai ngorü sina ai sip ranahandí napo ra masafóarundí.

20 Afíndí si maho ra moai ro akídou-amboaní hüfíhamíndí mupui hoeiríhundí. Nga werí ranai moaní afíndí ngíníndí hamíndí tümero ho. Raníyefí asu ro ngírí aboedambo-ndahundí sefí hohu hohoanímomefí.

21 Nindou sipambe mamarímo ranai sesi, sesíkoate-moaní gedühi heimbo süngunambo Por ai botífi hanjífoaní nüngumbo hoafíyühü yahuya, “Awi se wandí hoafí ra hímborímbeimbonana ngírí Krit airan ra híníngíríhi hei. Asu ranímbe-mbonana ngírí muñguambo napo ra yare yahurai moaruwaimbo reandühí yeimbíríhundí, nga waní.

22 Nga asu ro haponda síheimbo nda hoafehandürí, awi hapoana ngüsüfoambe afuríndíhi kúndíhindí! Nindou se-ana ngírí mamí ai-amboaní yífíndu, nga sip ranai yangírí anímbo

awarîndîhoemboe.

²³ Ro Godîndî nindouya hehea asu ahambo hohoanîmoya rîhandeimbi mayahambo nîmbokoanî ahandî sünambeahîndî nendî wambo-so tükümeñiyu.

²⁴ Ai wambo hoafîyuhü yahuya, 'Por, awi se yîhîmbo-ndamboyafi! Nga se Romî-yomondî bogorî hondü Sisarîndî himboahü mbînimbafamboane. God ai sîhambo aboedî hohoanîmo-yunînühi nindou se-babîdimbo sipambe ahei ranai ñgîrî moaruwaimbo-ndahîndî,' mehu.

²⁵ Ranîmbo-hündambo anîmbo awi nindou nda se ñgusüfoambe afurîndîhi kündîhindî! Ro Godîmbo anîhondümborîhinîmboanahî, ñga ranî-moatükunî ra sünambeahîndî nendî hoafîmayundîrî yahurai hamîndî anîmbo tükündîfemboe.

²⁶ Nga awi sîhîrî hoe mbusümondühî ñgorü airanî amaro ranî himborîkîmî ñgefi tîrîmondî-humboyefî," mehu.

²⁷ Ndeara 14 nîmbîyefî hohu hoewer-ambeahîndî Edriak Sîrîwara ambe mahefi. Nîmbî mbusümondühî nindou sip sowandümo homondeimbî-memo ranai yaru hohoanîmo-yomondühüya, ndeara gudianî tüküyahu-ndühanefî mehomo.

²⁸ Ranîyomo asu ai wofi hoandarî ranîfihî nîmboreimbî moatükunî paru himondî-marundümo ra himonî sîmongoru hoeirundane, asu hoe hohoe ranai 40 mita sîmongorîfihî hanî kaimayo. Asükaiyomo akîdou sühîyafu homo mburumbo safoaru sîmongorundane, 30 mita sîmongorühü hanî kaimayo.

29 Sip ranai nîmoei yahafî hîmonî nînouayo ranîfihî ŋgo pandarîmboe yahomo houmbo yîhîmbo-yomondühi-yomo, asu ai sip kîkîhîyîmîndî moatükunî aŋga yimbuyimbu ra sipambeahîndî daboadanîpoedî safoarundühi simbeyowa yahomo houmbo didîbafîmemo.

30 Ranîyomo asu nindou bîdîfîrî sip sowandümo homo-rundeimbi-memo ranai sipambeahîndî fefoefe hefe aboedambofembo yahomo houmbo nafî kokomarundî. Ranîyomo ai botî akîdou sipambe mafoero ra sowandümo houmbo sip hanġîfoani aŋga safoefe tîtanîmemo.

31 Ŋga asu Por ai ami-yomondî bogorî-mayu asu ami bîdîfîrî ranahamumbo hoafîyupurühi yahuya, “Asu nindou ndanai sipambe refe nîmarîkoate-ayomo ana, asu se ŋġîrî aboeda gudiani ŋgomo tükündafundî,” mehupurî.

32 Ranîyomo asu ami ai wofî botîfihî makiaro ra kîkîmarunda bot ranai hîmonî pîmayo.

33 Ndeara simbo yanġîrîmayo-wamboyu Por ai aheimbo sesi sahüsi yahuhaya hoafîmendürî. Ai yare hoafîyundürühi yahuya, “Se 14 nîmbî ra afîndî hohoanîmoyeihi hîfandîmarîhü hei-ane. Asu ranambe se moai nînî sesi akîdou-amboani kîkîfoarîhîndî.

34 Haponda ro sîheimbo hüti hoafehandürî, ŋga se yanġîrî nîngombohünda sesi bîdîfîrî dagüdi. Asu ŋġîrî sîhei akîdou moatükun-amboa moaruwaindo, ŋga se moanî aboedî nîboadeimboyei.”

35 Por ai ranî hoafî ra hoafîyu mbura sünguna bret bîdîfîrî fufuramündü haya ahei hîmboahü Godîmbo hîhîfîrürî mbura karamündî haya

masesu.

³⁶ Raniyei asu munḡuambo nindou-mayei ranai aheimbo ṅgusüfoambe aboedi ndore küreandürühi asu ai-amboani sesi ra sahümündi hehi masahüsi.

³⁷ Nindou munḡuambo ro sip ranambe marenafi ra 276 nindou-yefi.

³⁸ Ndeara munḡuambo nindou ai sesi, sesi simogodühi sahüsi nafiri+hümündihi ni+boadeimbo sip ranai ni+bori+koate yi+moem+reandi yahomo houmbo wit bi+di+fi+ri ra si+ri+wara ambe fufumafoarundi.

Sip ra ho gudifihi pareandühi butaki-mar+hoayo

³⁹ Ndeara sifoai peyoane, asu ai moai hifi gudiki+mi ra ndoru hoeirundühi fi+fi+rundi. Nga asu ai wafueho kare si+hendani gudi aboedi pi+maram+ndo rani yang+ri hoeiru houmbo awi si+hi+ri ranambe an+mba sip sem+ndi homboane yahomo houmbo hohoan+momemo.

⁴⁰ Raniyomo asu ai anga ranahandi wofi ra ki+bodi+ru mburu si+ri+wara ambe fufumafoarundi. Rarundühi ni+ṅgomomboemo asu ai maru wofi sapo sip ni+m+ndi ki+ki+hem+ndi horambomayo rani+fihi hi+mond+mem+ndo ra fufu+ri+mar+hoemo. Raniyomo asu ai seri hanḡ+foani bot+maru hafomo sip+imbo sem+ndi mb+howa yahomo houmbo. Raniyefi asu ro gudiani mahefi.

⁴¹ Nga asu sip ranai gudiani hifo hi+moni gudiambe ki+ki+hiyo haya mamaro. Raniyo sip hanḡ+foyan+ri ranai ki+ki+hiyowohü asu daboadani ranai we+ri+yafuinambo butaki-mar+hoayo.

42 Ran+yomo asu ami ai karabus nindou ranahamumboya, hifokoandihupuran+ animbo mam+ ai-amboan+ bobor+yo aboedambofekoate-mbeyomonda yahomo houmbo, hoaf+ f+fir+marundi.

43 Nga asu ami-yomondi bogori ranai Porimbo aboedambofimbo yahuhaya hohoan+mo-mayundo. Ran+yu asu ai ami ranahamumbo refe hohoan+mo ana yowan+ yahuhaya refepoan+ mehupur+. Ai ahamumbo hoaf+yupurüh+ya, nindou munquambo düdi ai bobor+yu-randeimbi ranai boatei sipambeah+ndi himon+ hor+p+indohoai pündu haya gudian+ bobor+ndu ngu tükündüfiyu,” mehupur+.

44 Ranan+imbo asu amur+ ai nim+ goesür+ asu sip butaki-r+hoeimbi-mayo ran+fih+ k+k+h+ndündümo houmbo fun+fun+ndu ngomo mehupur+. Ai rawoyafu houmboemo bobor+yomo homo gudian+ munqua aboedi tüküme fundi.

28

Por ai Marta airan+hü manüngu

1 Asu ro aboeda gudian+ tüküyahu hoeir+hündüh+yef+ awi nda Marta airan+ sei ar+hünd-ane, masef+.

2 Nindou ran+hündambo mayei ranai y+hoeffimbo aboedi-boedi+mar+himuni. Hoeyowohumbo ng+s+har+mayowamboyei, asu ai hai püpir+hündüh+ y+hoeffimbo munquambo se mborai sühüsi haihehüyei, masei.

3 Por ai hai dīdari fufuramündü hai-mayo ranīwami daburīfiyuwane, amoasiri ai ranambeahindi hai hūfi nambo tüküme feyo. Ranīyo ai Porindi warīfihī ngamondamindi haya makiaro.

4 Nindou ranīhündambo-māyei ranai hoeiri hindane, amoasiri ranai Porindi warīhū ngamondamindi haya makiaro-wamboyei, ai aheihoari simbori ndūwuri-yahindūhi seiya, “Awi nindou ndanai nindou hīfokoare randeimbani. Ai sirīwara ambe moai yīfiyu, nga asu mbumundi hohoanimo ranai moai ahambo yangiri nīngombo hohoanimojo,” masei.

5 Nga asu Por ai amoasiri ranahambo kīkimarīhoayuwa haiambe kīkefoai pīmayo, nga Porimbo moai nīnī-moatükunī akīdou-amboanī tükü feyo.

6 Ai ahambo watīnari fimandiyo asu moanī nīmai yīfi pīmandūyo sei hehi hīfandīmarīhorī. Ai ahambo gedūhi hīfandūhi heimboyeianī ahambo nīnī-moatükunī moaruwai tükü fendokoate-mayowa, asu sünguna ngorū süngurīhi hohoanī moyeihī seiya, “Awi ai-ana god-ani,” masahūndo.

7 Asu nindou mamī hīfi ranīhūnda bogori ahandī ndūri Pubrius ahandī hīfi ra ngoafīkīmī manīngo. Ranīyu nindou ranai yīhoefīmbo aboedī hamīndī mborai-mborai fi semündūmunī ahandī worīnī-mareamuna asu ro ahambo-so ngīmī si manīmboefī.

8 Ranīyo asu ranīhū Pubriusīndī afīndī ranai furīmboyuhū anğünūmbo fondīhū mapu. Ahandī fi ranai hūfi afīndī tükü fe asu furīmboyuhū ahandī fondanī mapu. Ranīyo

asu Por ai kefuai hüfu warı ahandıwamı nande mbura dıdıbafıfihı angünü ra aboedımarırı.

⁹ Por ai ranı-moatükunı ra ramareandamboyo asu munğambo angünümbı nındou hıfı ranıhündambo-mayei ranai masıneia ahei angünü ra aboedımareandürı.

¹⁰ Ranıyei ro sipambe hombo masefa ai yıhoefımbı bıdıfırı moatükunı ro mbonımbı-marıhumındefı ra fufumasehümünı.

Por ai Romınambo mahu

¹¹ Asu ro ıgımı amoamo ranıhü nımbıoefımbı süngunambo sip mamı airanı ranıhü hoewerı afındımayowa mamaro ranambe kamefoehundı. Sip ranana Areksandria-yafe sipıyo. Asu sip hanğıfoyowamı Mboafı god sısamı ra mapaiaro. Ranıyefı ro sipambe kefoehu hohu ranı hıfı ra hınıngırıhu hohu mahefı.

¹² Ranıyo asu hefı hefımbı Sirakyus ıgoafıhü tüküyahu ranıhü ıgımı sı mamarefı.

¹³ Asükai ranıhünda botıyahu hohu hefı hefımbı Regium ıgoafıhü tükümehundı. Mamı ıgorü sı ranambo werı ranai hoarınıpoedı werımayo asu yımbı sıyefı mburıhu hefı Puteori ıgoafıhü tükümehundı.

¹⁴ Ranıhü ro anıhondümbı-rıhindeımbı manımbıoeia hoeımarıhundürı. Ranıyei ai yıhoefımbı ai-babıdımbı ranıhü mamı wık nıngombo hoafımayeia manımbıoefı. Nımbıoefı mburıhu asu sünguna Rom ıgoafıhü hefı tükümehundı.

¹⁵ Romıhündı anıhondümbı-rıhindeımbı ai ro ranı ıgoafıhü tüküyahumboanefı hoafı ra hımborıyei hehimbo, asu ai Apıusındı Maket

sowahi nindou aporambo worî ngîmî fondarühi sînei mbumarîhimunî. Ranîyu Por ai aheimbo hoeireandürî haya, Godîmbo hîhîfirürühi ngusüfoambe afure kümareandî.

Por ai Romîhü Godîndî hoafî bokamarîhendî

¹⁶ Hifî Rom ngoaframbe tüküyahundane, ranîhünda gafman nindou ranai Porîmboya se sîhaf-amboanî worî mamî ranambe nîmbafanî ami mamî ai sîhambo hîfandîmbîranînamboane mehomondo.

¹⁷ Ngîmî si ra howane, asu Por ai Suda-yei bogorî-memo ranahamumbo wataporîmbohünda mborai yahupurî haya hümarîhepurî. Ai mungu mafandunda, hoafîyupurühi yahuya, “Wandafî mamî. Ro moai nînî akîdou-amboanî rarîheandî sîhefî nindou asu sîhefî amoa moamî-yomondî ahînûmbî hohoanîmo ranahambo hîfînambo-fembohünda. Nga Suda ai moanî wambo Serusaremîhü kîkîhîründümondîrî mburu Romî-yomondî warîhümarundîrî.

¹⁸ Ranîyomo Rom ai wandî papî-hoafî hîmborî-yomonda ro moai nînî-moatükunî rarîheanda hoeirundî wambo hîfokoefendîrîmbohünda. Ranîyo ai wambo aboedambo koarîhefe-ndîrîmbo mehomo.

¹⁹ Nga asu Suda ai ranî hoafî ra hîmborîkoate-memonda asu ro hoafîmbo moai ngorü nafî yangoro. Ranîyahî ro Rom adükarî bogorî Sisar ai wandî hoafî ra awi hîmborîmbiyu masahî. Ranî-moatükunî rameheandî ra ro moai akîdou-amboanî nindou ro-mayei ranaheimbo papî-hoafîrîhandürî, nga moanî hamîndîyo rameheandî.

20 Ranî hoafi ranîmboyahî ro sihamumbo mborai-sa hümarîheheapurî hoeifepurühi wataporîmbo-yopurîmbo sambo. Ro anîhondümborîhe heheamboanahî hîmboayahî sapo nîne-moatükunî Israer muŋguambo hîmboayei ranahambo. Ranî-moatükunî ranahandî nîmindîhünd-ane sen haponda wambo hüputüpu-rîhendîrîmboayo,” mehupurî.

21 Ranîyomo asu ai ahambo simborî hoafiyomo-ndowohü yahomoya, “Ro moai Sudia-yafe-mayo pasi sihambohünda akîdou-amboanî sahumîndefî. Asu moai yihoefî wandafî mamî Suda ai ranîhündambo sihambo hoafîmbo hündî hoafî sowandümo sîfomo. Asu moai sihambo moaruwai hoafiyoweimbî hündî hoafî ra tüküfe raraorandî, nga wanî.

22 Nga awi ro sihafî hohoanîmo ra hoafiyafanî hîmborîmbo sefomboanefî. Ranî-moatükunî ra nîmboe sapo ro fifîrîhundî muŋguambo nindou Sisas ai Godîndî nîmor-ani seimbî aipoanîmbo-mehindî ranai se nîmbafambeahîndî ranahambo moaruwaimbofe hoafîmayei,” mehomondo.

23 Ranîyomo asu ranî-simboanî fandîhumboane yahomo houmbo, nindou afîndî ranai Por nîmarühî mafandundî. Ranîyu Por ai God ŋgînîndî hîfandarandî ranahambo wataporîmbo-marandî. Ranîyo nindou ranai Sisasîmbo anîhondümborîrûwuramboane yahu haya Mosesîndî-mayo ahînûmbî hohoanîmo asu Godîndî hoafî hoafiyomo-rundeimbî yomondî-mayo hoafî sürü pefe masîhefeyo ranahandî nîmindî ra wataporîmbo-marandî. Ranî-moatükunî

ra moanî hapoadümbö siambe piyu haya
wataporîmbora hu-hu-humbo nîmbokoanî
kîkîmaramündü.

²⁴ Ranîyomo asu nindou-memo ranai
bîdîfirî ahandî hoafî ra anîhondümborundî,
nga asu bîdîfirî ai awi moai ranahambo
anîhondümborundî.

²⁵ Por ai mamî hoafî ra hoafîyu
hayamboyuwane, asu süngunambo ai bobotîyafu
houmbo ahamundîhoarî hoafî ranahambo
sîmborî hoafîyomo houmbo bukürümefundî.
Sapo Por ai yare hoafîyuhü yahuya, “Yifiafî
Aboedî ranai Godîndî hoafî hoafîyu-randeimbî
Aisaia ranahandî yafambe süngure haya
asu sîhamundî amoao mamî ranahamumbo
anîhondü hoafîmayu!

²⁶ Aisaia ai yare hoafîyuhü yahuya,
‘Se ngafî nindou ndanaheimbo hoafîndafîndürî.
Se hîmborî yangîrî hîhîmborîpo-ndeimboyei,
nga asu ngîrî fîfîrîndîhi türüboadîhindî.
Se hîmboapondei ngeimboyei,
nga asu ngîrî hoeindîhindî.

²⁷ Nîmboe sapo nindou ndanahei hohoanîmo
ranai tapîhamî-yondürühî
ahei hîmboambe ra güre papîreandürî
asu ahei hîmboarî ra dikîreandürî raraora
hayambo wambo.

Refekoate-ndeianî, nindou ranî-mayeî ranai awi
ahei hîmboarînambo hoeirîhi,
ahei hîmboambe ranambo hîmborîyei
asu ahei hohoanîmo ranai
korîfoareandürühî

ai wambo sowana hehüpo ro aheimbo aboedi-
 aboedi fendürimbo-hünda,' *Aisaia*
6:9-10
 mehu," mehu.

²⁸⁻²⁹ Raniyu asu Por ai ndeara bidifirana
 hoafiyuhü yahuya, "Awi se rani-moatükunî rana-
 hambo hohoanimo türüboadühi fifirindihindi.
 Sapo God ai nindou aboedambofembo hoafi
 ra Suda-yafe ndifo ranaheimbo-so maho-ane,
 nga asu ai-amboanî hoafi ranahambo himbori-
 ndeimboyeisi!" mehu.

³⁰ Por ai worî mamî ahandî pemiyu haya
 ranambe yimbu himbanî manüngu. Raniyu asu
 ai nindou didiyei ahambo-so tüküyahindanî
 mborai-mborafi semündündürî didiboado-
 reandürî marandî.

³¹ Ai rarearühî God nginindî hifandarandî
 ranahambo aheimbo yihimbokoate-
 wataporimbo-randürühî Sisas Krais Adükari-
 mayu ranahambo yamundeandürî marandî, nga
 nindou mamambo moai yowanî yahundo.

Godꞏndꞏ Hoafi
The New Testament in the Angor language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Angor long Niugini

Copyright © 2001 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Angor

Contributor: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2013-01-07

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

c500d379-d0cf-5c22-9613-91d7bcc63af3